

Załącznik do Uchwały XVI/101/16
Rady Gminy Iłowo-Osada z dnia 26 stycznia 2016

Strategia Rozwoju Gminy Iłowo-Osada

---

na lata 2016-2025

Opracowanie:

Consulting Sp. z o.o.

10-457 Olsztyn

ul. Wyszyńskiego 15/2/9

tel. 602 676 161

696 532 285

Iłowo-Osada, styczeń 2016

SPIS TREŚCI

1	Wstęp	5
2	Cel zakres i miejsce strategii wieloletnich w procesach zarządczych gminy Łowo- Osada	8
2.1	Wieloletnie Planowanie Finansowe w perspektywie planowania strategicznego	8
2.1.1	Zewnętrzne uwarunkowania strategii	8
2.1.2	Poziom Unii Europejskiej	8
2.1.3	Poziom krajowy	10
2.1.4	Poziom Regionalny	11
2.2	Budżetowanie	12
3	Analiza otoczenia społeczno- gospodarczego Gminy Łowo- Osada	20
3.1	Charakterystyka Gminy	20
3.2	Zagospodarowanie i ład przestrzenny	22
3.3	Zasoby społeczne	31
3.3.1	Demografia	31
3.3.2	Rynek pracy	37
3.4	Infrastruktura społeczna	45
3.4.1	Edukacyjna	45
3.4.2	Kulturalno-sportowa	46
3.4.3	Ochrony zdrowia i opieki społecznej	48
3.5	Infrastruktura techniczna	49
3.5.1	Komunikacyjna	49
3.5.2	Gospodarka komunalna wodno-kanalizacyjna oraz gazyfikacja gminy Łowo- Osada	50

3.5.3	Gospodarka odpadami stałymi.....	53
3.6	Zarządzanie.....	54
3.6.1	Możliwości budżetowe gminy (dochody, struktura wydatków)	54
3.6.2	Planowanie strategiczne (opracowane programy średniookresowe) i promocja gminy	70
3.6.3	Kapitał społeczny (liczba organizacji pozarządowych, aktywność mieszkańców, aktywność wyborcza).....	71
3.7	Zgodność ze strategicznymi dokumentami	74
4	Założenia do Strategii Rozwoju Gminy Łowo- Osada na lata 2016-2025	82
4.1	Analiza SWOT.....	82
4.1.1	Zagospodarowanie przestrzenne.....	82
4.1.2	Środowisko naturalne.....	83
4.1.3	Sfera gospodarcza.....	84
4.1.4	Sfera społeczna.....	86
5	Stratyfikacja celów rozwoju Gminy Łowo- Osada na lata 2016-2025	88
5.1	Wizja i misja strategii (cel generalny).....	88
5.2	Cele strategiczne i operacyjne	89
6	Programowanie działań w okresie 2016- 2025	92
6.1	Cel strategiczny 1. Zintegrowana i nowoczesna infrastruktura techniczna:	92
6.1.1	Cel operacyjny 1.1.: Rozwój infrastruktury drogowej.	93
6.1.2	Cel operacyjny 1.2.: Uzupełnienie systemów wodno-kanalizacyjnych.....	93
6.1.3	Cel operacyjny 1.3.: Rozwój gospodarki przestrzennej.	93
6.1.4	Cel operacyjny 1.4.: Rozwój infrastruktury i technologii informacyjno – komunikacyjnych.....	94
6.2	Cel Strategiczny 2. Otwarty i innowacyjny kapitał ludzki	94

6.2.1	Cel operacyjny 2.2.: Podniesienie poziomu wykształcenia i potencjału kwalifikacji zawodowych mieszkańców.....	96
6.2.2	Cel operacyjny 2.3.: Udostępnienie usług medycznych wysokiej jakości.....	97
6.2.3	Cel operacyjny 2.4.: Poprawa dostępności do usług z zakresu opieki żłobkowej i edukacji przedszkolnej.	97
6.2.4	Cel operacyjny 2.5.: Rozbudowa funkcji obiektów dydaktycznych, kulturalnych, oraz sportowo-rekreacyjnych.....	98
6.2.5	Cel operacyjny 2.6.: Społeczeństwo informacyjne.....	99
6.2.6	Cel operacyjny 2.7.: Rozwijanie lokalnej świadomości.....	99
6.3	Cel strategiczny 3. Zrównoważona, efektywna i innowacyjna gospodarka.....	100
6.3.1	Cel operacyjny 3.1. Wzrost konkurencyjności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.	101
6.3.2	Cel operacyjny 3.2.: Wsparcie rozwoju szeroko rozumianego sektora usług...	101
6.3.3	Cel operacyjny 3.3.: Uruchomienie systemu promocji gospodarczej i inwestycyjnej.	102
6.3.4	Cel operacyjny 3.4.: Implementacja technologii opartych na innowacyjności oraz kapitale intelektualnym.....	102
6.3.5	Cel operacyjny 3.5.: Nowoczesna oferta agro- i ekoturystyczna, w oparciu o lokalne zasoby;.....	102
6.4	Cel strategiczny 4. Środowisko naturalne wysokiej jakości, o wysokich walorach przyrodniczych i historycznych.....	103
6.4.1	Cel operacyjny 4.1. Zrównoważony rozwój i ochrona środowiska.....	104
6.4.2	Cel operacyjny 4.2. Ochrona dziedzictwa historycznego i obiektów zabytkowych.	104
6.4.3	Cel operacyjny 4.3. Odnawialne Źródła Energii (OZE).....	105
6.4.4	Cel operacyjny 4.4. Promocja działań sozologicznych.....	105
6.5	Finansowanie.....	106

7 Instrumenty wdrażania, komunikacji i ewaluacja Strategii Rozwoju Gminy Łowo- Osada na lata 2016-2020 122

7.1 Zarządzanie procesem wdrożenia i kontrola merytoryczna 122

7.2 Konsultacje społeczne 122

7.3 Ewaluacja mid- term i ex- post 125

8 Wykaz wykresów 131

9 Wykaz tabel 132

1 WSTĘP

W 2000 roku Gmina Iłowo-Osada przyjęła do realizacji *Strategię rozwoju gminy Iłowo-Osada*, która określiła metody przygotowania oraz realizację działań administracyjno-gospodarczo-społecznych, służących wszechstronnemu rozwojowi Gminy.

Szeroko zakrojone działania obejmowały diagnozy i identyfikację wizji rozwoju Gminy, w wyniku których władze samorządowe nakreśliły misję rozwoju gminy Iłowo-Osada „Integracja społeczna wokół tworzenia nowych miejsc pracy, wzrostu poziomu wykształcenia, bezpieczeństwa i rozwoju zrównoważonego całego obszaru Gminy”.

Misja ta, sformułowana bardzo szeroko, nadal zachowuje swą aktualność jednak wymaga modyfikacji, przede wszystkim z powodu dostosowania do zmieniającej się rzeczywistości. *Strategia rozwoju gminy Iłowo-Osada* określała cele i działania na lata 2000-2015. Liczne zmiany w gospodarczym i społecznym otoczeniu lokalnym sprawiły, że postanowiono dokonać aktualizacji dokumentu, który powinien być w większym stopniu powiązany ze *Strategią rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2020*, jak również skorelowany z głównymi programami Gminnymi.

Od przyjęcia poprzedniej Strategii minęło ponad 15 lat. W przeciągu tych kilkunastu lat nastąpiło wiele przełomowych wydarzeń, m.in. proces przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, który wniósł istotne zmiany w sposobie przygotowania i realizacji przedsięwzięć rozwojowych gminy Iłowo-Osada, światowy kryzys gospodarczy, który odbił się również echem w funkcjonowaniu Gminy. Wszystkie te czynniki powodują, że procesu rozwoju Gminy nie można opierać na poprzedniej wersji Strategii, gdyż nowe wyzwania i problemy do rozwiązania budują nową rzeczywistość.

Podjęcie prac nad aktualizacją wynikało z następujących przesłanek:

- Dynamicznych zmian w otoczeniu krajowym i na arenie międzynarodowej spowodowanych głównie kryzysem gospodarczym i jego następstwami;
- Powstania nowych dokumentów strategicznych na poziomie krajowym, regionalnym i Unii Europejskiej, czyli:
  - Strategii Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo,

- Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta, obszary wiejskie;
- Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030;
- Strategii Europa 2020;
- Przeprowadzenia ewaluacji średniookresowej Strategii Rozwoju gminy Łowo-Osada.

Strategia Rozwoju Gminy Łowo-Osada do roku 2025 powinna być realnym narzędziem zarządzania Gminą, przybliżającym wszystkich do realizacji wizji rozwojowej gminy Łowo-Osada. Jest to długookresowy plan działania, określający strategiczne cele rozwoju Gminy i przyjmujący takie priorytety i kierunki działania, które są niezbędne dla realizacji przyjętych zamierzeń rozwojowych. Strategia stanowi podstawę do właściwego zarządzania Gminą, do ubiegania się o środki zewnętrzne, zwłaszcza z Unii Europejskiej. Ustalenia zawarte w Strategii stanowią podstawę do prowadzenia przez władze Łowa-Osady długookresowej polityki rozwoju społecznego i gospodarczego. Ponadto Strategia wskazuje najważniejsze problemy społeczne, gospodarcze, infrastrukturalne i ekologiczne, nad których rozwiązaniem powinna być skoncentrowana uwaga Rady Gminy w przyjętym horyzoncie czasowym.

Proces tworzenia Strategii Rozwoju Gminy Łowo-Osada oraz definiowania zawartych w niej perspektywicznych priorytetów, kierunków i celów jest działaniem otwartym na wszystkich mieszkańców. Określanie wyzwań rozwojowych, a także identyfikacja problemów, które prowadzą do zbudowania wspólnej wizji wymagają społecznego zaangażowania mieszkańców Gminy. Czynnikiem podstawowym, mającym zdecydowany wpływ na ostateczny kształt tego dokumentu jest charakterystyka i diagnoza aktualnego stanu społeczno-gospodarczego gminy Łowo-Osada zawierająca podstawowe informacje o Gminie. Strategia ma również na celu określenie funkcji gminy Łowo-Osada w stosunku zarówno do mieszkańców, jak i osób spoza Gminy (tzw. klientów zewnętrznych).

Ewaluacja in progres Strategii Rozwoju Gminy Łowo-Osada, została opracowana według wcześniej przygotowanego schematu przy udziale pracowników Urzędu Gminy w Łowie-Osadle. Na podstawie rzetelnego i obiektywnego opisu kondycji gospodarczej i społecznej Gminy Zespół Ekspertki we współpracy z gminą Łowo-Osada wypracował cele strategiczne, służące wzmocnieniu samorządu do sprostania wyzwaniom polityki społeczno-gospodarczo-rozwojowej.

Aktualizacja Strategii Rozwoju Gminy Łowo-Osada na lata 2016-2025 uwzględnia również

zasadnicze elementy, wpływające na realizację polityki rozwojowej, jak ocena i weryfikacja szans oraz słabości rozwojowych gminy, a także czynników rozwoju ekonomiczno-społecznego.

W związku z faktem, iż Strategia winna, a wręcz musi być, aktualizowana i korygowana wraz z zachodzącymi istotnymi zmianami wewnątrz Gminy oraz w jej otoczeniu, przyjęto, że proces aktualizacji Strategii będzie systemowym elementem zarządzania strategicznego gminą Iłowo-Osada.

2 CEL ZAKRES I MIEJSCE STRATEGII WIELOLETNICH W PROCESACH ZARZĄDCZYCH GMINY ŁOWO- OSADA

2.1 Wieloletnie Planowanie Finansowe w perspektywie planowania strategicznego

2.1.1 Zewnętrzne uwarunkowania strategii

1 maja 2004 r. Polska stała się członkiem Unii Europejskiej, co ułatwia relacje i powiązania społeczno-ekonomiczne z pozostałymi 27 krajami członkowskimi. Następstwem tego jest konieczność stosowania przepisów zawartych w art. 91 Konstytucji RP, w którym wymienione są zasady określające stosunek prawa wspólnotowego do prawa krajowego, tj. zasada pierwszeństwa prawa wspólnotowego wobec prawa państw członkowskich oraz zasada bezpośredniego stosowania. Obowiązywanie tych zasad jest o tyle istotne dla władz samorządowych, że obok norm krajowego porządku prawnego administracja samorządowa zobowiązana jest do stosowania norm pierwotnego i wtórnego prawa wspólnotowego. W świetle tego prawa - gminy stały jednostkami gospodarczymi Jednolitego Rynku Unii Europejskiej. Korzystają one z uregulowań formułujących działanie tegoż Rynku poprzez współuczestnictwo, jako podmioty gospodarujące w obrocie handlowym, a także mają do nich zastosowanie istotne ograniczenia wynikające z ochrony tego rynku przed zniekształceniami konkurencji lub zaburzeniami jego funkcjonowania spowodowanymi brakiem wyraźnego rozdziału pomiędzy, spełniającymi także funkcje władcze, organami działającymi w sektorze publicznym a sektorem prywatnym.

Podstawowe regulacje w prawie unijnym dotyczące sfer działania gmin zawarte zostały w następujących dokumentach:

2.1.2 Poziom Unii Europejskiej

- 1) *Układ Europejski* z 16 grudnia 1991 r., ustanawiający stowarzyszenie między Rzeczpospolitą Polską a Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi, który wszedł w życie, po zakończeniu po obu stronach procedury ratyfikacyjnej, 1 lutego 1994 r. natomiast już od 1 marca 1992 r., rozpoczęto realizację jego handlowej części (Dz.U. 1994 nr 11 poz. 38). Ten Układ stał się podstawą integracji Polski z UE i przyjęcia przez nasz kraj kolejnych praw obowiązujących w całej Unii Europejskiej.

2) *Traktat Akcesyjny* z dnia 16 kwietnia 2003 r. (Dz.U.2004.90.864) będący podstawą prawną przyjęcia m.in. Polski do Unii Europejskiej. Zgodnie z zapisami tego Traktatu nowe państwa członkowskie zobowiązały się przystąpić od dnia przystąpienia do wszystkich innych umów zawartych przez obecne państwa członkowskie i dotyczących funkcjonowania Unii lub związanych z jej działaniami. Co oznacza, że Polska zobowiązała się do przestrzegania wszystkich norm prawnych i przyjętych strategii rozwojowych dla poszczególnych obszarów życia społeczno-gospodarczego, w tym polityki społecznej wyrażonej m.in. w Strategii Lizbońskiej przyjętej przez Unię Europejską w 2000 r.

3) *Strategia Europa 2020* jest horyzontalnym programem rozwoju społeczno-gospodarczego Unii Europejskiej, który zastąpił realizowaną od 2000 r. Strategię Lizbońską. W opublikowanym 3 marca 2010 r. Komunikacie „Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu” zaproponowano trzy podstawowe, wzajemnie wzmacniające się priorytety:

- wzrost inteligentny, czyli rozwój oparty na wiedzy i innowacjach,
- wzrost zrównoważony, czyli transformacja w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, efektywnie korzystającej z zasobów i konkurencyjnej,
- wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu, czyli wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.

Najważniejszymi mechanizmami realizacji celów Strategii Europa 2020 są opracowywane przez państwa członkowskie UE Krajowe Programy Reform oraz przygotowane przez Komisję inicjatywy przewodnie, realizowane na poziomie UE, państw członkowskich, władz regionalnych i lokalnych.

6 października 2011 r. Komisja Europejska przedstawiła pakiet legislacyjny dla polityki spójności na lata 2014-2020. Pakiet ten mówi o tym, jakie cele Strategii Europa 2020 będą finansowane z funduszy europejskich. Na pakiet rozporządzeń składa się:

- *rozporządzenie ogólne*, które ustanawia wspólne przepisy dla wszystkich funduszy, tj. Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS), Funduszu Spójności (FS), Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz

Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybołówstwa (EFRM);

- *sześć rozporządzeń szczegółowych* dla poszczególnych funduszy polityki spójności – EFRR, EFS, FS, Europejskiej Współpracy Terytorialnej (EWT), Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej (EUWT), Europejskiego Funduszu Dostosowania do Globalizacji (EFG). Wszystkie pięć funduszy ma podlegać generalnym zasadom programowania, koncentracji tematycznej, warunkowości oraz rozwoju terytorialnego.;
- *Wspólne Ramy Strategiczne*. Dokument powstały w celu skoordynowania pięciu (ujętych w rozporządzeniach) funduszy unijnych przyszłej perspektywy, tak by były one jak najbardziej dopasowane do systemu zarządzania gospodarczego Unii Europejskiej. Ponadto Wspólne Ramy Strategiczne przewidują przyjęcie umów o partnerstwie, w których określone mają zostać zobowiązania partnerów (m.in. państw i komisji) na poziomie regionalnym i lokalnym.

2.1.3 Poziom krajowy

- 1) *Strategia Rozwoju Kraju 2020* to najważniejszy dokument w perspektywie średniookresowej. Określa strategiczne zadania państwa w trzech obszarach: sprawne i efektywne państwo, konkurencyjna gospodarka oraz spójność społeczna i terytorialna.
- 2) *Krajowy Program Reform (KPR)* są najważniejszym narzędziem realizacji na poziomie państw członkowskich unijnej strategii gospodarczej Europa 2020. W KPR państwa członkowskie są zobowiązane określić m.in.: średniookresowy scenariusz makroekonomiczny, krajowe ambicje w zakresie realizacji pięciu wiodących celów strategii „Europa 2020”, główne przeszkody dla wzrostu gospodarczego i zatrudnienia oraz działania dla przewyższenia powyższych przeszkód. 26 kwietnia 2011 r. Rada Ministrów przyjęła Krajowy Program Reform na rzecz realizacji strategii Europa 2020: Nowy polski KPR stanowi element systemu zarządzania krajową polityką rozwoju, a zaproponowane w nim reformy, w powiązaniu z realizacją długo- i średniookresowej strategii rozwoju kraju oraz dziewięcioma zintegrowanymi strategiami krajowymi, umożliwią koncentrację na obszarach priorytetowych z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, prowadząc jednocześnie do realizacji celów strategii „Europa 2020”.
- 3) Dodatkowo w Polsce są wdrażane co najmniej trzy ważne *polityki strategiczne*:

- *Polityka Spójności* - Polska jest obecnie największym beneficjentem polityki spójności Unii Europejskiej.
- *Polityka Rozwoju Kraju*, określona przez dokument Założenia Systemu Zarządzania Rozwojem, w którym wymienione zostały strategie rozwoju kraju: Długookresową strategię rozwoju oraz Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, Uzupełnieniem jest Średniookresowa Strategia Rozwoju, która ze względu na przypisaną perspektywę czasową uznawana jest za najbliższą realizacji propozycji zapisanych w rozporządzeniach Komisji Europejskiej dla polityki spójności 2014-2020. Powyższe strategie zostały uzupełnione jeszcze o 9 *strategii horyzontalnych* (do 2020 r.):
  - Strategia innowacyjności i efektywności gospodarki;
  - Strategia rozwoju kapitału ludzkiego;
  - Strategia rozwoju transportu;
  - Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko;
  - Sprawne państwo;
  - Strategia rozwoju kapitału społecznego;
  - Krajowa strategia rozwoju regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta, obszary wiejskie;
  - Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej;
  - Strategia zrównoważonego rozwoju wsi i rolnictwa.
- *Polityka Regionalna* jest częścią polityki rozwoju kraju. Skupia się ona bardziej szczegółowo na rozwoju, przenosząc jego rozumienie na poziom konkretnego terytorium, przeważnie województwa.

2.1.4 Poziom Regionalny

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025 jest najważniejszym dokumentem o charakterze planistycznym dla samorządu województwa. W związku z tym powinno stanowić podstawę tworzenia polityki rozwoju dla jednostek samorządu terytorialnego leżących w granicach województwa.

Strategia zakłada realizację regionalnej polityki rozwoju w dwóch płaszczyznach: horyzontalnej, odnoszącej się do obszaru całego województwa, terytorialno-funkcjonalnej, odnoszącej się do obszarów miejskich, obszarów wiejskich oraz obszarów funkcjonalnych.

Polityka horyzontalna obejmująca cały obszar województwa i adresowana do wszystkich podmiotów funkcjonujących w regionie, składa się z czterech filarów rozwoju regionu: wzrostu konkurencyjności gospodarki, wzrostu aktywności społecznej, wzrostu liczby i jakości powiązań sieciowych oraz nowoczesnej infrastruktury rozwoju, dzięki którym możliwe będzie osiągnięcie spójności w rozwoju na poziomie regionalnym (spójność terytorialna).

W celu lepszego wykorzystania specyfiki poszczególnych obszarów województwa, polityka horyzontalna została uzupełniona o politykę terytorialno-funkcjonalną realizowaną na terenie obszarów miejskich, obszarów wiejskich oraz wyspecjalizowanych obszarów funkcjonalnych.

Lokalny rozwój społeczno-gospodarczy znajduje na szczeblu krajowym coraz lepsze umocowanie, zarówno w istniejących przepisach prawnych, jak i w samej polityce państwa. Powstające różnego rodzaju sektorowe strategie rozwoju całego kraju są ważnym instrumentem sterowania rozwojem polskich gmin. Dają one szansę na większą spójność i skuteczniejszą koordynację a w efekcie wzajemne wzmocnianie działań państwa z podejmowanymi na innych szczeblach zarządzania terytorialnego.

Jeśli rozwój ma przebiegać w sposób harmonijny i stateczny, to strategia rozwoju na szczeblu lokalnym nie może być tworzona w oderwaniu od kontekstu regionalnego. Natomiast obecność Polski w Unii Europejskiej daje możliwość pozyskiwania środków finansowych z funduszy Unii Europejskiej, co powoduje potrzebę zmiany punktów odniesienia wykorzystywanych przy tworzeniu planów rozwoju na niższych szczeblach samorządowych. W przypadku gminy Łowo-Osada korzystny wpływ na jej rozwój i znaczenie w regionie wywarły inwestycje i projekty finansowane z funduszy UE, zarówno w okresie przedakcesyjnym, jak i po nim. Warto tym kierunkiem podążać i zmieniać dalej oblicze Gminy, tak by była to Gmina, w której warto mieszkać i inwestować.

2.2 Budżetowanie

Gmina, jako podstawowa jednostka samorządu terytorialnego, spełnia szczególnie ważną rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym swojego terytorium. W gminie realizuje się zadania w dziedzinie zaspokajania potrzeb zbiorowych mieszkańców oraz podejmuje rozwiązywanie bieżących problemów społeczności lokalnych. Zarządzanie gminą powinno być efektywne i skuteczne, aby sprostać rosnącym oczekiwaniom społecznym.

Jedną z czterech podstawowych funkcji zarządzania jest planowanie, pozostałe dotyczą organizowania, kierowania i kontrolowania. Procesy te dotyczą zarówno podmiotów sektora prywatnego, jak również jednostek samorządu terytorialnego. W tych ostatnich gospodarowanie środkami publicznymi związane jest ściśle z planowaniem krótkoterminowym, ale przede wszystkim długookresowym. Mimo różnic, jakie występują pomiędzy sektorem prywatnym a publicznym, w obu przypadkach możliwe, a wręcz niezbędne, jest stosowanie zasad planowania strategicznego. Podstawowym planem w jednostkach samorządu terytorialnego jest budżet, natomiast podstawą planowania jest proces opracowywania budżetu. Bez budżetu jednostka samorządu terytorialnego nie może prowadzić swojej gospodarki finansowej, a zatem nie może realizować założonych celów i nałożonych przez państwo obowiązków wobec społeczności lokalnej.

Kwestie budżetu gminy, w tym jego przygotowywania, przyjmowania i wprowadzania w nim zmian określają w szczególności dwie ustawy: ustawa z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U.2013.594 j.t.) oraz ustawa z 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U.2013.885 j.t.).

Budżet jednostki samorządu terytorialnego, w tym gminy, jest rocznym planem dochodów i wydatków oraz przychodów i rozchodów jednostki samorządu terytorialnego. Od 2010 r. jednostki te mają również obowiązek przygotowywania wieloletniej prognozy finansowej (WPF). Wieloletnia Prognoza Finansowa jest realizacją zapisów art. 226 i 227 ustawy o finansach publicznych z 2009 r. i stanowi wieloletnią prognozę dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów w perspektywie co najmniej 4-letniej, przy czym obligatoryjnym elementem WPF jest również kwota długu jednostki samorządu terytorialnego wraz ze wskazaniem sposobu sfinansowania jego spłaty.

W procesie opracowywania budżetu gminy należy zaplanować wszelkie dochody i wydatki z uwzględnieniem klasyfikacji budżetowej, czyli w podziale na działy, rozdziały i paragrafy. Budżet jednostki samorządu terytorialnego uchwalany jest na rok budżetowy. Ponieważ istnieją przedsięwzięcia, które są realizowane w okresie dłuższym niż „rok budżetowy” zapisy w ustawie o finansach publicznych zezwalają na to by uchwała budżetowa jednostki samorządu terytorialnego określała, oprócz limitów i wydatków na okres roku budżetowego, limity wydatków na wieloletnie programy inwestycyjne, na programy i projekty realizowane ze środków pochodzących z Unii Europejskiej oraz ze źródeł zagranicznych, niepodlegające zwrotowi, które ujmowane są w wykazie stanowiącym załącznik do uchwały budżetowej. Zatem, w budżecie jednostek samorządu

terytorialnego ujmowane są łącznie wydatki dotyczące części bieżącej oraz części inwestycyjnej, choć zazwyczaj wydatki inwestycyjne dotyczą okresu dłuższego niż rok budżetowy.¹

„Budżetowanie jest procesem tworzenia budżetów, czyli zestawień w wyrażeniu ilościowym (np. jednostki sprzedaży, godziny pracy) lub finansowym planowanej alokacji i zastosowania zasobów organizacji”². Innymi słowy budżetowanie jest planowaniem wykorzystania zasobów w ramach potencjalnych działań nakierowanych na osiągnięcie konkretnych celów danej organizacji. W ramach procesów planistycznych budżetu uwzględnia się procesy zarówno identyfikowania dostępności zasobów ze względu na ich ilość i rodzaj, ale również formułowania sposobów ich alokacji w uporządkowanych, wewnętrznie spójnych i komplementarnych działaniach organizacji dążącej do osiągnięcia wyznaczonych celów, z zachowaniem zasad efektywności gospodarowania. A zatem tak postrzegany budżet powinien obejmować ustalanie priorytetów i kierunków działania, alokację zasobów oraz etapową weryfikację rezultatów realizowanych działań.

Proces budżetowy gminy powinien składać się z działań, które obejmują ustalenie, implementację i ewaluację planu świadczenia dóbr i usług przez jednostkę samorządu terytorialnego jaką jest gmina. Dobry proces budżetowy jest czymś znacznie więcej niż tylko przygotowaniem dokumentu prawnego (uchwały budżetowej), albowiem obejmuje on długoterminową perspektywę, powiązanie z szerokimi celami organizacji, koncentrowanie decyzji budżetowych na rezultatach i wynikach, propagowanie konstruktywnej komunikacji wszystkich zainteresowanych stron.

Powyższe cechy dobrego budżetowania w jednostkach sektora publicznego, w tym w gminach, jasno wskazują, że nie jest to tylko prosty proces bilansowania dochodów i wydatków w ciągu roku, gdyż znacznie wykracza poza tradycyjne budżetowanie roczne i obecnie jest ono działaniem o naturze strategicznej.

Ponadto dobry proces budżetowy powinien w sposób aktywny włączać w proces budżetowania partnerów reprezentujących różne środowiska i grupy interesów, co pozwala na budowanie społeczeństwa obywatelskiego.

Na proces budżetowy składa się kilka ogólnych zasad, które pozostając w zgodzie z definicją

---

¹ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. 2013.885 j.t.)

² Halina Buk, Nowoczesne zarządzanie finansami. Planowanie i kontrola, C.H. Beck, Warszawa 2006

oraz celem procesu budżetowego, obejmują wiele funkcji uwzględniających specyfikę jednostki gospodarującej. Zasady budżetowania w podmiotach sektora publicznego odzwierciedlają zatem fakt, że proces ten jest procesem politycznym i menedżerskim, mającym swój finansowy i techniczny wymiar. NACSLB (National Advisory Council on State and Local Budgeting), organizacja założona w 1995 r. przez osiem stowarzyszeń władz lokalnych i stanowych w USA w celu ustalenia rekomendowanych praktyk w obszarze budżetowania w jednostkach samorządowych, rekomenduje stosowanie czterech zasad dobrego budżetowania w jednostkach samorządu terytorialnego.

Podstawową zasadą władz gminnych przy konstruowaniu budżetu powinno być **sformułowanie szerokich celów**, które wytyczają ogólny kierunek działania i służą jako podstawa podejmowania decyzji. Cele te są podstawą formułowania polityk i programów. Szeroko formułowane cele – ustalone na podstawie oceny istniejących i spodziewanych w przyszłości warunków funkcjonowania oraz możliwości i wyzwań stojących przed społeczeństwem i władzami – definiują preferowany przyszły stan społeczeństwa.

Reasumując, aby sformułować szerokie cele w gminie należy dokonać:

- oceny potrzeb społecznych,
- nakreślenia priorytetów, wyzwań i możliwości,
- identyfikacji możliwości i wyzwań stojących przed władzami samorządowymi w obszarze dostarczanych usług, posiadanych środków trwałych i stosowanych metod zarządzania,
- sformułowania szerokich celów i rozpowszechnianie informacji o podjętych kierunkach działań.

Kolejna zasada budżetowania jednostek samorządu terytorialnego dotyczy **ustalenia sposobów osiągnięcia celów**, a zatem określenia przez władze gmin, powiatów czy województwa konkretnych polityk, planów, programów i strategii dotyczących zarządzania, które wskażą, w jaki sposób osiągnane będą długookresowe cele danego podmiotu. Sformułowane wcześniej szerokie cele nadają działaniom ogólny kierunek, natomiast konkretne polityki, plany i programy określają, w jaki sposób władze zamierzają osiągać te cele. Zatem przyjęcie odpowiedniej polityki finansowej musi być wynikiem wnikliwych analiz w kontekście zgodności z przyjętymi szerokimi celami. W tym kontekście realizacja procesu budżetowego odbywa się poprzez następujące działania:

- opracowanie polityki dotyczącej funduszy rezerwowych,

- opracowanie polityki dotyczącej podatków, opłat (innych pobrań),
- opracowanie polityki emisji długu i zarządzania długiem,
- opracowanie polityki dotyczącej poziomu i zdolności zadłużenia (jeśli nie są regulowane przepisami prawa),
- opracowanie polityki wykorzystania dochodów jednorazowych,
- ocenę wykorzystania nieprzewidywanych dochodów,
- opracowanie polityki dotyczącej równowagi budżetu operacyjnego,
- opracowanie polityki różnicowania źródeł dochodu,
- opracowanie strategii działania na wypadek sytuacji kryzysowej.

Nie należy również zapominać, że władze samorządowe w procesie budżetowania muszą opracować plany oraz polityki w zakresie dostarczania usług i pozyskiwania środków trwałych, ich utrzymania i wymiany. Te polityki i plany nadają kierunek działaniom władz, uwzględniając poziom i rodzaj usług i środków trwałych, które mają być dostarczone, oraz sposób ich dostarczania. Powinny one być zintegrowane z szerokimi celami przyjętymi przez władze oraz związanymi z ich realizacją potrzebami kapitałowymi.

W procesie budżetowania oprócz szerokich celów, dalekosiężnych planów i ogólnych polityk należy sformułować polityki i plany, które pozwolą na zaprojektowanie szczegółowych programów i zakresu świadczonych usług. Władze powinny opracować szczegółowe programy i określić zakres dostarczanych usług i zasobów kapitałowych oraz sformułować metody szacowania stopnia ich realizacji. Ponieważ mogą zaistnieć sytuacje, w których przyjęte przez władze polityki i plany będą lepiej realizowane przez podmioty zewnętrzne, analiza alternatywnych sposobów dostarczania usług i nabywania środków trwałych jest integralną częścią procesu oceny programu. Powinny być przy tym opracowane mierniki działalności, aby jednoznacznie określać, czy program i cele świadczonych usług są osiąmane.

Bardzo ważnym elementem procesu budżetowania jest opracowanie odpowiedniej strategii zarządzania, tak by zwiększyć zdolność do osiągnięcia sukcesu w realizacji budżetu i długookresowych celów. Odpowiednie strategie zarządzania są niezbędne dla osiągnięcia zarówno celów programowych, jak i finansowych oraz propagowania dostosowań budżetowych.

Kolejną zasadą dotyczącą budżetowania jest **opracowanie budżetu zgodnie z ustalonymi sposobami osiągnięcia celów**, a zatem przygotowanie i zatwierdzenie planu finansowego i budżetu,

który wychodzi naprzeciw osiągnięciu wytyczonych celów, w ramach dostępnych zasobów i występujących ograniczeń. Przygotowanie długofalowego planu finansowego jest niezbędne do zapewnienia realizacji programów w długim okresie.

Aby proces budżetowania w jednostkach samorządu terytorialnego przebiegał prawidłowo władze JST powinny zapewnić strukturę administracyjną ułatwiającą przygotowanie i zatwierdzenie budżetu we właściwym czasie. Odpowiednie procedury powinny być ustalone dla zapewnienia koordynacji procesu budżetowego. Procedury potrzebne są również w celu zapewnienia dobrej wymiany informacji dotyczących przyjętych polityk oraz wskazówek prowadzących do przygotowania budżetu. Ponadto władze te powinny ustalać, okresowo rewidować i aktualizować długookresowe plany finansowe oraz prognozy. Uzyskane informacje służą określeniu dyspozycyjnych zasobów oraz możliwości wydatkowych dostępnych dla okresu budżetowego. Dodatkowo okresowo powinna być dokonywana ocena wyników działań i ewentualne dostosowania, gdyż realizacja programów i ich finansowanie powinny podlegać nieustannym ocenom i działaniom dostosowawczym, aby inicjować postęp w osiągnięciu założonych celów. Zasada ta identyfikuje praktyki, które są niezbędne do monitorowania i oceniania postępu w osiągnięciu programowych i finansowych celów określonych w budżecie i stosownych planach. Na podstawie wyników takich kontroli władze mogą podejmować decyzje o konieczności odpowiednich dostosowań budżetu oraz planów i polityk, jeśli zamierzone cele nie są osiągnięte.

Władze również powinny monitorować i analizować sytuację finansową oraz funkcjonowanie programów dostarczania dóbr i usług (powinny one opierać się na zatwierdzonych celach i oczekiwaniach budżetowych). Analiza powinna również obejmować takie kwestie, jak zadowolenie klientów i innych partnerów, a także uwzględniać wpływ czynników zewnętrznych, takich jak: ekonomiczne, demograficzne, społeczne, zmiany wewnątrz władzy, czynniki pogodowe i wiele innych.

Ostatnia zasada procesu budżetowania dotyczy **oceny wyników działań i wprowadzania ewentualnych dostosowań**. Realizacja programów i ich finansowanie powinny podlegać ciągłym ocenom i działaniom dostosowawczym, aby inicjować postęp w osiągnięciu założonych celów. Na podstawie wyników takich kontroli władze mogą podejmować decyzje o konieczności odpowiednich dostosowań budżetu oraz planów i polityk, jeśli zamierzone cele nie są osiągnięte. Zatem na podstawie oceny programu, budżetu, sytuacji finansowej, zadowolenia partnerów oraz czynników zewnętrznych – władze mogą dostrzegać potrzebę korekty przyjętych programów,

strategii, mierników wykonania, budżetu, celów. Aby dostosowania i korekty były formalnie zaprezentowane decydentom i partnerom procesu decyzyjnego do wnikliwego rozważenia, potrzebne są odpowiednie procedury.

Powszechnie stosowaną w Polsce, również w gminie Łowo-Osada, metodą budżetowania w sektorze publicznym jest budżet tradycyjny inaczej zwany budżetem pozycyjnym, który jest najprostszy do zastosowania, ale jednocześnie najmniej stymulujący rozwój. Koncepcje programowego systemu organizacji działalności podmiotów sektora publicznego, które są szeroko stosowane w gospodarkach wysokorozwiniętych, w Polsce znalazły wyraz w tzw. budżecie zadaniowym.

Istotą budżetu zadaniowego jest zarządzanie działalnością JST poprzez ujęcie tej działalności w zadania. A zatem zanim wydatki zostaną zapisane w tradycyjnej klasyfikacji budżetowej (dział, rozdział, paragraf) najpierw przygotowywane są one w postaci zadań budżetowych, obejmujących zarówno składniki działalności bieżącej, jak i działania inwestycyjne. Środki finansowe lokowane są tak, aby jak najlepiej służyły osiągnięciu zamierzonych efektów. Ciężar kontroli ich wydatkowania zostaje przesunięty z obszaru formalnego (klasyfikacja) na ocenę, czy w wyniku wydatków osiągnięto zamierzony rezultat, a zatem czy zrealizowano określone zadanie wpisane w planie.

Choć wprowadzenie budżetu zadaniowego w początkowym okresie może wydawać się skomplikowane i przysparzać wielu trudności to niewątpliwie przynosi on wiele wymiernych korzyści, do których należy zaliczyć:

- usprawnienie zarządzania finansami, które nie jest sprowadzane jedynie do zarządzania masą pieniądza, ale zostaje poszerzone o bardziej funkcjonalny wymiar – zarządzanie zadaniami (projektami) reprezentującymi jednocześnie aspekty rzeczowe i finansowe, łącznie z pomiarem efektów pracy;
- zmianę zasad alokacji środków i samego sposobu planowania budżetu na podstawie zobiektywizowanych kryteriów, kalkulacji sporządzonej dla każdego projektu, co jest odwrotnością zasady przetargowo- uznaniowego przyznawania środków i stanowi źródło oszczędności oraz podnoszenia wydajności pracy;
- funkcję komunikacyjną – układ budżetu zadaniowego generuje nieporównywalnie więcej informacji o działaniach jednostki samorządu terytorialnego niż budżet tradycyjny, który ograniczony do klasyfikacji budżetowej jest mało czytelny i niezrozumiały dla szerokiego

kręgu społeczności lokalnej, budżet zadaniowy spełnia zatem znacznie lepiej wymóg jawności i przejrzystości finansów publicznych niż budżet tradycyjny;

- klarowny podział kompetencji, który umożliwia ustanowienie odpowiedzialności za konkretne zadania – likwidacja odpowiedzialności zbiorowej zwiększa skuteczność realizacji zadań, co jest spowodowane głównie tym, że pracownicy identyfikują się z celami, które są do zadań przypisane, zwłaszcza gdy osoby odpowiedzialne za zadania w pewnym sensie same je wytyczają. ³

---

³ Budżetowanie w jednostkach samorządu terytorialnego – reorientacja z administrowania na zarządzanie, Finanse Komunalne nr 9/2010

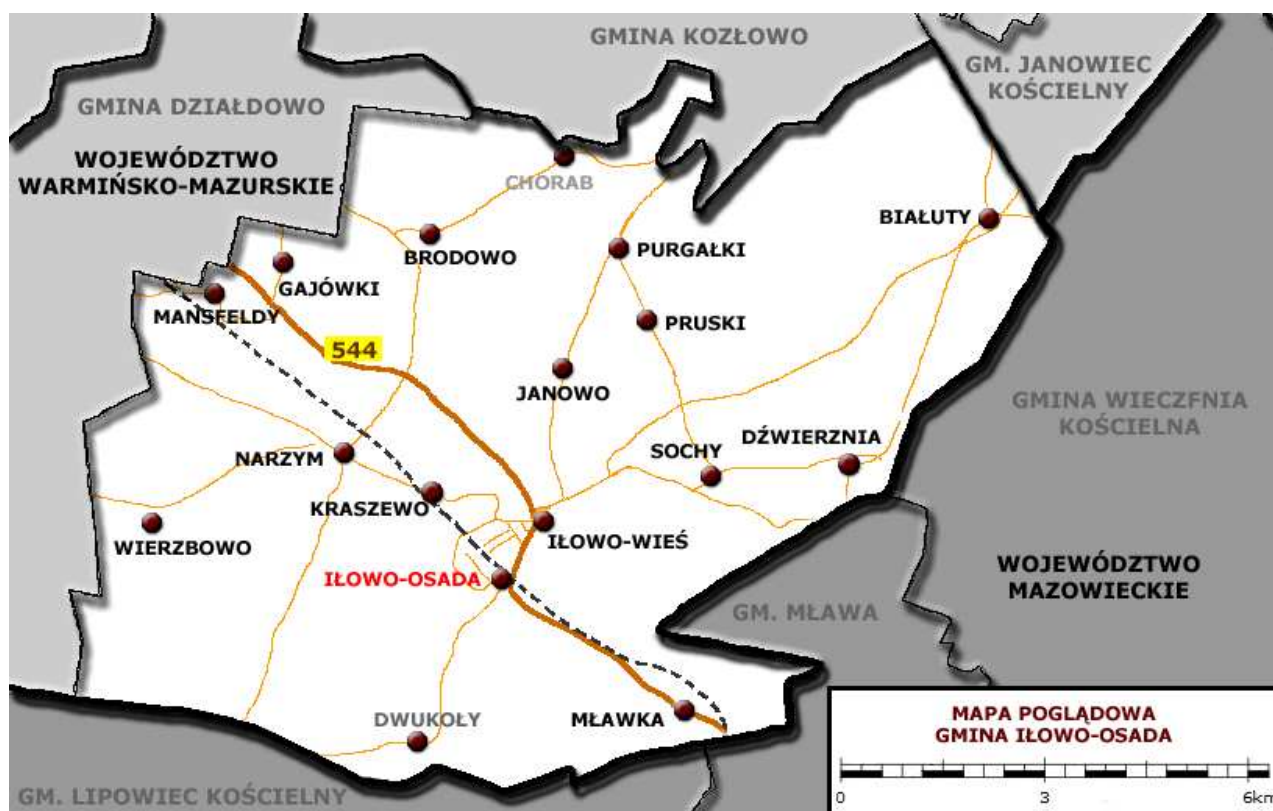

3 ANALIZA OTOCZENIA SPOŁECZNO- GOSPODARCZEGO GMINY IŁOWO- OSADA

3.1 Charakterystyka Gminy

Gmina Iłowo-Osada jest gminą wiejską położoną w południowej części województwa warmińsko-mazurskiego, w powiecie działdowskim. Bezpośrednio graniczy ona z gminami Warmii i Mazur: Działdowem (gminą powiatu działdowskiego), Kozłowem i Janowcem Kościelnym (gminami powiatu nidzickiego) oraz Mazowsza: Mławą oraz Wieczfnia Kościelną i Lipowcem Kościelnym (gminami powiatu mławskiego)⁴.

Mapa 1. Gmina Iłowo-Osada w skali 1: 100 000

Źródło: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Iłowo-osada_mapa_gminy-02_beax.png

Historycznie rzecz ujmując do 1975 r. gmina Iłowo-Osada należała do powiatu mławskiego (województwo warszawskie). Po reformie w 1975 r. Gminę administracyjnie przypisano do województwa ciechanowskiego. Ten stan trwał aż do 1999 r., kiedy to na skutek kolejnej reformy

⁴ [https://pl.wikipedia.org/wiki/I%C5%82owo-Osada_\(gmina\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/I%C5%82owo-Osada_(gmina))

samorządowej i przywrócenia samorządowych struktur powiatowych i wojewódzkich Łowo-Osada została przypisana do powiatu działdowskiego w województwie warmińsko-mazurskim.

W administracyjnym podziale regionu Warmii i Mazur Łowo-Osada w dalszym ciągu pozostała jedną z gmin wiejskich powiatu działdowskiego. Jednakże w roku 2002 znacząco uszczuplono jej obszar, bowiem rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 29 września 2001 r. w sprawie ustalenia granic oraz zmiany nazw i siedzib władz niektórych gmin i miast z dniem 1 stycznia 2004 r. dokonano odłączenia od gminy Łowo-Osada obszarów wsi Krajewo stanowiącego obręb ewidencyjny Krajewo o powierzchni 567,12 ha oraz wsi Piekiełko stanowiącego obręb ewidencyjny Piekiełko o powierzchni 548,32 ha i przyłączenie ich do dotychczasowego obszaru gminy o statusie miasta Mława. Na skutek tego działania liczba sołectw w Gminie spadła z 17 do 15.⁵

Obecnie gmina Łowo-Osada zajmuje powierzchnię 10 377 ha, co stanowi 0,03% powierzchni kraju, 0,43% powierzchni województwa warmińsko-mazurskiego i 10,88% powierzchni powiatu działdowskiego, a administracyjnie obejmuje 15 Sołectw: Białyty, Brodowo, Dźwierznia, Gajówki, Łowo-Osada, Łowo-Wieś, Janowo, Kraszewo, Mansfeldy, Mławka, Narzym, Pruski, Purgałki, Sochy, Wierzbowo. Głównym ośrodkiem gminnym i siedzibą władz samorządowych jest wieś Łowo-Osada, położona w południowej części Gminy.

Przez gminę przebiega droga wojewódzka nr 544 łącząca Brodnicę z Ostrołęką. Do każdej miejscowości w gminie można dojechać drogą o nawierzchni bitumicznej. Miejscowości Łowo-Osada i Narzym położone są przy szlaku kolejowym Warszawa – Działdowo - Gdańsk.

Cały obszar gminy znajduje się na terenie Zielonych Płuc Polski, natomiast w 2003 r. zmniejszył się obszar prawnie chroniony o 6 315,90 ha i obecnie zajmuje on powierzchnię zaledwie 179,40 ha (całość stanowią rezerваты przyrody), co stanowi niecałe 2% powierzchni gminy.

Tabela 1. Powierzchnia gminy Łowo-Osada na tle kraju, województwa i powiatu w 2014 r. (w ha).

Jednostka terytorialna	Powierzchnia (w ha)	obszary prawnie chronione (w ha)
Polska	31 267 967,00	10 165 963,71

⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 września 2001 r. w sprawie ustalenia granic oraz zmiany nazw i siedzib władz niektórych gmin i miast. (Dz.U. 2001 nr 116 poz. 1241)

Województwo warmińsko-mazurskie	2 417 347,00	1 129 519,00
Powiat działdowski	95 393,00	36 454,57
Iłowo-Osada	10 377,00	179,40

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL dane na dzień 31.12.2014 r.

3.2 Zagospodarowanie i ład przestrzenny

Ład przestrzenny to główny cel zagospodarowania przestrzennego na wszystkich poziomach planowania: krajowym, regionalnym, lokalnym i funkcjonalnym. W zagospodarowaniu przestrzennym ład przestrzenny oznacza uporządkowanie i harmonię pomiędzy różnymi elementami składowymi przestrzeni i funkcjami struktury przestrzennej, stanowiąc kryterium oceny jakości zmian zagospodarowania w odniesieniu do sprawności procesów społeczno-gospodarczych i jakości życia. 13 grudnia 2011 r. Rada Ministrów przyjęła koncepcję Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030. Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja ta została przygotowana zgodnie z zapisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 roku.⁶

Opracowanie zawiera ustalenia w zakresie zagospodarowania obszaru Gminy, które ulegały zmianie w wyniku aktów prawnych wyższego rzędu wprowadzonych po roku 2009, mających wpływ na zagospodarowanie obszaru Gminy oraz zmiany wynikające z bieżącej polityki przestrzennej Gminy.

W dokumencie tym dokonano wielokierunkowego rozpoznania dotychczasowego rozwoju Gminy oraz zidentyfikowano grupę problemów wymagających rozwiązania. Za główny cel rozwoju gminy Iłowo-Osada przyjęto osiągnięcie wszechstronnego rozwoju obszaru zapewniającego poprawę życia mieszkańców, ograniczenie strefy ubóstwa i bezrobocia, przy zachowaniu

---

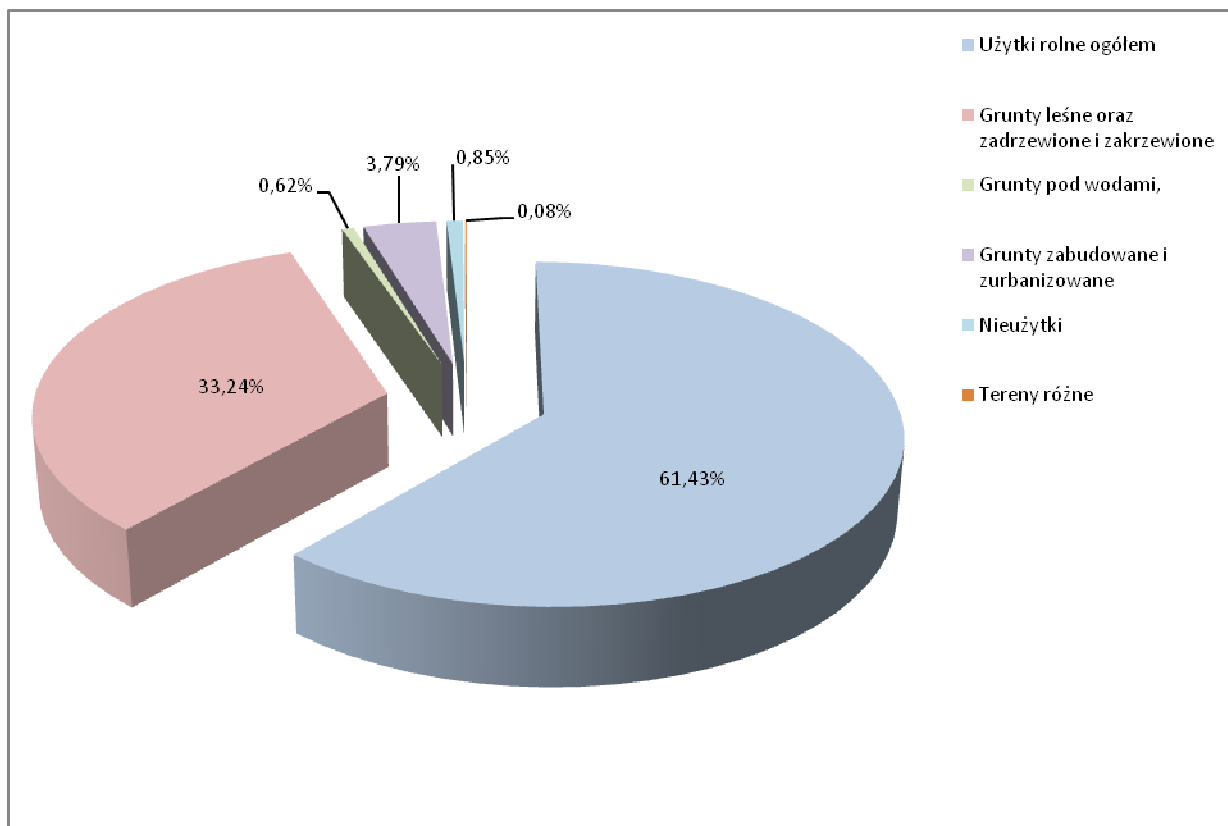
⁶ Uchwała nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie przyjęcia koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (M.P.2012.252)

równowagi między aktywnością gospodarczą a ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego.

W ogólny sposób strukturę użytkowania gruntów w gminie Iłowo-Osada można podzielić na: użytki rolne, grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione, grunty zabudowane i zurbanizowane, nieużytki, a także tereny różne. Procentowy udział wyżej wymienionych gruntów został zobrazowany na poniższym wykresie.

Wykres 1. Struktura użytkowania gruntów w Gminie Iłowo-Osada.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL dane na dzień 31.12.2014 r.

Badając strukturę użytkowania gruntów w gminie Iłowo-Osada można stwierdzić, że wyraźnie dominujący odsetek powierzchni użytków rolnych (61,43%), ale również gruntów leśnych, zadrzewionych i zakrzewionych (33,24%) w całkowitej powierzchni gminy Iłowo-Osada świadczy o znaczącej roli rolnictwa i leśnictwa na jej terenie. Zatem nadal grunty rolne odgrywają znaczącą rolę w obrazie Gminy, ale nie należy zapominać o możliwości wykorzystania lasów i gruntów leśnych w procesie rozwoju Iłowa-Osady, albowiem udział kompleksów przyrodniczych, tj. lasów, gruntów leśnych odgrywa znaczącą rolę w obrazie Gminy, wzbogacając jej walory krajobrazowe. Ponadto należy wskazać, że bardzo duża część gruntów, tj. 3 094,63 ha (ok. 90% gruntów leśnych ogółem) są to grunty państwowe, w tym niemal całość pozostaje w zarządzie Państwowego

Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe.

Trzecią z kolei co do wielkości formą wykorzystania ziemi są grunty zabudowane i zurbanizowane, które zajmują 393 ha, czyli 3,79 % powierzchni gminy, w tym: 214 ha dróg oraz 84 ha terenów mieszkaniowych.

Obok użytków rolnych i lasów oraz gruntów zabudowanych i zurbanizowanych, w strukturze użytkowania ziemi wyodrębniamy inne grunty, do których zaliczamy grunty pod wodami, użytki ekologiczne oraz nieużytki. Na terenie gminy Łowo-Osada nie występują użytki ekologiczne. Grunty pod wodami w Gminie zajmują 64 ha, natomiast na nieużytki przypada 88 ha, co stanowi 0,85% powierzchni Gminy.

Struktura użytkowania gruntów jest wyraźnie zróżnicowana w poszczególnych rejonach gminy Łowo-Osada. W ogólny sposób można ją podzielić na dwie strefy:

- a) leśno-rolniczą przestrzeń produkcyjną na glebach słabych o zwiększonym reżimie ochrony obejmująca południową część Gminy,
- b) rolniczą przestrzeń produkcyjną z przewagą gleb dobrych obejmująca, północną i północno-wschodnią część Gminy.

W granicach poszczególnych stref wyodrębnia się obszary o następujących funkcjach: obszary upraw polowych, obszary leśne, obszary dolinnych ciągów przyrodniczych związanych z ciekami powierzchniowymi i prognostycznym występowaniem torfów, obszary łąkowo-pastwiskowe, obszary o szczególnych walorach środowiska przyrodniczego, obszary prognostyczne występowania złóż surowców naturalnych.

Szczegółowa charakterystyka gruntów w gminie Łowo-Osada została przedstawiona w poniższej tabeli z uwzględnieniem podziału obszarów funkcjonalnych terenów użytkowych.

Tabela 2. Szczegółowa charakterystyka gruntów w gminie Łowo-Osada (w ha).

Rodzaje gruntów	Powierzchnia (w ha)
Powierzchnia ogółem, w tym:	10377
1. Użytki rolne ogółem, w tym:	6375
• grunty orne	5253
• sady	17
• łąki trwałe	506

• pastwiska trwałe	382
• grunty rolne pod zabudowę	166
• grunty pod stawami	18
• grunty pod rowami	33
2. Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione, w tym:	3449
• lasy	3440
• grunty zadrzewione i zakrzewione	9
3. Grunty pod wodami, w tym:	64
• Pod wodami powierzchniowymi płynącymi	56
• Pod wodami powierzchniowymi stojącymi	8
4. Grunty zabudowane i zurbanizowane, w tym:	393
• tereny mieszkaniowe	84
• tereny przemysłowe	7
• tereny inne zabudowane	10
• tereny zurbanizowane niezabudowane	5
• tereny rekreacji i wypoczynku	8
• tereny komunikacyjne – drogi	214
• tereny komunikacyjne – kolejowe	64
• tereny komunikacyjne inne	1
5. Nieużytki	88
6. Tereny różne	8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL dane na dzień 31.12.2014 r.

W strukturze własności gruntów dominują grunty osób fizycznych wchodzące w skład indywidualnych gospodarstw rolnych, stanowiące 55,75% powierzchni ogólnej gruntów gminy Łowo-Osada. Podobnie jak struktura użytkowania gruntów, struktura jednostek osadniczych na terenie gminy Łowo-Osada jest zróżnicowana. W części południowo-wschodniej położone są wioski o zabudowie bardziej rozproszonej, natomiast w części południowej Gminy występują wsie zwarte, dobrze wyposażone w infrastrukturę społeczną. Sieć osadniczą gminy tworzy 15 miejscowości, będących jednocześnie sołectwami.

Kolejnym elementem zagospodarowania i ładu przestrzennego gminy Łowo-Osada jest struktura własnościowa zasobów mieszkaniowych. Według danych statystycznych GUS w Gminie pod koniec 2014 r. system mieszkaniowy przedstawiał się następująco:

- ilość mieszkań – 2283 (w 1400 budynkach mieszkalnych),
- łączna ilość izb – 9043,
- łączna ilość powierzchni – 168 478 m².

A zatem przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosiła 73,8 m², a przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę wyniosła 23 m². Na 1000 mieszkańców gminy przypada ok. 311 mieszkań.

Zgodnie z Uchwałą nr XXXII/208/13 Rady Gminy Iłowo-Osada z dnia 27 listopada 2013 r. w sprawie uchwalenia „Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Iłowo-Osada na lata 2014-2020” liczba lokali mieszkalnych należąca do zasobu Gminy Iłowo-Osada pod koniec 2013 r. wynosiła 106 lokali mieszkalnych mieszczących się w 12 budynkach będących własnością Gminy oraz 12 budynkach będących własnością wspólnot mieszkaniowych o łącznej powierzchni użytkowej 4 176, 09 m².

W niemal 86% lokali będących w zasobie mieszkaniowym gminy Iłowo-Osada stwierdzono stan techniczny średni, wymagający remontów bieżących. Z kolei około 14% lokali posiadało stan techniczny zły i wymagało remontów kapitalnych. Do 2020 r. gmina Iłowo-Osada przewiduje budowę nowego budynku rotacyjnego z przeznaczeniem dla około 10 rodzin. Ponadto władze Gminy mają zamiar wydzielić lub pozyskać w kolejnych latach co najmniej 2 lokale przeznaczając je na wynajem jako lokale socjalne. W okresie objętym Programem (2014-2020) planowana jest sprzedaż - 31 lokali mieszkalnych.⁷

Na terenie gminy Iłowo-Osada do działalności przeobrażających teren należą przede wszystkim kopalnie odkrywkowe surowców naturalnych. Powodują one znaczne zmiany w przypowierzchniowej warstwie skorupy ziemskiej, między innymi w postaci dużych obszarów wyłączonych z użytkowania, hałd oraz wyrobisk.⁸

Gmina Iłowo-Osada włączona jest w system powiązań przyrodniczych o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym. Północnozachodni skraj Gminy włączony jest w korytarz ekologiczny o znaczeniu krajowym związany z rzeką Wkrą, wykreowany w krajowej sieci ekologicznej ECONET-POLSKA. Cała

---

⁷ Uchwała nr XXXII/208/13 Rady Gminy Iłowo-Osada z dnia 27 listopada 2013 r. w sprawie uchwalenia "Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Iłowo-Osada na lata 2014-2020"

⁸ Studium Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Iłowo-Osada, część I, Uwarunkowania i Diagnoza Stanu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy,

Gmina natomiast, tak jak niemal całe województwo warmińsko-mazurskie znajduje się w granicach obszaru funkcjonalnego Zielonych Płuc Polski.⁹

Do przyrodniczych atrakcji Gminy zaliczyć należy rezerwat fitocenotyczny „Góra Dębowa” o powierzchni 163,32 ha, położony na terenie gminy Iłowo-Osada, w leśnictwie Narzym Iłowo. Głównym przedmiotem ochrony jest pagórkowaty krajobraz z wiekowymi drzewostanami. Drugim rezerwatem przyrody, o powierzchni 16,10 ha jest „Świńskie Bagno” położone w nadleśnictwie Dwukoły, w którym chronione są ekosystemy torfowiskowe i leśne¹⁰.

Atrakcyjne krajobrazowo tereny Gminy uzupełniają liczne atrakcje turystyczne w postaci:

1) Pomników przyrody i atrakcje przyrodnicze:

- a) sosna w Leśnictwie Narzym,
- b) trzy dęby w Leśnictwie Iłowo,
- c) aleja lipowa prowadząca do rezerwatu „Świńskie Bagno”,
- d) Rezerwaty przyrody: „Świńskie Bagno” koło Białut „Góra Dębowa” w Dwukołach,
- e) w Nadleśnictwie Dwukoły znajdują się ponadto takie atrakcje przyrodnicze, jak:
  - Leśna ścieżka przyrodnicza „Leśne Przedszkole” - ścieżka dydaktyczna położona na terenie szkółki leśnej leśnictwa Krajewo. Zlokalizowana w bliskim sąsiedztwie Mławy, leży w granicach miasta i jest często odwiedzana przez młodzież i dzieci. W ciągu ścieżki umieszczono wiele barwnych tablic informujących o zagadnieniach związanych z życiem lasu oraz jego mieszkańców, bogactwie środowiska przyrodniczego, o zagrożeniach i formach ochrony przyrody. Znajduje się tutaj również izba edukacyjna i miejsce na odpoczynek bądź prowadzenie zajęć w dużych grupach (wiata, ławy, stoły) Wiata może pomieścić ok. 90 osób. Obok wyznaczone jest miejsce na ognisko i grilla.
  - Zlokalizowana na terenie szkółki leśnej izba edukacyjna oddana została do użytku w 2004r. Izba może pomieścić jednorazowo ok. 20 osób. Jest w pełni wyposażona w sprzęt multimedialny. Do dyspozycji uczestników zajęć są również inne pomoce dydaktyczne:

---

⁹ Studium Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Iłowo-Osada, część I, Uwarunkowania i Diagnoza Stanu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy.

¹⁰http://bip.uw.olsztyn.pl/pl/bip/urząd_województw-ki/wydziały_i_delegatury/wydziały/wydział_srodowiska_i_rolnictwa/wykazy_i_rejestry_dostepne_w_wydziale/px_rejestr_rezerwaty_przyrody.pdf

lornetki, lupy, kompasy, siatki do łapania owadów oraz szereg materiałów informacyjnych i literatura.

2) Miejsc pamięci:

- a) w lesie koło Białut ku czci pomordowanych przez Niemców w latach 1941-1945 więźniów obozu w Działdowie; w dziesiątą rocznicę wyzwolenia ufundowano pomnik;
- b) w miejscowości Mławka cmentarz żołnierzy niemieckich poległych w czasie I wojny światowej.

3) Zabytków:

- a) W miejscowości Białuty (wieś powstała przed 1371 r.):
  - neogotycki kościół ewangelicki i dawna pastorówka z 1904 r. – położone przy wjeździe do wsi, wybudowane dla uczczenia 200. rocznicy koronacji Fryderyka I Pruskiego, o czym świadczy zachowana po dziś dzień na wieży kościoła kamienna tablica pamiątkowa; obecnie obiekty są nieużywane, niszczące,
  - neogotycki kościół katolicki z 1884 r. z zabytkowymi zabudowaniami probostwa budynek z czerwonej cegły wzniesiony w miejscu dawnego, drewnianego kościoła; we wnętrzu zachowało się wyposażenie z epoki; obiekt obecnie używane na cele kultu religijnego,
  - budynki mieszkalne pochodzące jeszcze sprzed I wojny światowej,
  - folwark – należący w przeszłości do rodziny Oehrlich, której cmentarz rodowy znajduje się w pobliskim lesie; z nekropolii zachowała się neogotycka brama i resztki nagrobków.
- b) W miejscowości Brodowo (wieś powstała w 1399 r. poprzez wydzielenie z majątku Narzym):
  - z miejscowości tej pochodzi zasłużony dla polskości regionu działacz mazurski Karol Małek; na budynku stojącym w miejscu jego rodzinnego domu znajduje się tablica pamiątkowa, a w samym centrum wsi jego pomnik,
  - zachowane po dziś dzień mazurskie chaty (częściowo przebudowane); istnieje jedna, zachowana w niemal niezmienionym stanie, z charakterystyczną architekturą mazurską (m.in. obite, czyli „oszalowane” pionowymi deskami ściany oraz dwudzielny szczyt).
- c) W miejscowości Gajówki (około 1862 r. powstała osada folwarczna):

- pochodzące z roku 1862 pałac i zabudowania gospodarcze; pierwotnie majątek liczył 400 ha; w roku 1945 został upaństwowiony.
- d) W miejscowości Łowo-Osada i Łowo Wieś (obszar dzisiejszego Łowa- Osady, i Łowo Wsi historycznie występował pod wspólną nazwą: Łowo) zamieszkały był pierwotnie przez pruskie plemię Sasinów. Od 1260 r. ziemia ta należała terytorialnie do zakonu krzyżackiego. W 1403 r. właścicielem Łowa był polski rycerz Piotr Bażyński. Wraz z sekularyzacją zakonu krzyżackiego w 1525 r. Łowo stało się częścią protestanckich Prus Książęcych. Z Łowa pochodził ród Łowskich, którzy władali majątkiem jeszcze w XVII w. W 1602 r. Łowo należało do Stanisława z Łowa oraz jego żony Zofii z domu Zelskiej. Kolejni właściciele Łowa, Piotrowicze, posiadali również Kraszewo. Stanowiąca od 1701 r. część Królestwa Prus wieś utraciła graniczne położenie wraz z II rozbiorem Rzeczypospolitej w 1793 r. Od 1807 r. przebiegała tu jednak ponownie granica Prus i Księstwa Warszawskiego, zaś od 1815 r. – granica prusko-rosyjska. W grudniu 1914 r. Rosjanie przejściowo zajęli Łowo i spalili wielki zbiornik nafty należący do firmy Nobel, cały gmach stacyjny, urząd celny i pocztowy, połowę zabudowań stacji towarowej oraz trzy budynki kolejowe. Po I wojnie światowej, decyzją traktatu wersalskiego z 1919 r., Łowo wraz z całą Działdowszczyzną zostało bez plebiscytu włączone do państwa polskiego. W latach 1941-1945 w Łowie istniał hitlerowski obóz przejściowy (jako część niemieckiego obozu koncentracyjnego Soldau (KL) w Działdowie). Po II wojnie światowej Łowo zostało częścią województwa warszawskiego, a następnie w wyniku kolejnej zmiany podziału administracyjnego Polski – województwa ciechanowskiego.:
- budynek dworca kolejowego z końca XIX wieku, wzniesiony jako cesarska poczta oraz graniczna stacja przeładunkowa z charakterystycznym układem torowym – od strony zachodniej stacji funkcjonująca po dziś dzień tzw. strona pruska z torami normalnej szerokości i strona wschodnia (towarowa), dawna strona rosyjska, szerokotorowa,
  - zlokalizowana obok dworca, pochodząca z 1910 r. murowana wieża ciśnień,
  - pochodzące z początku wieku osiedle domków przeznaczonych dla pracowników kolei,
  - protestancki dom modlitwy z 1912 r. (obecnie sklep),
  - Kościół katolicki z 1927 r. wybudowany w stylu neobarokowym,
  - strażnica kolejowa z czasów II wojny światowej,

- Lokomotywa Ty45 usytuowana przy głównej drodze nr 554; wyłączona z eksploatacji w latach 80. ubiegłego wieku.
- e) W miejscowości Narzym (teren wsi zamieszkały był pierwotnie przez pruskie plemię Sasinów). Od 1260 r. ziemia ta należała do zakonu krzyżackiego. Przywilej lokacyjny pochodzi z 1384 r. Pierwotna nazwa wsi to Menztzelsdorf i pochodzi ona od imienia jej właściciela Mieczysława . Dzisiejsza nazwa Narzym pojawiła się w XV wieku i używana była powszechnie w księgach czynszowych. Narzym został włączony do Polski w 1920 r. na mocy postanowień traktatu wersalskiego.):
- gotycki kościół z przełomu XIV i XV wieku; od XVI wieku aż do 1945 r. należał do protestantów; po przejęciu go przez katolików zabytkowe wyposażenie wnętrza świątyni zostało niemal w całości zniszczone; obecnie jest to kościół parafialny, w którym w dalszym ciągu odprawiane są nabożeństwa,
  - resztki fundamentów zamku Narzymskich z XV wieku,
  - zabudowania dawnego majątku (własność prywatna),
  - zabytkowy budynek dawnej szkoły,
  - chata mazurska przy ul. Dworcowej,
  - neogotycki budynek dworca kolejowego.
- f) W miejscowości Pruski (Pierwsza wieś na tym terenie powstała jeszcze w średniowieczu (XV w.), ale już w 1530 roku była niezamieszkała. Dopiero w latach osiemdziesiątych XIX wieku powstały na jej miejscu folwark i cegielnia, które przyjęły historyczną nazwę.):
- budynki gospodarcze (m.in. gorzelnia i dawny dwór, dziś rozpoznawalny tylko dzięki charakterystycznemu kolumnowemu gankowi) zachowane po XIX-wiecznym folwarku i cegielni.
- g) W miejscowości Purgałki (Pierwsze zapisy o miejscowości pochodzą z roku 1735, nazywano ją wówczas Wolą Purgalską.):
- do czasów dzisiejszych zachował się jedynie budynek szkoły z czasów wilhelmińskich, a za wsią – dom Straży Granicznej (w czasie rozbiorów Polski nieopodal przebiegała granica rosyjsko-pruska).
- h) W miejscowości Wierzbowo (Historia wsi sięga czasów średniowiecznych. W roku 1351 komtur ostrudzki Günter von Hohenstein nadał 27 włók na prawie pruskim Marcinowi z Wierzbowa.):

- z zabytków do czasów dzisiejszych zachowały się zabudowania folwarku, a wśród nich dawny dwór (częściowa ruina); przed wojną majątek należał do rodziny Szymańskich, znanej z propolskiej działalności.
- i) W miejscowości Mansfeldy (Mansfeldy jako folwark powstały w II połowie XIX w. razem z dworem i parkiem. Budynki rozebrano około roku 1945 r.):
  - resztki parku dworskiego.¹¹

Na uwagę zasługuje stanowisko archeologiczne na terenie miejscowości Narzym. Grupa naukowców, archeologów z Uniwersytetu Łódzkiego, w lipcu 2004 r. rozpoczęła wykopaliska na terenie, gdzie prawdopodobnie znajdował się średniowieczny zamek. Dalsze prace pozwalają na wysunięcie daleko idących przypuszczeń, iż dokonane odkrycie włącznie zostanie do kompleksu zabytków wsi, podnosząc tym samym jego atrakcyjność turystyczną.

3.3 Zasoby społeczne

3.3.1 Demografia

Gmina Łowo-Osada jest gminą wiejską, zamieszkałą przez 7 330 osób, w tym 3536 mężczyzn i 3794 kobiet, na przestrzeni 103,77 km², zatem 1 km² zamieszkuje średnio 71 osób. W gminie Łowo-Osada struktura płci jest w zasadzie wyrównana, w populacji ludzkiej występuje tu nieznaczna przewaga liczebna kobiet, których przypada 107 na każdych 100 mężczyzn. Ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowi 1575 osób (21,49%), w wieku produkcyjnym 4562 osób (62,24%) i poprodukcyjnym 1193 osób (16,28%).¹²

Ogólna struktura demograficzna w gminie Łowo-Osada pod koniec 2014 r. z uwzględnieniem wieku i płci mieszkańców została zobrazowana na poniższym wykresie.

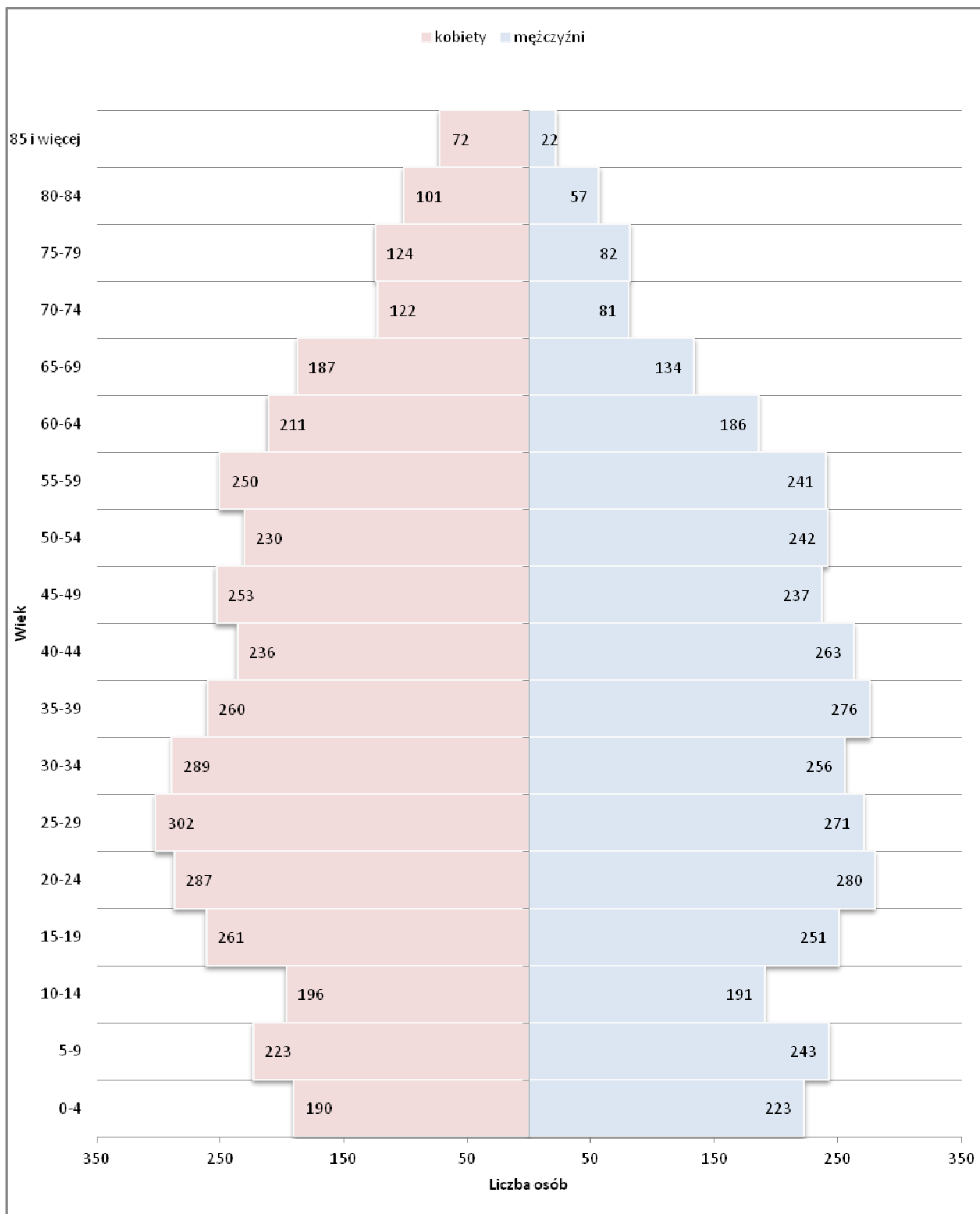
Wykres 2. Struktura demograficzna gminy Łowo-Osada w 2014 r.

---

¹¹ <http://www.olsztyn.lasy.gov.pl/dwukoly>, <http://gmina1a.vdl.pl/>, [https://pl.wikipedia.org/wiki/Łowo-Osada_\(gmina\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Łowo-Osada_(gmina)), Wojciech Wólkowski, Działdowo i okolice. Przewodnik, 2006

¹² Dane z GUS BDL wg stanu na dzień 31.12.2014 r.

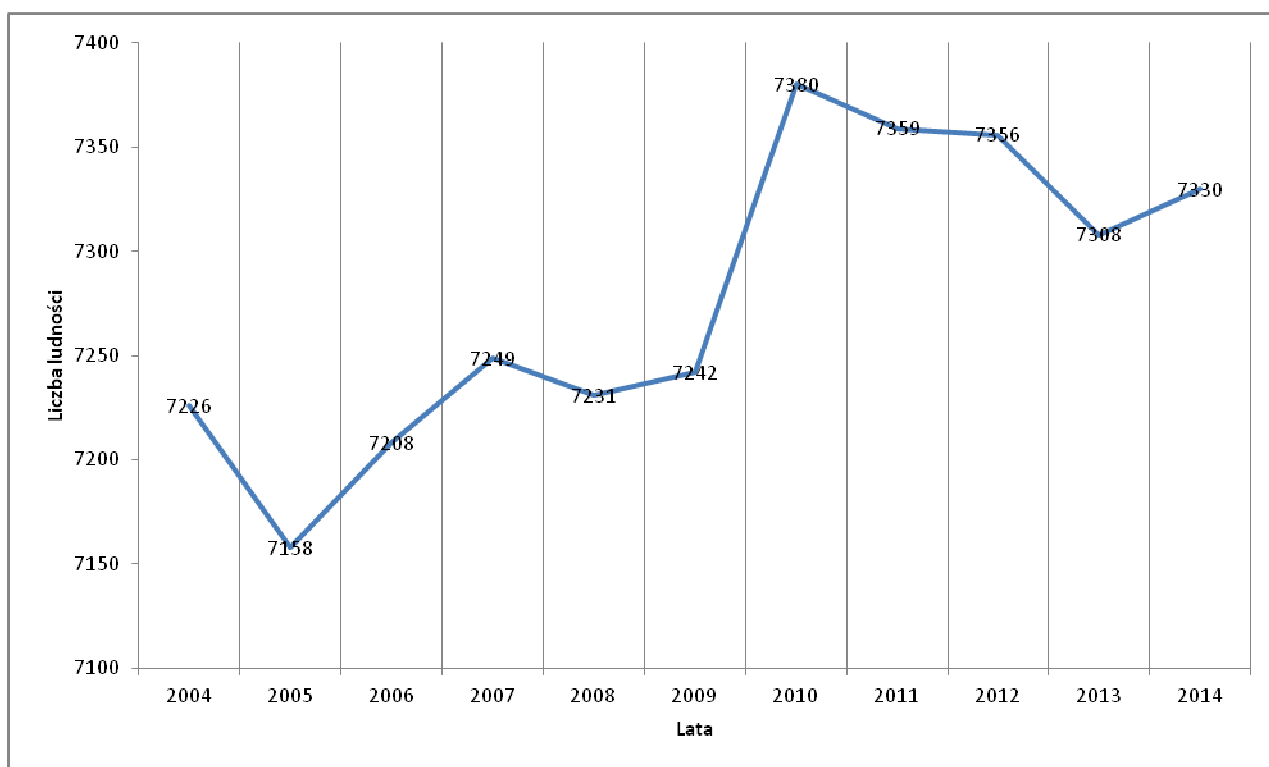
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL wg stanu na dzień 31.12.2014 r.

Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia liczba ludności w Gminie, po drastycznym spadku w 2005 r., rosła w latach 2006-2010 i osiągnęła maksymalną w ostatniej dekadzie wartość 7380 mieszkańców. W kolejnych latach następował ponowny powolny spadek ludności, ale już w 2014 r.

odnotowano nieznaczny wzrost liczby ludności.

Wykres 3. Liczba ludności w gminie Iłowo-Osada w latach 2004-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL wg stanu na dzień 31.12.2014 r.

Opracowane przez Główny Urząd Statystyczny prognozy demograficzne wskazują, że regresja liczby ludności będzie się utrzymywać. Spadek rozrodczości jeszcze nie jest procesem zakończonym i dotyczy w coraz większym stopniu kolejnych roczników młodzieży. Wśród przyczyn tego zjawiska wymienia się rosnący poziom wykształcenia, trudności na rynku pracy, zmniejszenie świadczeń socjalnych na rzecz rodziny, brak w polityce społecznej filozofii umacniania rodziny, a także generalnie trudne warunki społeczno-ekonomiczne, w jakich znalazło się pokolenie w wieku prokreacyjnym. W najbliższych latach należy liczyć się z dalszym spadkiem współczynnika dzietności.

Prognozowane trendy demograficzne dla Polski znajdują również odzwierciedlenie w prognozach szczegółowych dla województwa warmińsko-mazurskiego oraz samego powiatu działdowskiego, co przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3. Prognozowane trendy demograficzne dla województwa warmińsko-mazurskiego i powiatu działdowskiego na lata 2020, 2025, 2030, 2035, 2040, 2045, 2050.

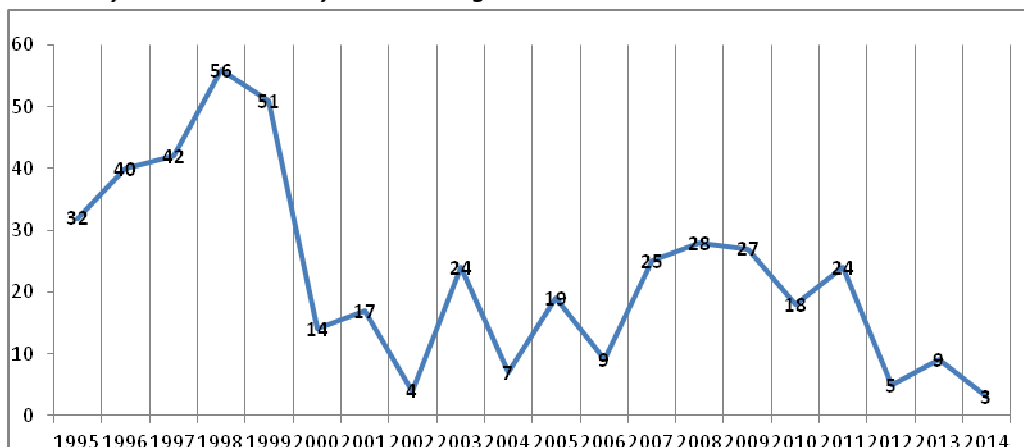
	Powiat działdowski	Województwo Warmińsko-Mazurskie
stan ludności na dzień 31.12.2014	66 286	1 443 967
prognoza na rok 2020	65 607	1 421 093
prognoza na rok 2025	64 769	1 398 617
prognoza na rok 2030	63 661	1 370 632
prognoza na rok 2035	62 262	1 336 287
prognoza na rok 2040	60 602	1 296 355
prognoza na rok 2045	58 763	1 252 917
prognoza na rok 2050	56 813	1 207 933

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL wg stanu na dzień 31.12.2014 r.

Przewiduje się, że w województwie warmińsko-mazurskim w przeciągu najbliższych 35 lat liczba ludności zmniejszy się o 17,6%, natomiast w tym samym okresie w powiecie działdowskim spadek liczby ludności prognozuje się na poziomie 15,2%.

Niewątpliwie dane te będą również miały przełożenie na trendy demograficzne w gminie Iłowo-Osada. Świadczyć o tym może chociażby bardzo niski wskaźnik przyrostu naturalnego, który w latach 1995-1999 oscylował w granicach od 32 do 56 więcej urodzeń niż zgonów, następnie w kolejnych latach wahał się na różnych poziomach by w 2014 r. osiągnąć najniższy poziom o wartości 3.

Wykres 4. Przyrost naturalny w gminie Iłowo-Osada w latach 1995-2014.

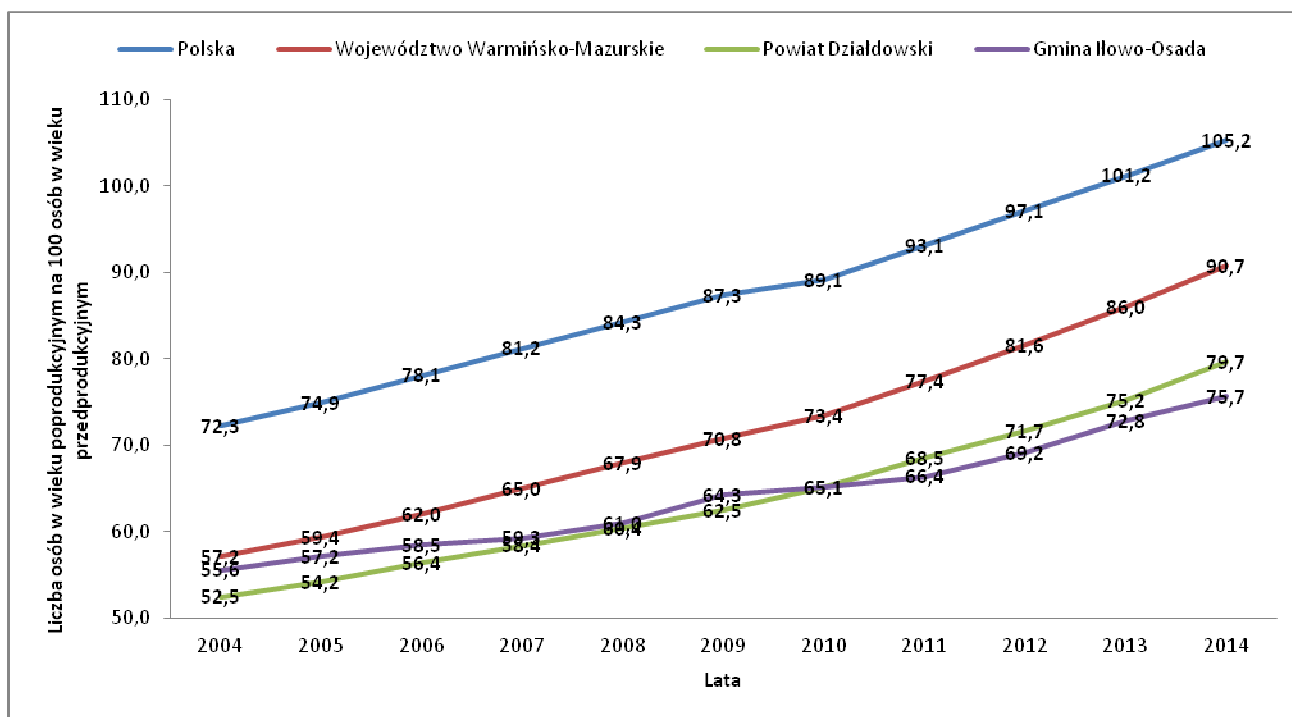

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL wg stanu na dzień 31.12.2014 r.

Wszystkie badania wskazują na to, że w latach kolejnych zacznie wzrastać również wskaźnik obciążenia demograficznego, aż w końcu osiągnięty zostanie bardzo niekorzystny przejaw, kiedy to na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym będzie przypadało ponad 100 osób w wieku poprodukcyjnym. Obecnie Gmina na tle kraju, województwa a nawet powiatu charakteryzuje się najniższym współczynnikiem obciążenia demograficznego, niemniej analizując ostatnie dziesięciolecie można zauważyć, że również i tu występują niekorzystne zjawiska demograficzne.

Wykres 5. Wskaźnik obciążenia demograficznego (liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) w latach 2004-2014 dla Polski, województwa warmińsko-mazurskiego, powiatu działdowskiego i gminy Iłowo-Osada.

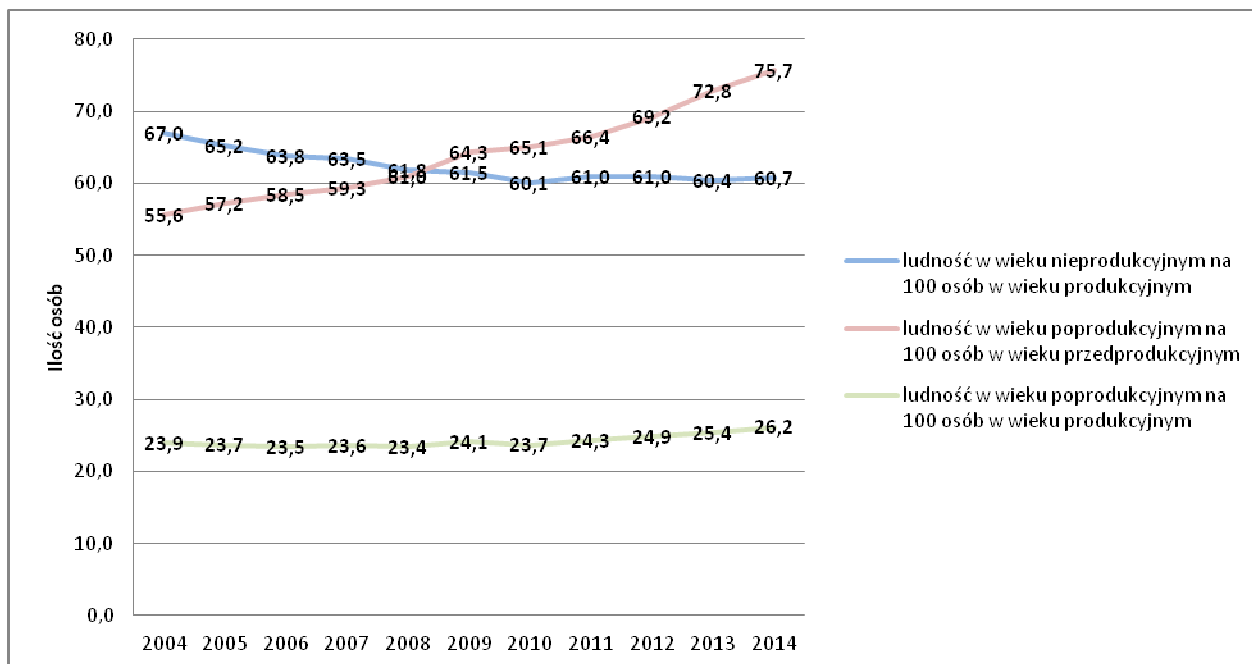

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL wg stanu na dzień 31.12.2014 r.

Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne struktura ludności według ekonomicznych grup wiekowych ulegnie zmianie w kierunku zwiększenia liczby ludności w wieku poprodukcyjnym i rosnących dysproporcji pomiędzy grupą osób w wieku poprodukcyjnym i przedprodukcyjnym.

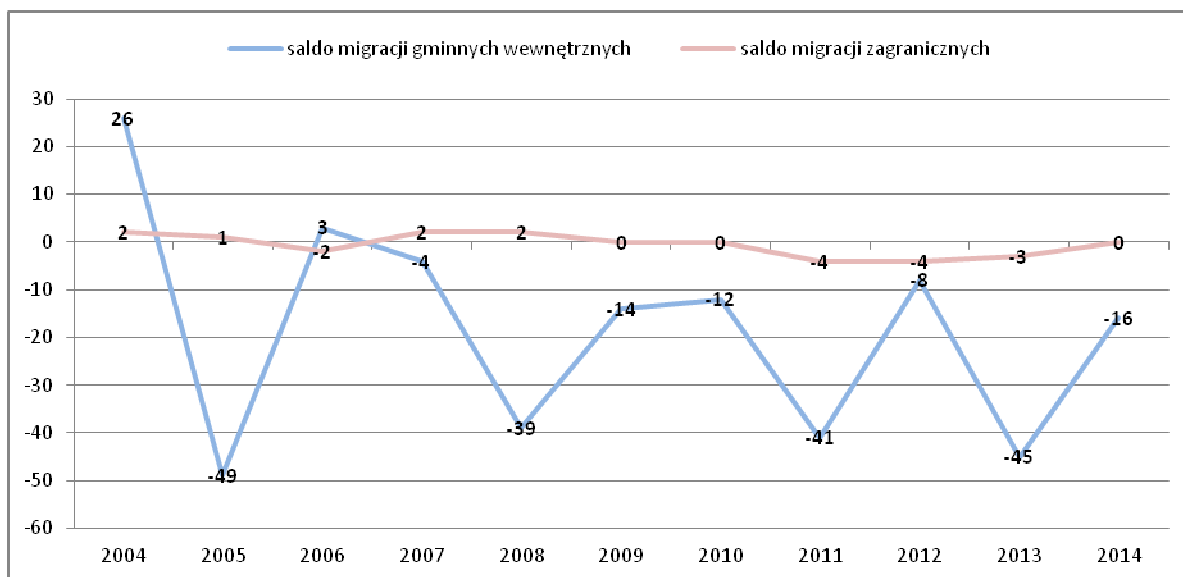
Wykres 6. Wskaźniki obciążenia demograficznego w gminie Iłowo-Osada w latach 2004-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL wg stanu na dzień 31.12.2014 r.

Ponadto należy zauważyć, że w przeciągu ostatniego dziesięciolecia w gminie Iłowo-Osada notuje się ujemne saldo migracji, które stało się jednym z głównych czynników zmniejszenia się liczby ludności na terenie Gminy. Od 2007 r. corocznie więcej osób wymeldowuje się z terenu Gminy niż do niej przybywa. Największe ujemne saldo występowało w ruchu migracyjnym z terenami miejskimi.

Wykres 7. Saldo migracji na pobyt stały w gminie Iłowo-Osada w latach 2004-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL wg stanu na dzień 31.12.2014 r.

Planując zatem wszelkie działania na terenie Gminy należy uwzględnić ogólne trendy demograficzne oraz wiążące się z tym zmiany w strukturze społecznej. Należy nadmienić, że oprócz spadku krzywej demograficznej, w perspektywie najbliższych 20 lat nie tylko Gminę, ale również Województwo i cały kraj czekają bardzo duże przeobrażenia jej struktury wewnętrznej z nasileniem niekorzystnego zjawiska „starzenia się” społeczeństwa, co należy uwzględnić przy planowaniu rozwoju Gminy.

3.3.2 Rynek pracy

Rynek pracy jest szczególną dziedziną, w której ogniskują się wszystkie problemy gospodarcze gminy, powiatu czy regionu. Wielkość podaży i popytu na pracę, stopa bezrobocia, wiek i struktura zawodowa osób pozostających bez pracy dostarczają istotnych informacji o niedostosowaniach strukturalnych i trudnościach restrukturyzacyjnych¹³.

W województwie warmińsko-mazurskim rynek pracy postrzegany był przez wiele lat przez pryzmat bezrobocia wynikającego z likwidacji Państwowych Gospodarstw Rolnych. W istocie region odnotowuje najwyższy w kraju wskaźnik bezrobocia rejestrowanego¹⁴.

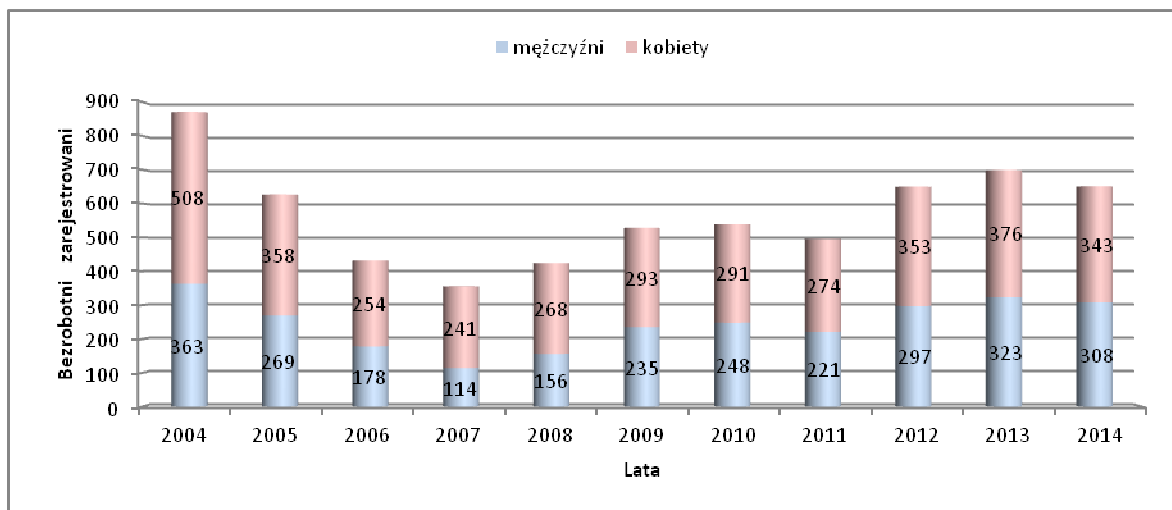
W gminie Iłowo-Osada liczba osób bezrobotnych ogółem według stanu na koniec grudnia 2014 r. wynosiła 651 i była niższa o 48 osób w porównaniu z końcem roku 2013.

Wykres 8. Bezrobotni zarejestrowani wg płci w gminie Iłowo-Osada na przestrzeni lat 2004-2014.

---

¹³ Strategia Rozwoju Gminy Iłowo-Osada

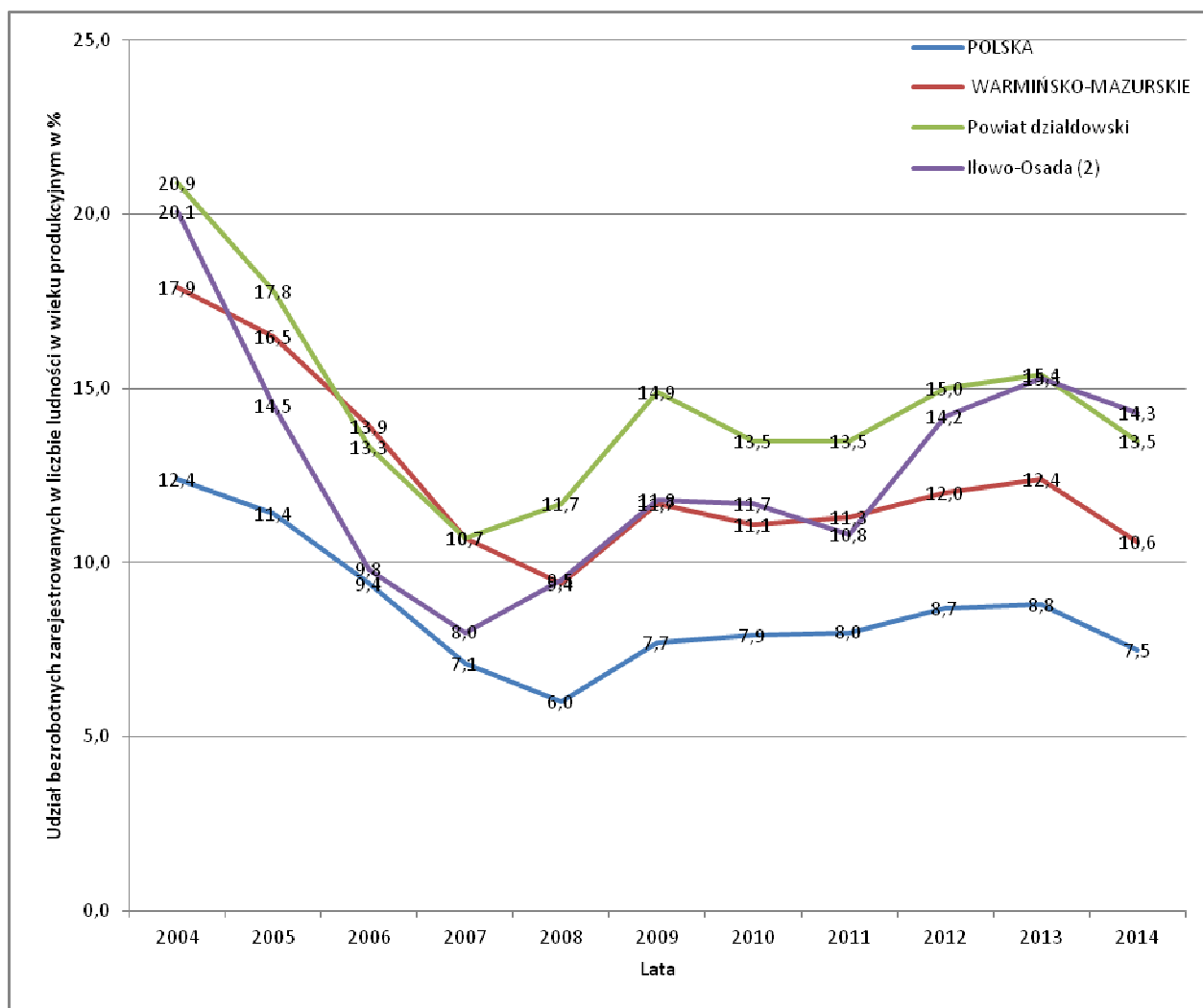
¹⁴ Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL wg stanu na dzień 31.12.2014 r.

Stopa bezrobocia w gminie Iłowo-Osada na koniec 2014 roku wynosiła 14,3%, w porównaniu z powiatem działdowskim jest ona 0,8% większa, a w skali województwa wyższa o 3,7%. Stan bezrobocia w Gminie na tle powiatu działdowskiego, województwa warmińsko-mazurskiego i całego kraju na przestrzeni ostatnich 10 lat zobrazowany został na poniższym wykresie.

Wykres 9. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Polsce, województwie warmińsko-mazurskim, powiecie działdowskim i gminie Iłowo-Osada w latach 2004-2014 (w %).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL wg stanu na dzień 31.12.2014 r.

W całym województwie warmińsko-mazurskim, a także powiecie działdowskim obserwuje się w dalszym ciągu zjawisko utrzymującego się wysokiego poziomu bezrobocia o charakterze trwałym i strukturalnym. Niewątpliwie również na gospodarce gminy Iłowo-Osada echem odbiły się skutki kryzysu gospodarczego, który rozpoczął się właśnie w 2007 r. Spadek dynamiki gospodarki narodowej z pewnością miał wpływ na rozwój małych społeczności lokalnych, co wyraźnie widać w danych statystycznych, które są odbiciem sytuacji na rynku pracy.

W latach 2003-2007 z roku na rok zarówno w kraju, jak i w gminie Iłowo-Osada obserwowano stałą tendencję spadku bezrobocia rejestrowanego. Do końca 2007 r. zarówno liczba bezrobotnych, jak i stopa bezrobocia rejestrowanego zmniejszały się coraz szybciej. Najwyższą dynamikę spadku bezrobocia w Gminie odnotowano w 2007 r., kiedy to osiągnęło minimalną stopę bezrobocia na poziomie 8%, co stanowiło wskaźnik o ponad 2 % mniejszy niż w województwie czy powiecie. Drastyczny wzrost stopy bezrobocia odnotowano na przełomie lat 2011/2012 z 10,8% do

14,2%. Obecnie wskaźnik ten kształtuje się na poziomie 14,3% i jest wyższy niż średnie podawane przez GUS dla województwa czy też powiatu.

Wśród wiodących przedsiębiorstw na terenie Gminy wymienia się zakłady podane w poniższej tabeli.

Tabela 4. Główni pracodawcy w gminie Iłowo-Osada.

Nazwa zakładu	Branża	Ilość osób zatrudnionych
DREWAN Zakład Przemysłu Drzewnego w Narzymiu	Produkcja trumien	10
DAMPOL P.P.H.U w Iłowie-Osadzie	Obróbka metali. Firma początkowo sprzedawała traktory do Niemiec i Holandii, obecnie zaś produkuje części zamienne i zajmuje się ich renowacją. Ponadto firma wykonuje ogrodzenia.	8
DE HEUS Polska, Wytwórnia Pasz w Iłowie-Osadzie	Produkcja pasz. Koncern holenderski o zasięgu międzynarodowym, obecnie działa w ponad 50 krajach na całym świecie.	38
KRYMAR S. cywilna., w Iłowie-Osadzie	Przetwórstwo tzw. owoców morza- przede wszystkim dla odbiorców skandynawskich. Przedsiębiorstwo KRYMAR powstało w 2000 r. Od początku działalność handlowa prowadzona jest przez centrum dystrybucyjne w Warszawie (aktualnie znajdujące się przy ulicy Marywilskiej 26).	72
Zakład Wylęgu Drobiu Helena Danuta Kozłowska w Iłowie-Wsi	Wylęg drobiu zarodowego.	32
MAZURAQUA Sp. z o.o.	Produkcja wody źródlanej oraz mineralnej, prowadzona w oparciu o zasoby GZWP 214.	10

Źródło: Dane z Urzędu Gminy w Iłowie-Osadzie.

Rosnąca z każdym rokiem ilość podmiotów gospodarczych na terenie gminy Iłowo-Osada, i to głównie w obszarze mikro i małych firm, powinna stać się inspiracją dla tworzenia nowych ofert inwestycyjnych na terenie Gminy. Jednocześnie analizując przyrost uruchamianych działalności gospodarczych należy zwrócić uwagę na ich lokalny charakter, w tym również w zakresie

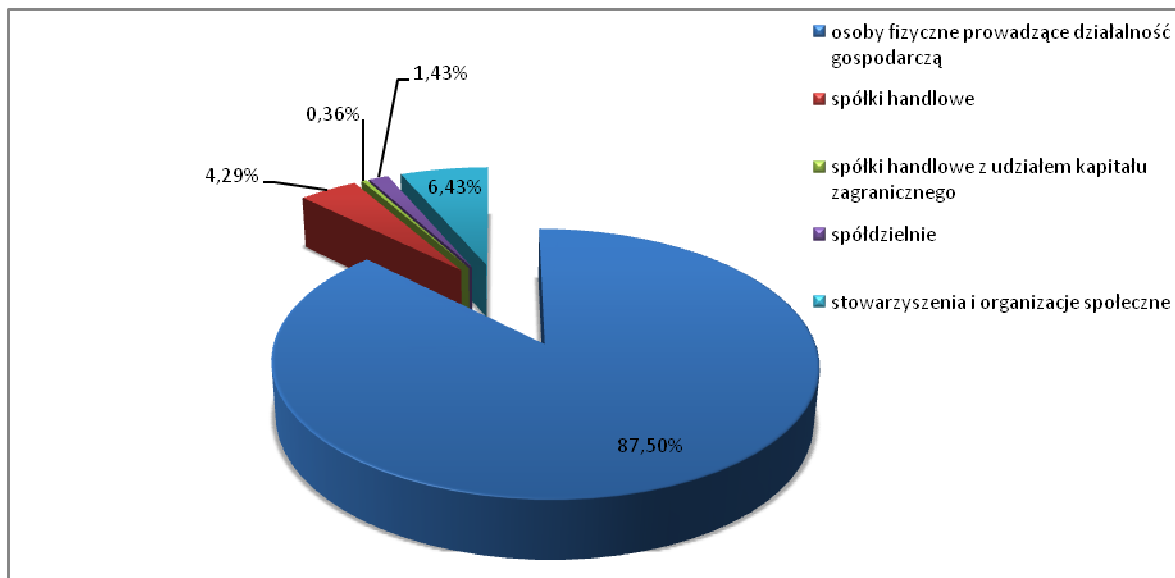
właścicielskim, stąd koniecznym jest funkcjonowanie systemu wspierania mikro i małych przedsiębiorców oraz lokalny system preferencji ekonomicznych.

Z roku na rok odnotowuje się wzrost ilości podmiotów gospodarki narodowej funkcjonujących w gminie Łowo-Osada, w roku 2000 było ich 281, w 2005 – 305, w 2010 – 331, zaś pod koniec 2014 - 348. Spośród tych wszystkich podmiotów sektor prywatny w 2014 r. reprezentowało 324 podmiotów, zaś publiczny 24 (w tym 19 państwowych i samorządowych jednostek prawa budżetowego). Sektor prywatny gospodarki w gminie Łowo-Osada pozostaje od lat na niezmiennym poziomie ok. 93% w całości podmiotów. Rokrocznie przybywa nowo rejestrowanych podmiotów gospodarczych, niemal we wszystkich przypadkach dotyczy to sektora prywatnego i pomimo jednoczesnych corocznych wyrejestrowań podmiotów wskaźnik ten pozostaje na dodatnim poziomie.

Sektor prywatny stanowią głównie osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (87,50%). Drugim filarem prywatnych inicjatyw gospodarczych są stowarzyszenia i organizacje społeczne, których na terenie Gminy jest łącznie 18, w tym 12 stowarzyszeń zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Wykres 10. Sektor prywatny podmiotów gospodarki narodowej na terenie gminy Łowo-Osada w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL w 2014 r.

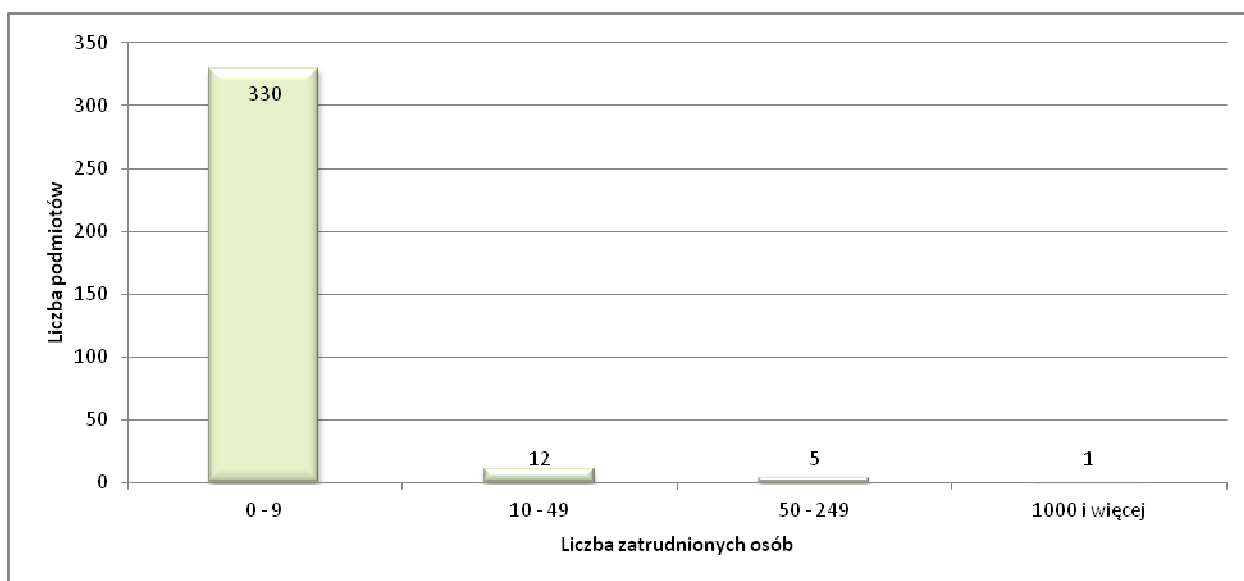
Na skutek zmian zaistniałych w polskiej rzeczywistości po 1989 roku dynamicznym zmianom ulega struktura podmiotów prowadzących działalność gospodarczą – od znacznej przewagi dużych zakładów produkcyjnych do wzrostu znaczenia małych i średnich przedsiębiorstw.

Taką sytuację można zaobserwować również w gminie Łowo-Osada, gdzie na polu przedsiębiorczości działają głównie podmioty nietworzące dużej ilości miejsc pracy, a przeważnie oparte na samozatrudnieniu. Pod koniec 2014 r. na terenie Gminy działało 330 zakładów pracy, gdzie zatrudnienie nie przewyższało 9 osób.

Na przestrzeni lat 1999-2013 na terenie Gminy odnotowano spadek ilości spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego z 4 do 1.

Wykres 11. Podmioty sektora gospodarki narodowej wg wielkości zatrudnienia na terenie gminy Łowo-Osada w 2014 r.

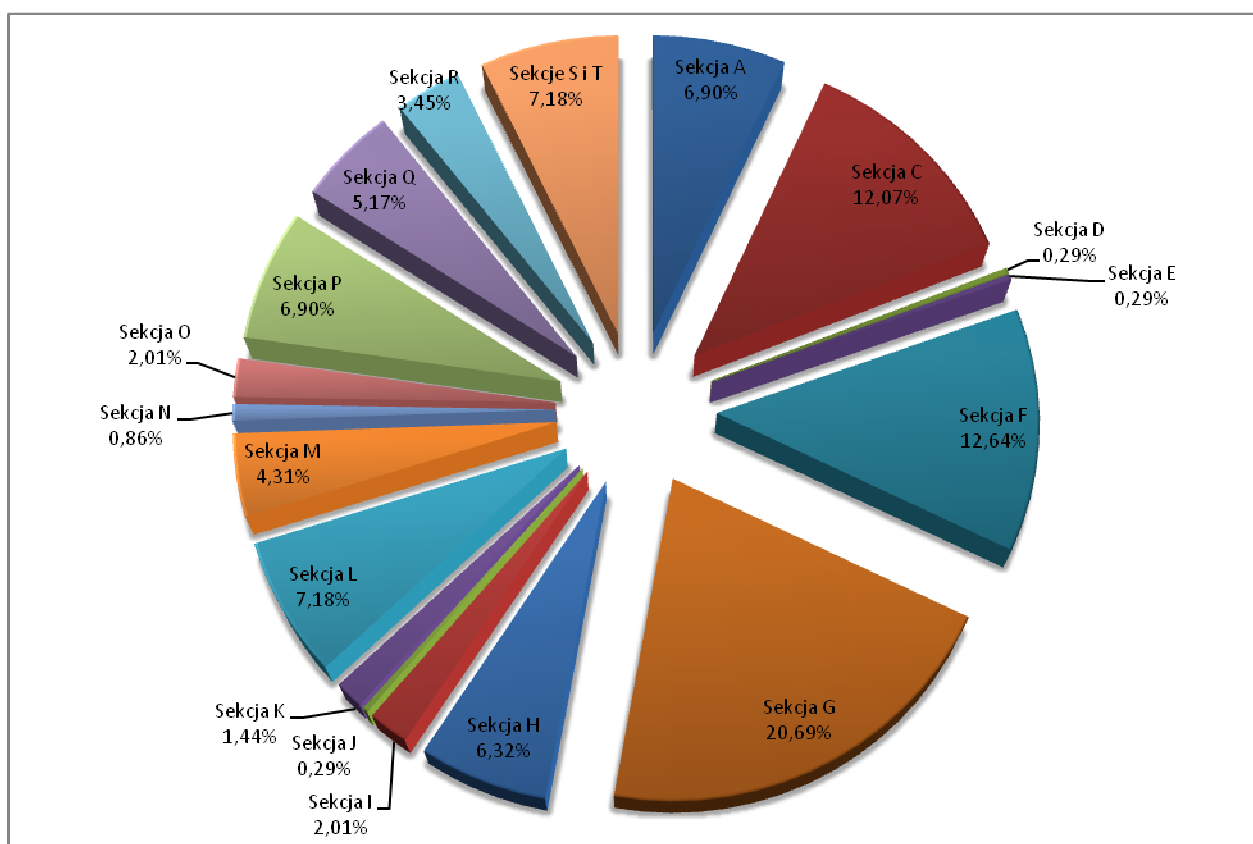

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL w 2014 r.

Analizując przedsiębiorczość w Gminie z punktu widzenia poszczególnych sektorów gospodarki (sklasyfikowanych wg PKD) stwierdzić należy, że w gminie Łowo-Osada największy udział podmiotów gospodarczych prowadzących działalność odnotowuje się w Sekcji G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (20,69 % w całości podmiotów). Niewielką tendencję wzrostową odnotowuje się w sekcji A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo. Jednocześnie rośnie udział innych sekcji w podmiotach oraz Sekcji Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna. Kolejnymi ważnymi gałęziami działalności gospodarczej w Gminie jest budownictwo (12,64%) oraz przetwórstwo przemysłowe.

Wykres 12. Podmioty gospodarki narodowej wg sekcji i działów PKD 2007 na terenie gminy Iłowo-Osada w 2014 r.¹⁵

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL w 2014 r.

¹⁵ Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo

Sekcja C - Przetwórstwo przemysłowe

Sekcja D - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych

Sekcja E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją

Sekcja F - Budownictwo

Sekcja G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle

Sekcja H - Transport i gospodarka magazynowa

Sekcja I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi

Sekcja J - Informacja i komunikacja

Sekcja K - Działalność finansowa i ubezpieczeniowa

Sekcja L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości

Sekcja M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna

Sekcja N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca

Sekcja O - Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne

Sekcja P - Edukacja

Sekcja Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna

Sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją

Sekcje S i T - Pozostała działalność usługowa i gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

3.4 Infrastruktura społeczna

3.4.1 Edukacyjna

System oświaty gminy Łowo-Osada opiera się na funkcjonujących placówkach z zakresu wychowania przedszkolnego, szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego.

W 2013 r. współczynnik skolaryzacji brutto w gminie Łowo-Osada wynosił:

- w szkołach podstawowych – 101,28%,
- w gimnazjach – 98,65%.

Wyniki takie klasyfikują Gminę na wyższym poziomie skolaryzacji niż powiat, a nawet województwo, gdzie współczynniki te były niższe o ok. 5%.

W roku szkolnym 2015/2016 na terenie gminy Łowo-Osada funkcjonują następujące placówki oświatowe:

Prowadzone przez Gminę Łowo-Osada:

4) Szkoła Podstawowa w Białutach,

5) funkcjonujące w strukturze Zespołu Szkół Nr 1 im. M. Kopernika w Łowie – Osadzie:

- Przedszkole Gminne w Łowie – Osadzie,
- Szkoła Podstawowa im. M. Kopernika w Łowie – Osadzie,
- Publiczne Gimnazjum w Łowie – Osadzie,

6) funkcjonujące w strukturze Zespołu Szkół Nr 2 im. Jana Pawła II w Narzymiu:

- Przedszkole Gminne w Narzymiu,
- Szkoła Podstawowa im. K. Małka w Narzymiu,
- Publiczne Gimnazjum w Narzymiu.

Placówki oświatowe prowadzone przez inne, aniżeli Gmina, podmioty:

7) Przedszkole Imieniem Św. Józefa dla którego organem prowadzącym jest Zgromadzenie Sióstr Św. Józefa Prowincja Wrocławska we Wrocławiu. Punkt przedszkolny jest placówką niepubliczną i otrzymuje dotację z budżetu gminy Łowo – Osada na jednego wychowanka.

8) Zespół Szkół Zawodowych im. Ks. E. Domańskiego w Łowie–Osadzie, dla którego organem prowadzącym jest powiat działdowski.

Do szkół i przedszkoli, dla których organem prowadzącym jest Gmina, w roku szkolnym

2013/2014 r. uczęszczało 1 018 osób, w 59 oddziałach, w tym:

- 544 uczniów szkół podstawowych (33 oddziały),
- 252 uczniów gimnazjów (14 oddziałów),
- 184 przedszkolaków (9 oddziałów),
- 138 pierwszoklasistów.

W gminie Iłowo-Osada średnio na jeden oddział w szkole podstawowej przypada 16 uczniów, zaś w szkołach gimnazjalnych – 18. W szkołach podstawowych jedynym językiem obcym jakiego uczą się dzieci jest angielski, natomiast w szkołach gimnazjalnych dodatkowo naucza się niemieckiego.

W roku szkolnym 2013/2014 szkoły podstawowe opuściło 71 absolwentów, zaś gimnazja 98. W Gminie nie funkcjonują szkoły specjalne dlatego dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi biorą udział w nauczaniu w oddziałach specjalnych, integracyjnych, które są ogólnodostępne. W szkołach podstawowych takich uczniów w ubiegłym roku szkolnym było 18, zaś w gimnazjach 10 i stanowią oni niespełna 4% ogółu uczniów.

Do dwóch gminnych przedszkoli, w których ilość dostępnych miejsc jest oszacowana na 230, uczęszcza 184 dzieci, a zatem 20% miejsc pozostaje niewykorzystana. W całej Gminie Iłowo-Osada dzieci w 2014 r. dzieci w wieku 3-6 lat było 374, w tym objętych wychowaniem przedszkolnym 209, a zatem zaledwie 55,9% korzysta z możliwości edukacji przedszkolnej.

3.4.2 Kulturalno-sportowa

Na terenie Gminy Iłowo-Osada funkcjonują następujące jednostki kulturalno-sportowe:

- Gminna Biblioteka Publiczna w Iłowie oraz dwie filie Narzymiu i Białutach,
- Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Iłowie -Osadzie (z filią w Białutach),
- Świetlice wiejskie w miejscowościach: Iłowo Wieś, Brodowo, Białuty, Narzym, Mansfeldy, Sochy, Kraszewo, Dźwierznia i Pruski.
- Kluby Sportowe,
- Pełno wymiarowa Hala Sportowa w Narzymiu, gdzie organizowane są imprezy z możliwością zakwaterowania i pełnego wyżywienia.

Trzy placówki biblioteczne corocznie odwiedza ok. 900 osób i korzysta z księgozbioru sięgającego ponad 20 000 pozycji. Ponadto w bibliotekach znajduje się 15 komputerów

ogólnodostępnych dla czytelników i wszystkie są podłączone do Internetu. Zaledwie jeden z tych obiektów posiada przystosowane wejście dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, natomiast żaden nie posiada udogodnień do poruszania się wewnątrz budynku dla osób niepełnosprawnych.

Bardzo aktywną działalność prowadzą ośrodek kultury i sportu, kluby i świetlice wiejskie, które w 2014 r. łącznie zorganizowały 137 wydarzeń kulturalno-sportowych. Głównie były imprezy turystyczne i sportowo–rekreacyjne (75) i występy zespołów amatorskich (32). W tego rodzaju wydarzeniach udział wzięło 20 240 osób, z czego największym zainteresowaniem cieszyły się imprezy o charakterze turystycznym i sportowo-rekreacyjnym, w których udział wzięło 11 500 osób.

Na terenie całej gminy Iłowo-Osada w 2014 r. działało 7 zespołów artystycznych, w tym: 1 teatralny, 3 muzyczno-instrumentalne, 1 wokalny (chór) i 1 taneczny, w działalność których łącznie zaangażowało się 46 osób. Ponadto istnieją również koła i kluby taneczne, plastyczne, teatralne i senioralne zrzeszające 92 osoby.

Aktywność fizyczną młodzi mieszkańcy gminy mogą uprawiać w 4 klubach sportowych. W 2014 r. zrzeszały one 212 członków w 11 sekcjach sportowych, które prowadziło 7 instruktorów sportowych i 8 innych osób prowadzących tego rodzaju zajęcia.

Głównymi wydarzeniami kulturalnymi gminy Iłowo-Osada są Festiwal Twórczości Religijnej FERA, Gminny Konkurs Recytatorski, Gminny Konkurs Piosenki Dziecięcej, Święto Pieczonego Ziemniaka w Białutach, Rejonowe Święto Plonów w gminie Iłowo-Osada.

Ponadto Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Iłowie-Osadle cyklicznie organizuje liczne imprezy rekreacyjno-sportowe, m. in.: Gminny Zimowy Turniej Piłki Nożnej o Mistrzostwo Gminy Iłowo-Osada, Drużynowe Rodzinne Mistrzostwa Gminy Iłowo-Osada w Tenisie Stołowym, Indywidualne Mistrzostwa w Tenisie Stołowym, Gminne Mistrzostwa Brydża o Puchar Wójta Gminy Iłowo-Osada, Halowy Turniej Piłki Nożnej Młodzieży o Puchar Wójta Gminy Iłowo-Osada, Gminne Igrzyska Wsi Rad Sołeckich, Powiatowy Samorządowy Turniej Piłki Nożnej, Ogólnopolskie Masowe Biegi Przelajowe Cross Henryka Szordykowskiego, Gminny Turniej Piłki Nożnej „Piłkarska Kadra Czeka” i „Mała Piłkarska Kadra Czeka” dziewcząt i chłopców, Wojewódzki Turniej Piłki Nożnej o

Puchar Przewodniczącego WM Z LZS, Wojewódzkie zawody lekkoatletyczne WM Z LZS.¹⁶

3.4.3 Ochrony zdrowia i opieki społecznej

Zabezpieczenie w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej do 2008 r. realizowały dwa zakłady, natomiast od 2009 r. jest ich trzy, wszystkie są niepubliczne. W 2015 r. następujące placówki zakontraktowały umowy z Narodowym Funduszem Zdrowia:

- Wanda Kubińska - Willenberg Centrum Stomatologiczne, w zakresie leczenia stomatologicznego,
- Magdalena Willenberg, w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej, rehabilitacji leczniczej i ambulatoryjnej opieki specjalistycznej,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "Olmed" Oleg Turajkiewicz, w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej¹⁷.

W 2014 r. w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej udzielono 26 237 porad lekarskich, niemal 7% mniej w stosunku do roku poprzedniego i aż 24% mniej w porównaniu do roku 2012. Natomiast w ramach podstawowej opieki zdrowotnej udzielono 21 971 porad, o ok. 11% mniej niż w 2013 r. i 16% mniej niż w 2012 r.

Od lat dziewięćdziesiątych w Gminie funkcjonuje jedna apteka, w 2004 r. powstał pierwszy punkt apteczny, zaś w 2010 r. drugi. W szkołach w Łowie-Osadle i Narzymiu działają gabinety medycyny szkolnej.

W zakresie opieki społecznej od 2014 r. w Łowie-Osadle funkcjonuje jedna placówka zapewniająca całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku w ramach działalności gospodarczej Dom Seniora Willa z 40 miejscami.

Z danych statystycznych wynika, iż ze środowiskowej pomocy społecznej oferowanej przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łowie-Osadle z roku na rok korzysta coraz więcej gospodarstw domowych, w 2010 r. było ich 315 (1108 osób), zaś w 2013 r. już 372 (1218 osób). Zakres spraw, którymi zajmuje się instytucja dotyczy poradnictwa w sprawach z zakresu pomocy społecznej, poradnictwa dotyczącego trudnych sytuacji życiowych, a także poradnictwa w

---

¹⁶ [http://encyklopedia.warmia.mazury.pl/index.php/!%C5%82owo-Osada_\(gmina_wiejska\)](http://encyklopedia.warmia.mazury.pl/index.php/!%C5%82owo-Osada_(gmina_wiejska))

¹⁷ <http://www.nfz-olsztyn.pl>

sprawach rodzinnych. Należy jednak również zauważyć, że z roku na rok zmniejsza się ilość rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci, w 2010 r. było ich 530, a w 2013 r. - 411. Również w tym okresie kwoty świadczeń rodzinnych spadły z 2 882 tys. zł wypłaconych w ciągu całego 2010 r. do 2 737 tys. zł wypłaconych w 2013 r.

3.5 Infrastruktura techniczna

3.5.1 Komunikacyjna

Na podstawowy układ dróg gminy Łowo-Osada składają się:

- drogi wojewódzkie – 50,6 km
- drogi powiatowe – 36,89 km
- drogi gminne – 93,67 km, w tym:
  - o nawierzchni utwardzonej: 32,41 km
  - gruntowe: 61,26km

Głównymi czynnikami stymulującymi funkcjonowanie układu przestrzennego Gminy są dwa szlaki komunikacyjne magistrala kolejowa Warszawa-Gdańsk i droga wojewódzka nr 544. Te dwa systemy komunikacyjne miały decydujący wpływ na kształtowanie się sieci osadniczej w Gminie, a w paśmie obsługiwanych przez nie powstały największe wsie gminne Łowo-Osada i Narzym¹⁸.

Stan techniczny dróg nie odpowiada normom, przede wszystkim nie ma obejścia terenów zabudowanych wsi Łowo-Osada w ciągu drogi wojewódzkiej 544. Za najważniejsze działania w zakresie komunikacji drogowej uznaje się modernizację drogi wojewódzkiej nr 544. Droga ta obecnie nie jest przygotowana do przyjęcia systematycznie zwiększającego się natężenia ruchu zwłaszcza samochodów wysokotonażowych (głównie z ładunkiem żwiru)¹⁹.

Drogi powiatowe na terenie Gminy dostosowane są do przenoszenia nacisku na pojedynczą oś pojazdu do 78,4 kN (8t). Na odcinkach dróg o złym stanie technicznym, wprowadzone zostały ograniczenia masy całkowitej dla poruszających się po nich pojazdów²⁰.

---

¹⁸ Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Łowo-Osada

¹⁹ Uchwała Nr V/14/15 Rady Gminy Łowo-Osada z dnia 30 stycznia 2015 roku w sprawie zmiany "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łowo-Osada"

²⁰ Uchwała Nr V/14/15 Rady Gminy Łowo-Osada z dnia 30 stycznia 2015 roku w sprawie zmiany "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łowo-Osada"

Sieć dróg na terenie gminy wykształcona jest prawidłowo, nie wymaga uzupełnień. Wymaga natomiast poprawy nawierzchni, odtworzenia profili drogowych i stałej konserwacji. Dalszego inwestowania wymagają drogi gminne – utwardzenia nawierzchni i stałych remontów²¹.

Przez teren Gminy przebiega linia kolejowa będąca fragmentem nadrzędnego układu połączeń kolejowych w województwie - magistrala E-65 relacji Gdańsk-Ława-Warszawa-Żylina (w europejskim korytarzu transportowym VI). Na trasie kolei istnieje stacja osobowa w Łowie-Osadle z bocznicą towarową oraz przystanek osobowy w Narzymiu.

3.5.2 Gospodarka komunalna wodno-kanalizacyjna oraz gazyfikacja gminy Łowo-Osada

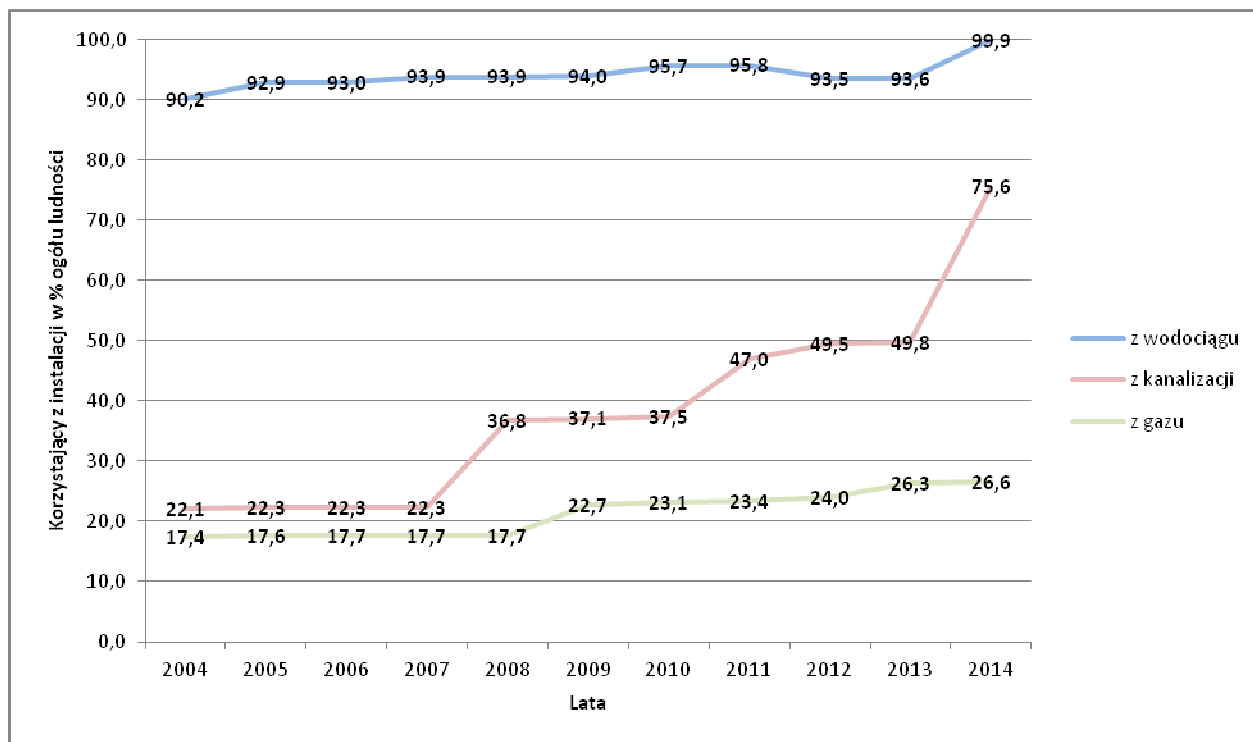
Od 2000 r. gospodarka władz samorządowych gminy Łowo-Osada w dziedzinie ochrony środowiska została utrzymana i konsekwentnie realizowana, z niemałymi sukcesami na tym polu. Gmina jest obecnie aktywnym członkiem Ekologicznego Związku Gmin „Działdowszczyzna”, realizuje w kooperacji z innymi gminami tegoż związku programy ochrony środowiska i gospodarki odpadami.

Ogólne dane dotyczące gospodarki wodnościekowej, gospodarki odpadami, zaopatrzenia w gaz i wyposażenia w pozostałą infrastrukturę w Gminie na tle innych gmin powiatu działdowskiego wyglądają stosunkowo korzystnie, co wyróżnia Łowo-Osadę spośród pozostałych gmin wiejskich powiatu.

Wykres 13. Korzystający z instalacji wodnej, kanalizacyjnej i gazowej w gminie Łowo-Osada na przestrzeni lat 2004-2014 (w %).

---

²¹ Uchwała Nr V/14/15 Rady Gminy Łowo-Osada z dnia 30 stycznia 2015 roku w sprawie zmiany "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łowo-Osada"

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS BDL z 2014 r.

Na przestrzeni ostatnich 10 lat zmniejszyła się dysproporcja dotycząca różnicy pomiędzy odsetkiem ludności korzystającej z wodociągu i z kanalizacji. Wg danych GUS w 2004 r. z kanalizacji korzystało 22,1% ogółu ludności, natomiast w przeciągu kolejnych lat ten wskaźnik wzrósł do 75,6% osób. Przestanką takiej zmiany była rozbudowa sieci kanalizacyjnej na przetomie lat 2007/2008 i 2013/2014.

Gmina Łowo-Osada jest zaopatrywana w wodę za pomocą trzech publicznych systemów wodociągowych – systemu ujęcia, uzdatniania i rozprowadzania wody (w Łowie, Narzymiu i Gajówkach).

Ponadto na terenie Gminy zlokalizowane są także odwierty hydrogeologiczne, na których prowadzony jest przez Państwowy Instytut Geologiczny monitoring. Łącznie na obszarze gminy Łowo-Osada zlokalizowanych jest 36 odwiertów. Dodatkowo, w razie wystąpienia sytuacji awaryjnej dotyczącej braku możliwości zaopatrzenia mieszkańców Gminy w wodę dobrej jakości z wodociągów publicznych, istnieje możliwość uruchomienia dwóch awaryjnych ujęć wody.

Według danych GUS z sieci wodociągowej korzysta 99,9 % mieszkańców gminy Łowo-Osada. Ogólne dane dotyczące gospodarki wodnej i ściekowej w gminie Łowo-Osada w ostatnim dziesięcioleciu obrazują dane zawarte w poniższych tabelach.

Tabela 5. Ogólne dane dotyczące sieci wodociągowej w gminie Iłowo-Osada w latach 2004- 2014.

Wodociągi	j.m.	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
długość czynnej sieci rozdzielczej	km	73,6	79,7	79,7	79,7	82,3	82,6	83,0	83,0	85,9	86,4	86,5
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	1790	1832	990	1264	1280	1311	1947	1972	1232	1247	1264
woda dostarczona gospodarstwom domowym	dam ³	179,3	197,0	202,7	215,4	202,2	186,4	184,4	183,1	183,9	187,4	182,4
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	6515	6653	6705	6807	6793	6809	7066	7049	6879	6839	b.d.
zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca	m ³	25,1	27,3	28,3	29,8	27,9	25,8	25,0	24,9	25,0	25,6	24,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL w 2014 r.

Tabela 6. Ogólne dane dotyczące gospodarki ściekowej w gminie Iłowo-Osada w latach 2004-2014.

Kanalizacja	j.m.	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	9,1	9,1	9,1	9,1	33,6	33,6	33,7	50,1	54,4	55,2	55,4
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	213	218	219	219	627	639	651	983	1048	1062	1076
ścieki odprowadzone	dam ³	36,6	57,4	64,2	71,0	97,3	114,7	148	123	149	170,0	187,0
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	1597	1595	1609	1618	2660	2689	2765	3460	3644	3643	b.d.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL w 2014 r.

W ciągu ostatnich lat w gospodarce ściekami dokonano wielu istotnych inwestycji, czego efektem są korzystne zmiany w sferze gospodarczej i sferze ochrony środowiska. Przede wszystkim władze gminne opracowały, przyjęły i wprowadzają w życie *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Łowo-Osada* oraz *Plan Gospodarki Odpadami dla gmin członków Ekologicznego Związku Gmin „Działdowszczyzna” na lata 2004-2008*.

Na terenie gminy Łowo-Osada funkcjonują dwie biologiczne oczyszczalnie ścieków, które od 2004 r. przeszły kompleksową modernizację i przebudowę. Średnia dobową przepustowość oczyszczalni wynosi 720 m³/dobę. Oczyszczalnie są dostosowane do wymagań zgodnych ze standardami europejskimi.

Długość czynnej sieci gazowej na terenie gminy Łowo-Osada wynosi 38,9 km, w tym 11 km sieci przesyłowej i 27,9 km sieci rozdzielczej. Gaz propan-butan wykorzystywany jest przede wszystkim do celów bytowych. Na długości 40 km czynnej sieci gazowej istnieje 762 czynnych przyłączy do budynków. Z sieci gazowej korzysta 597 gospodarstw domowych, w tym 314 używa gazu do ogrzewania mieszkania.

Tabela 7. Ogólne dane dotyczące sieci gazowej w gminie Łowo-Osada w latach 2004-2013.

Sieć gazowa	j.m.	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
długość czynnej sieci ogółem	m	38867	38867	38867	39662	39662	39662	39731	39865	40010	40010
czynne przyłącza do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych	szt.	708	711	715	723	734	740	745	750	758	762
odbiorcy gazu	gosp.	-	437	447	461	486	500	513	520	541	597
odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem	gosp.	-	262	110	105	105	78	293	98	298	314
zużycie gazu	tys.m ³	-	391,50	428,70	362,80	365,60	393,80	443,70	414,40	393,0	492,9
zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań	tys.m ³	-	334,8	254,6	206,7	219,2	204,0	364,6	205,9	311,7	375,0
ludność korzystająca z sieci gazowej	osoba	1260	1258	1279	1285	1277	1645	1708	1721	1764	1922

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS BDL z 2013

3.5.3 Gospodarka odpadami stałymi

W 1998 r. zostało oddane do użytkowania składowisko odpadów komunalnych w Zakrzewie, na terenie gminy Działdowo, o łącznej powierzchni 5,34 ha, składające się z jednej kwatery o pojemności 70 000 m³. Następnie w 2006 r. oddano do użytku II kwaterę o pojemności 60 500 m³.

Składowisko jest wspólną inwestycją czterech gmin: Iłowo-Osada, miejskiej Działdowo, wiejskiej Działdowo oraz Płościcy i jest zarządzane przez Zakład Gospodarki Odpadami OSADUS w Działdowie, powołany do tego przez Ekologiczny Związek Gmin „Działdowszczyzna”. Aktualnie jego członkami są: gmina miejska Działdowo, gmina miejsko-wiejska Lidzbark, gmina miejska Lubawa, gmina miejsko-wiejska Nidzica oraz gminy wiejskie: Działdowo, Iłowo-Osada, Płościca, Rybno, Kozłowo, Janowiec Kościelny, Janowo, Grodziczno.

W 2004 r. Związek przystąpił do budowy składowiska odpadów komunalnych w miejscowości Ciechanówko (gmina Lidzbark), gdzie została wybudowana kwatery o pojemności 72 000 m³ z pełną infrastrukturą oraz dokonano rekultywacji starej kwatery.

Obecnie gospodarka odpadami w Gminie realizowana jest w oparciu o *Plan Gospodarki Odpadami dla gmin członków Ekologicznego Związku Gmin „Działdowszczyzna”*. Jednym z realizowanych obecnie przez Związek projektów jest wprowadzenie nowoczesnego systemu postępowania z odpadami zgodnego ze standardami obowiązującymi w Unii Europejskiej oraz systemem prawnym w zakresie ochrony środowiska w Polsce. Program ten jest realizowany poprzez:

- budowę nowoczesnych zakładów utylizacji odpadów w Zakrzewie i Ciechanówku,
- budowę kompostowni osadów ściekowych i odpadów organicznych w Zakrzewie,
- modernizację zbiornicy padłych zwierząt w Jabłonowie,
- zorganizowanie systemu selektywnej zbiórki odpadów u źródła wraz z sortownią w Kurkach,
- współpracę ze szkołami i organizacjami ekologicznymi,
- wydawanie poradników ekologicznych i artykułów propagujących zachowania ekologiczne.²²

3.6 Zarządzanie

3.6.1 Możliwości budżetowe gminy (dochody, struktura wydatków)

Budżet gminy jest rocznym planem finansowym dochodów i wydatków oraz przychodów i wydatków jednostki samorządu terytorialnego, przychodów i wydatków zakładów budżetowych,

---

²² <http://www.dzialdowszczyzna.bip.net.pl/>

gospodarstw pomocniczych itp. Jest uchwalany w formie uchwały budżetowej. Zgodnie z art. 239 ustawy o finansach publicznych (Dz.U.2013.885 j.t.), zarząd jednostki samorządu terytorialnego sporządza i przedkłada projekt uchwały budżetowej do dnia 15 listopada roku poprzedzającego rok budżetowy, natomiast uchwałę budżetową organ stanowiący uchwała przed rozpoczęciem roku budżetowego, a w szczególnie uzasadnionych przypadkach - nie później niż do 31 stycznia roku budżetowego.

Całość środków publicznych, czyli dochody, wydatki i przychody klasyfikuje się według:

- 1) działów i rozdziałów - określających rodzaj działalności;
- 2) paragrafów - określających rodzaj dochodu, przychodu lub wydatku.

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego dochodami jednostek samorządu terytorialnego są:

- 1) dochody własne;
- 2) subwencja ogólna;
- 3) dotacje celowe z budżetu państwa.

Dodatkowo dochodami jednostek samorządu terytorialnego mogą być:

- 1) środki pochodzące ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi;
- 2) środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej;
- 3) inne środki określone w odrębnych przepisach.

Ustawa jednoznacznie również reguluje co może być źródłem dochodów własnych gminy (art. 4 pkt. 1) i wg tych zapisów są to:

- 1) wpływy z podatków:
  - a) od nieruchomości,
  - b) rolnego,
  - c) leśnego,
  - d) od środków transportowych,
  - e) dochodowego od osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej,
  - f) od spadków i darowizn,
  - g) od czynności cywilnoprawnych;
- 2) wpływy z opłat:

- a) skarbowej,
  - b) targowej,
  - c) miejscowej, uzdrowiskowej i od posiadania psów,
  - d) eksploatacyjnej,
  - e) innych stanowiących dochody gminy, uiszczanych na podstawie odrębnych przepisów;
- 3) dochody uzyskiwane przez gminne jednostki budżetowe oraz wpłaty od gminnych zakładów budżetowych;
  - 4) dochody z majątku gminy;
  - 5) spadki, zapisy i darowizny na rzecz gminy;
  - 6) dochody z kar pieniężnych i grzywnien określonych w odrębnych przepisach;
  - 7) 5,0% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej;
  - 8) odsetki od pożyczek udzielanych przez gminę, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej;
  - 9) odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody gminy;
  - 10) odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych gminy, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej;
  - 11) dotacje z budżetów innych jednostek samorządu terytorialnego;
  - 12) inne dochody należne gminie na podstawie odrębnych przepisów.

Subwencja ogólna gmin składa się z części wyrównawczej, równoważącej i oświatowej.

Z kolei dotacje celowe z budżetu państwa mogą być przeznaczane na

- zadania z zakresu administracji rządowej oraz na inne zadania zlecone ustawami;
- zadania realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego na mocy porozumień zawartych z organami administracji rządowej;
- usuwanie bezpośrednich zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego, skutków powodzi i osuwisk ziemnych oraz skutków innych klęsk żywiołowych;
- finansowanie lub dofinansowanie zadań własnych;

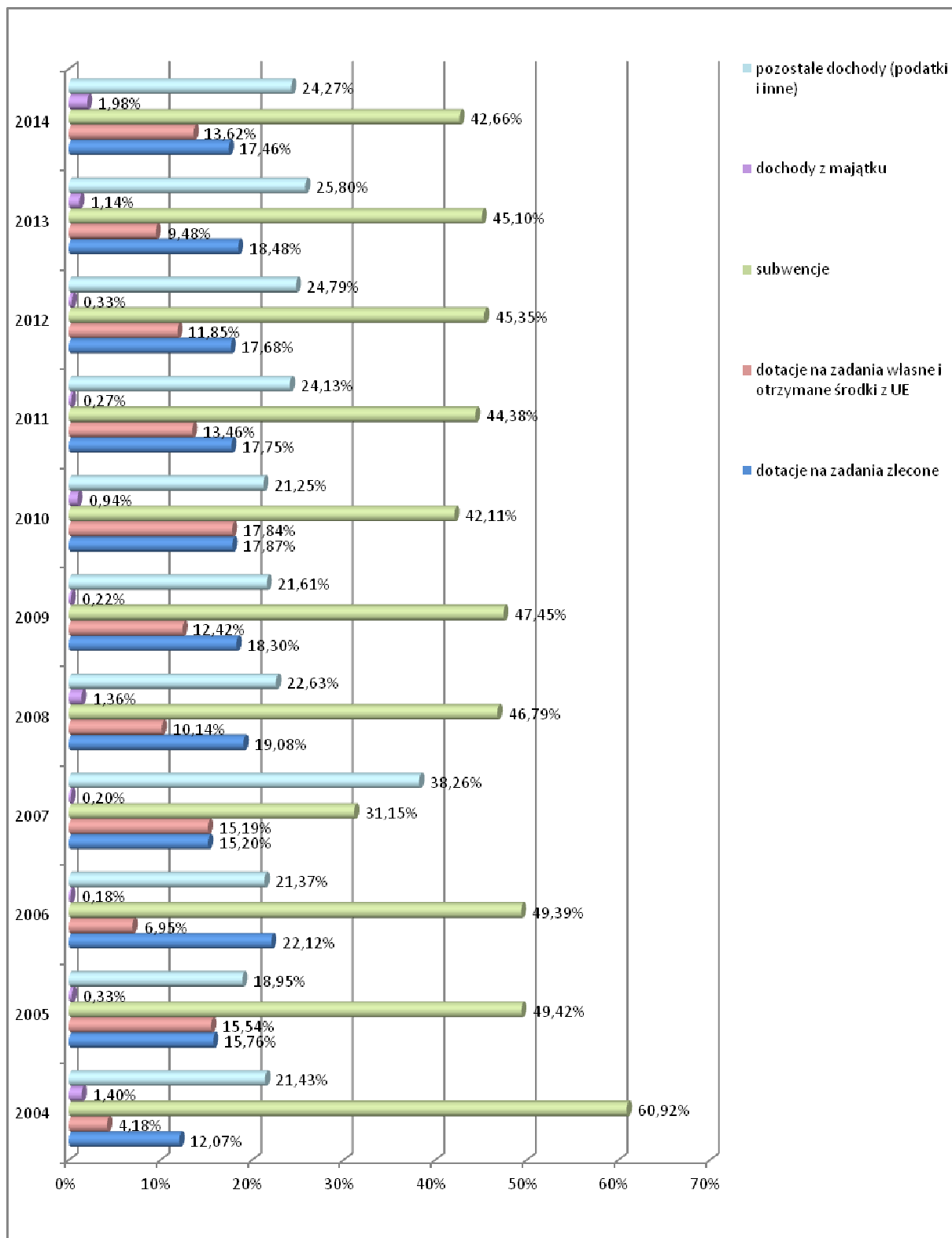
- realizację zadań wynikających z umów międzynarodowych.²³

Analizując strukturę dochodów Gminy Iłowo-Osada w latach 2004-2014 można zauważyć, że największą ich część stanowiły subwencje, które jeszcze w roku 2004 stanowiły 60% dochodów Gminy, a w latach późniejszych nie przekroczyły 50% i można zauważyć tendencję zmniejszania się tego rodzaju dochodów w budżecie Gminy. Ponadto dużą część budżetu stanowią pozostałe dochody (podatki i inne), które oscylują w granicach 20-25% w całości dochodów Gminy, za wyjątkiem 2007 r., w których dochody tego rodzaju osiągnęły poziom niemal 48% ogólnych dochodów Gminy. Dotacje celowe z budżetu państwa na zadania zlecone stanowią średnio ok. 17-19% dochodów, natomiast dotacje na zadania własne, otrzymane środki z Unii Europejskiej oscylowały w kolejnych latach na różnym poziomie od 4% do 19% dochodów Gminy. Marginalną część wpływów do budżetu stanowią dochody z majątku.

Wykres 14. Struktura dochodów gminy Iłowo-Osada w latach 2004-2014.

---

²³ Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U.2015.513 j.t.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań z wykonania budżetu gminy Iłowo-Osada w latach 2004-2014.

W ujęciu wykonania dochodów w poszczególnych działach, rozdziałach i paragrafach

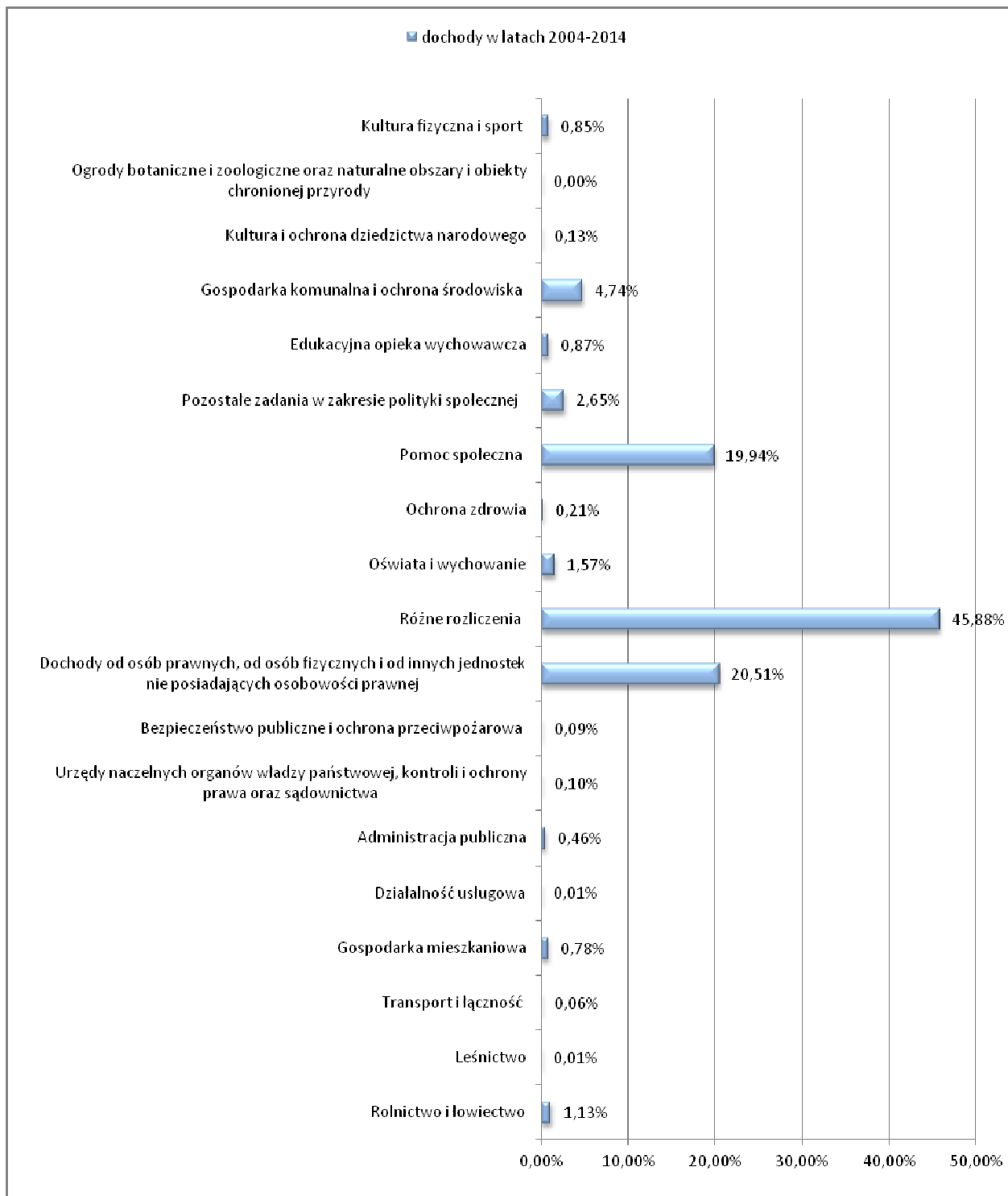

gospodarki narodowej wyraźnie widać, że największy udział w dochodach w latach 2004-2014 mają rozliczenia różne, na które składają się głównie subwencje, a także w niewielkiej części odsetki od środków znajdujących się na rachunku bieżącym w banku oraz z lokat bankowych.

Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nie posiadających osobowości prawnej stanowiły w tym okresie $\frac{1}{5}$ ogólnych dochodów Gminy, podobny udział mają dochody uzyskiwane na pomoc społeczną, które głównie pochodzą z dotacji.

Wykres 15. Struktura dochodów wg działów, rozdziałów i paragrafów gminy Iłowo-Osada w latach 2004-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań z wykonania budżetu gminy Iłowo-Osada w latach 2004-2014.

Zgodnie z art. 44 ustawy o finansach publicznych wydatki publiczne mogą być ponoszone na cele i w wysokościach ustalonych w ustawie budżetowej, uchwale budżetowej jednostki samorządu

terytorialnego oraz planie finansowym jednostki sektora finansów publicznych.

Ponadto wyżej wspomniana ustawa określa, że jednostki sektora finansów publicznych dokonują wydatków zgodnie z przepisami dotyczącymi poszczególnych rodzajów wydatków, a także powinny być one dokonywane w sposób celowy i oszczędny, umożliwiający terminową realizację zadań, w wysokości i terminach wynikających z wcześniej zaciągniętych zobowiązań.

Wydatki gmin są przeznaczone na realizację zadań określonych w ustawach, w szczególności zaś na:

- zadania własne gminy;
- zadania z zakresu administracji rządowej i inne zadania zlecone ustawami;
- zadania przyjęte do realizacji w drodze umowy lub porozumienia;
- zadania realizowane wspólnie z innymi jednostkami samorządu terytorialnego;
- pomoc rzeczową lub finansową dla innych jednostek samorządu terytorialnego, określoną przez organ stanowiący gminy.

Katalog zadań gmin jest bardzo szeroki. Gmina jest prawnie zobowiązana do realizacji zadań przypisanych jej ustawami. Jednak przyznane dochody nie zawsze wystarczają na zaspokojenie wszystkich potrzeb mieszkańców. Władze Gminy muszą wybierać kierunki rozwoju i sposób wydawania środków publicznych. Z tego względu działania organów gminy nie mogą w pełni usatysfakcjonować wszystkich mieszkańców.

Wydatki budżetu ze względu na ich charakter dzieli się na:

- wydatki bieżące – związane z utrzymaniem gminy, obejmujące dotacje na wydatki bieżące dla jednostek gospodarki pozabudżetowej i funduszy celowych;
- wydatki majątkowe, które obejmują zakup i objęcie akcji oraz wniesienie wkładów do spółek prawa handlowego, a także wydatki inwestycyjne gmin oraz dotacje celowe na finansowanie lub dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji.

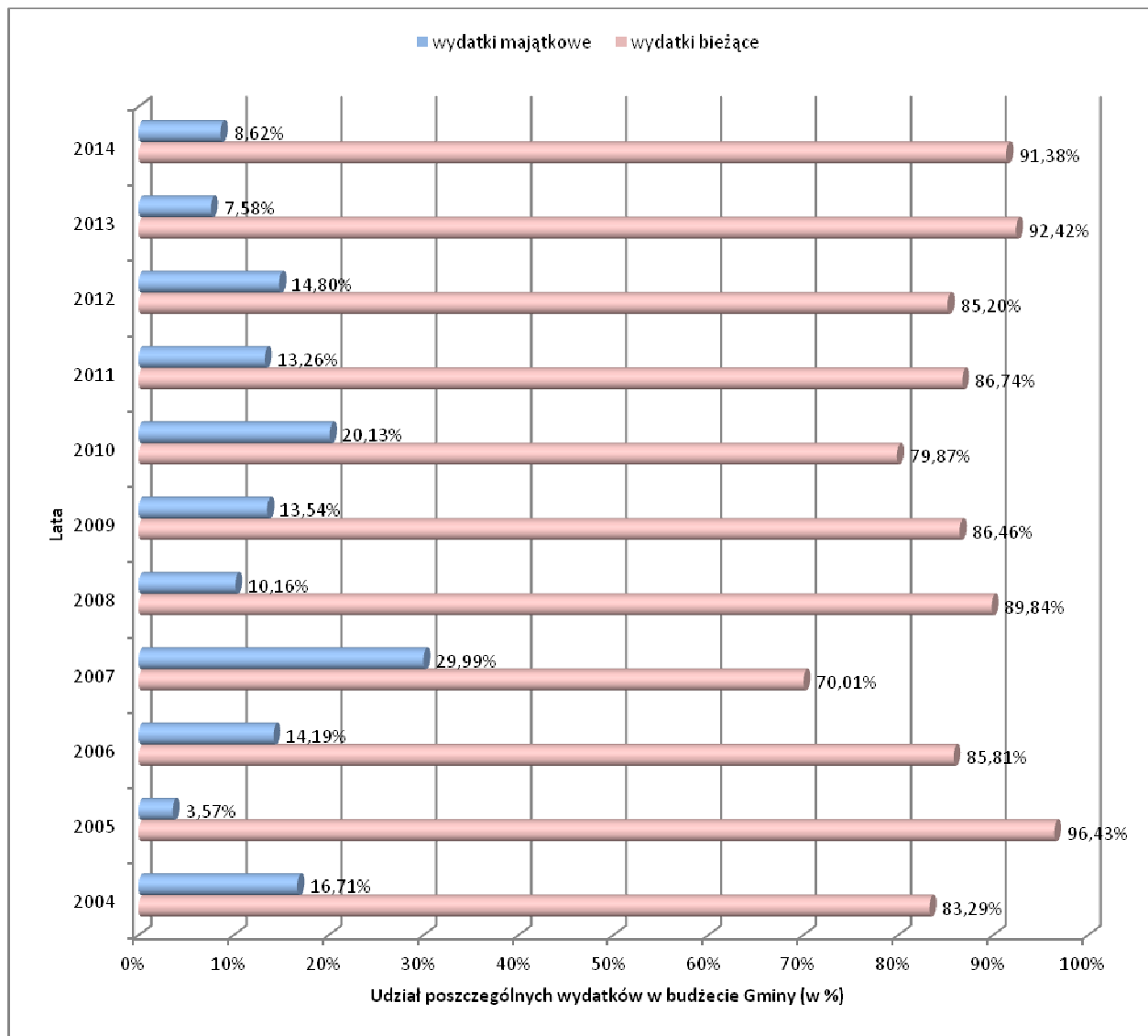
Realizacja wydatków publicznych pozostaje w ścisłych związkach z gromadzonymi dochodami publicznymi różnica między dochodami a wydatkami budżetu jednostki samorządu terytorialnego stanowi odpowiednio nadwyżkę budżetu lub deficyt budżetu gminy.

Struktura wydatków budżetowych gminy Łowo-Osada wyraźnie obrazuje, że wydatkowanie środków Gminy głównie dotyczy wydatków bieżących. Jedynie w roku 2007 wydatki majątkowe

osiągnęły poziom niemal 30%. Szczegółową strukturę wydatkowania środków gminy Iłowo-Osada w latach 2004-2014 przedstawia Wykres 15.

Wykres 16. Struktura wydatków gminy Iłowo-Osada w latach 2004-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań z wykonania budżetu gminy Iłowo-Osada w latach 2004-2014.

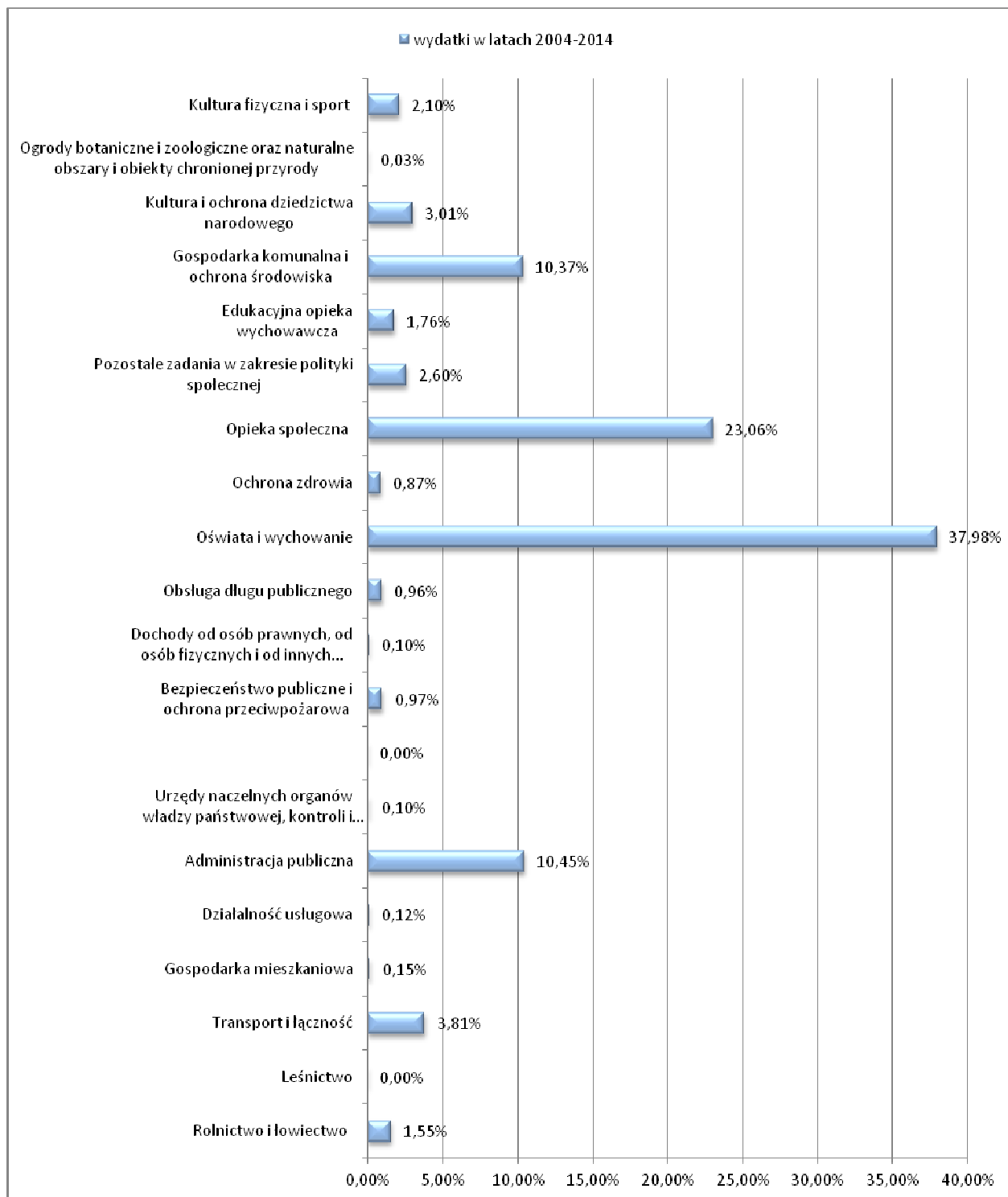
Wydatki gminy Iłowo-Osada obejmują wydatki bieżące oraz wydatki inwestycyjne. Wydatki bieżące przeznaczane są na zaspokajanie bieżących potrzeb wynikających z realizacji zadań Gminy. Z kolei wydatki inwestycyjne przeznaczane były na rozbudowę technicznych zasobów infrastruktury.

Pod względem wykonania wydatków w poszczególnych działach, rozdziałach i paragrafach gospodarki narodowej największy udział w wydatkach gminnych w latach 2004-2014 miała oświata

i wychowanie. Na tę część działu gospodarki gminnej, w tym okresie, przeznaczono łącznie niemal 38% wydatków gminnych. Drugim co do wielkości przeznaczanych środków jest dział dotyczący opieki społecznej, który w przeciągu dziesięciolecia zaabsorbował 23% ogólnych wydatków Gminy.

Wykres 17. Struktura wydatków wg działów, rozdziałów i paragrafów gminy Iłowo-Osada w latach 2004-2014.

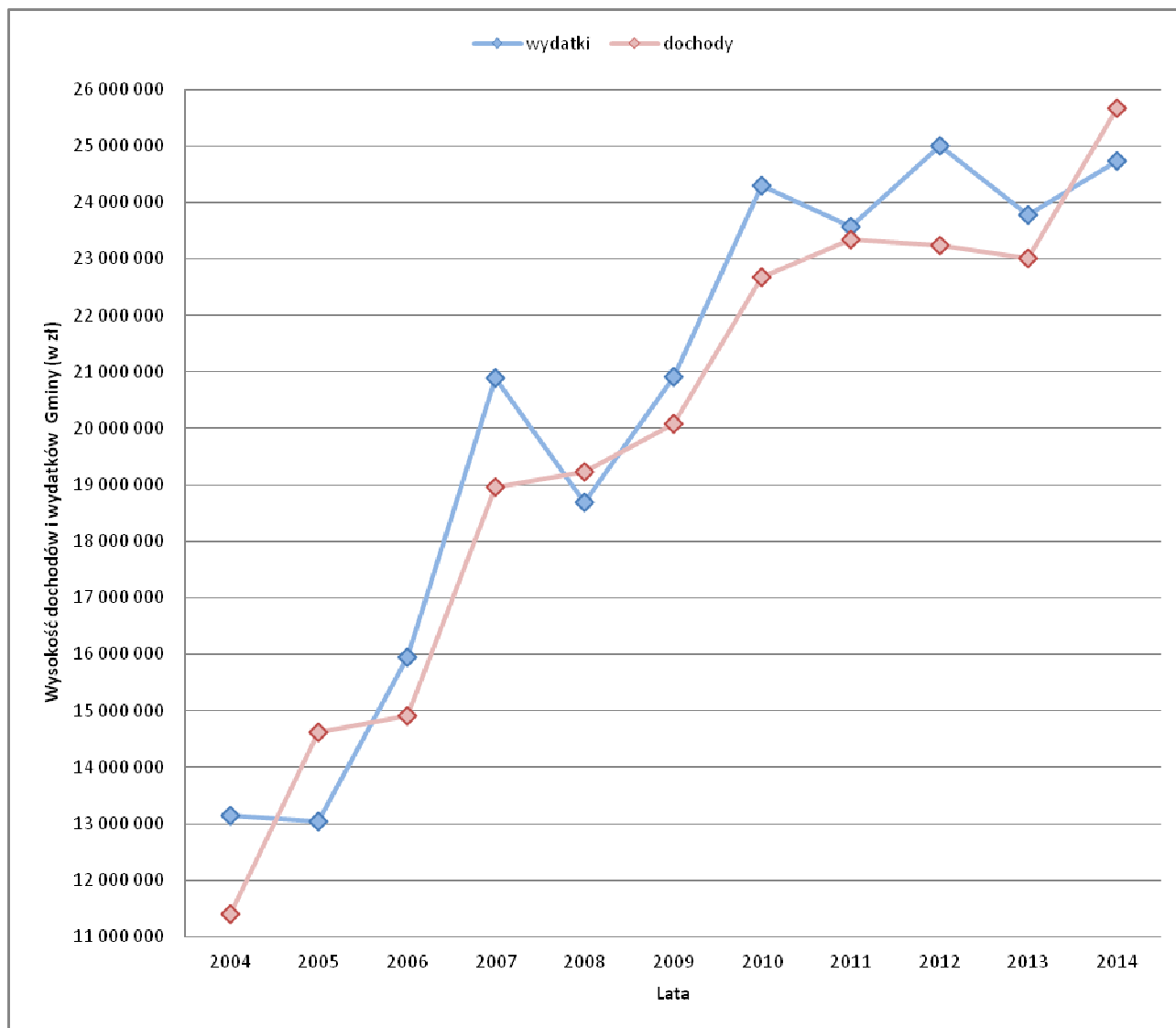
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań z wykonania budżetu gminy Iłowo-Osada w latach 2004-2014.

W sposób syntetyczny strukturę dochodów i wydatków gminy Iłowo-Osada na przestrzeni lat 2004-2014 przedstawia wykres 17.

Wykres 18. Struktura dochodów i wydatków gminy Iłowo-Osada w latach 2004-2014.

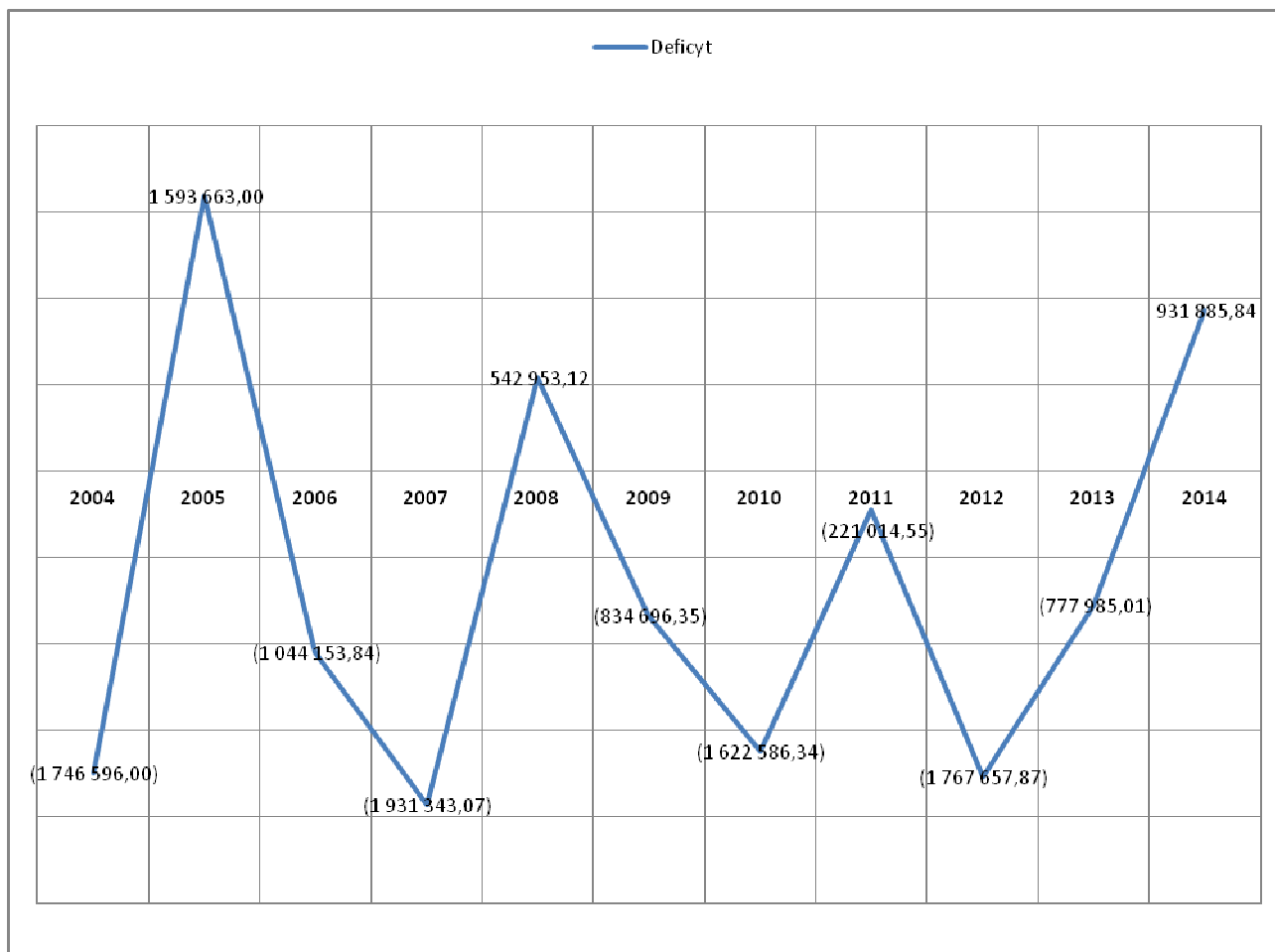
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań z wykonania budżetu Gminy Iłowo-Osada w latach 2004-2014.

Jak wskazują dane zobrazowane na powyższym wykresie w budżecie gminy Iłowo-Osada na przestrzeni lat 2004-2014 odnotowano trzykrotnie przewyższenie dochodów nad wydatkami, w roku 2005, 2008 i 2014. Największy deficyt w budżecie Gminy odnotowano w roku 2007, przy jednoczesnych największych nakładach majątkowych w tym okresie odpowiednio 6,2 mln zł. Należy nadmienić, że był to jedyny w badanym okresie rok, w którym został osiągnięty tak wysoki poziom nakładów majątkowych. Najmniejszy udział wydatków inwestycyjnych zaobserwować można w roku 2005 – 3,57% oraz 2013-2014, gdzie wydatki te stanowiły ok. 8-9% wydatków budżetowych

ogółem. Biorąc pod uwagę cały badany okres, czyli lata 2004–2014 w sumie wydatki inwestycyjne stanowiły 14,09% wszystkich wydatków budżetowych.

Wykres 19. Deficyt budżetowy gminy Iłowo-Osada w latach 2004-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań z wykonania budżetu gminy Iłowo-Osada w latach 2004-2014.

Członkostwo w Unii Europejskiej dało nowe możliwości finansowania działalności inwestycyjnej w postaci europejskich funduszy. Pozyskane środki finansowe przyczyniły się do przyspieszenia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Iłowo-Osada. Dzięki środkom pozyskanym z dotacji możliwe stało się prowadzenie nowych inwestycji, na które wcześniej brakowało pieniędzy w budżecie gminnym. W latach 2004–2014 pozyskano dofinansowanie ze środków zewnętrznych, które umożliwiło przeprowadzenie wielu inwestycji. Poniżej zostały przedstawione przedsięwzięcia finansowane lub współfinansowane ze źródeł zewnętrznych (nie tylko środkami unijnymi).

Tabela 8. Przedsięwzięcia finansowane lub współfinansowane środkami zewnętrznymi w gminie Iłowo-Osada w latach 2004-2013.

L.p.	Nazwa przedsięwzięcia/działania	Okres realizacji/trwania	Koszt przedsięwzięcia	Środki finansowania zewnętrznego	
				od kogo	kwota
1.	Rozbudowa Gminnej Oczyszczalni Ścieków w Iłowie-Osadzie przy ul. Krzywej	2004	1 900 572,79 zł	SAPARD 2002-2004	1 425 430,00 zł
2.	Modernizacja Stacji Uzdatniania Wody w miejscowości Narzym	maj-grudzień 2006	417 084,07 zł	EFRR-ZPORR 2004-2006	204 577,03 zł
3.	Rozbudowa kanalizacji sanitarnej w gminie Iłowo-Osada -Zadanie I	lipiec 2006 - sierpień 2007	4 560 143,40 zł	EFRR-ZPORR 2004-2006	2 796 520,45 zł
				budżet państwa	372 869,39 zł
5.	Modernizacja stadionu sportowego w Iłowie-Osadzie	2006	104 796,37 zł	SPO Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz obszarów wiejskich 2004-2006	78 579,00 zł
6.	Gminne Centrum Reagowania	2005	115 087,46 zł	Zarząd Główny Ochotniczej Straży Pożarnej i Ministerstwa Gospodarki i Pracy	48 605,46 zł
7.	Gminne Centrum Informacji	2005-2007	115 087,46 zł	Program Aktywizacji Zawodowej Absolwentów Ministerstwa Gospodarki i Pracy 2005-2007	48 605,46 zł
8.	Remont pomieszczeń podpiwniczenia w celu wygospodarowania 18 szatni-boksów dla potrzeb uczniów Zespołu Szkół nr 1 w Iłowie-Osadzie ul. Wyzwolenia 11 wymiana okien i podłóg w Zespole Szkół nr 2 w Narzymiu	2001	197 826,00 zł	PAOW 2000-2005	83 086,00 zł
9.	Wyposażenie świetlicy w Zespole Szkół nr 1 w Iłowie-Osadzie ul. Wyzwolenia 11	2001	27 743,00 zł	PAOW 2000-2005	11 562,00 zł
10.	Szkolenia nauczycieli i dyrektorów ,zakup oprogramowania, pomocy dydaktycznych	2003	55 505,00 zł	PAOW 2000-2005	34 185,00 zł

11.	Remont dachów na budynkach Zespołu Szkół nr 1 w Iłowie-Osadzie, Zespołu Szkół nr 1 w Narzymiu, Szkole Podstawowej w Białutach	2003	78 900,00 zł	PAOW 2000-2005	-
12.	Roboty remontowo-inwestycyjne w Zespole Szkół nr 1 w Iłowie-Osadzie, Zespole Szkół nr 2 w Narzymiu, Szkole Podstawowej w Białutach	2003	384 000,00 zł	PAOW 2000-2005	-
13.	Wyposażenie świetlicy w Zespole Szkół nr 1 w Iłowie-Osadzie , Zespole Szkół Nr 2 w Narzymiu	2004	60 148,00 zł	PAOW 2000-2005	-
14.	Centra kształcenia na odległość na wsiach	2007/2008	-	PAOW 2000-2005	-
15.	Aktywna Wieś Warmii, Mazur i Powiśla, działanie I: Mała infrastruktura wiejska w miejscowości Iłowo Wieś - wyposażenie palcu zabaw	2011	13 000,00 zł	Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego	7 920,00 zł
16.	Budowa kompleksu sportowego w ramach programu Moje Boisko ORLIK 2012" w Iłowie-Osadzie ul. Wyzwolenia 11	2009	1 049 000,00 zł	EFRR - PROW 2007-2013	350 000,00 zł
				Ministerstwo Sportu i Turystyki	333 000,00 zł
				Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego	100 000,00 zł
17.	Budowa kompleksu boisk sportowych w ramach programu Moje Boisko Orlik 2012" w miejscowości Narzym ul. Kościelna 14	lipiec - październik 2010	1 124 790,57 zł	EFRR - PROW 2007-2013	500 000,00 zł
				Ministerstwo Sportu i Turystyki	333 000,00 zł
				Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego	100 000,00 zł
18.	Rozbudowa kanalizacji sanitarnej w gminie Iłowo-Osada Zadanie II - Narzym, Kraszewo	kwiecień 2010 - wrzesień 2011	4 460 164,99 zł	EFRR - RPO Warmia i Mazury na lata 2007-2013	67,82% kosztów kwalifikowalnych
19.	Zakup pojazdu śmieciarki dla ZGK w Iłowie-Osadzie	2011	244 155,00 zł	EFRR - PROW 2007-2013	146 250,00 zł
20.	Remont świetlicy wiejskiej w miejscowości Dźwierznia	2011	16 113,00 zł	EFRR - PROW 2007-2013	9 365,77 zł
21.	Budowa kanalizacji sanitarnej i deszczowej w miejscowości Białuty	2011-2012	1 436 692,48 zł	EFRR - PROW 2007-2013	do 75 % kwoty netto
22.	Aktywna Wieś Warmii, Mazur i Powiśla w 2012r. w miejscowości Narzym – utworzenie ogródka jordanowskiego	2012	20 206,75 zł	Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego	8 000,00 zł
23.	Kultywowanie lokalnych obrzędów i tradycji poprzez organizację Biesiady Mazurskiej	2012	19 960,51 zł	EFRR - PROW 2007-2013	12 236,63 zł
24.	II edycja Biesiady Mazurskiej sposobem na podtrzymanie i kontynuację lokalnych obrzędów i	2013	22 649,00 zł	EFRR - PROW 2007-2013	14 932,80 zł

	tradycji				
24.	Remont świetlicy wiejskiej w miejscowości Sochy	2012	39 790,12 zł	EFRR - PROW 2007-2013	25 879,00 zł
25.	Remont 3 świetlic wiejskich w miejscowościach Brodowo, Mansfeldy i Wierzbowo	2011	225 820,70 zł	EFRR - PROW 2007-2013	146 875,00 zł
26.	Wykonanie instalacji gazowej w budynku świetlicy w miejscowości Pruski	2010	20 618,00 zł	EFRR - PROW 2007-2013	11 830,00 zł
27.	Prowadzenie świetlicy socjoterapeutycznej w miejscowości Białuty	15.03.2010-15.09.2010	27 282,65 zł	PPWOW 2006-2011	27 282,65 zł
28.	Prowadzenie świetlicy wiejskiej w miejscowości Iłowo-Wieś	15.03.2010-15.09.2010	17 192,39 zł	PPWOW 2006-2011	17 139,72 zł
29.	Prowadzenie świetlicy wiejskiej w miejscowości Brodowo	15.03.2010-15.09.2010	20 758,13 zł	PPWOW 2006-2011	20 758,13 zł
30.	Wyposażenie Wiejskiego Centrum Aktywności w miejscowości Narzym	2010	14 797,38 zł	PROW-LEADER	8 490,30 zł
31.	Organizacja czasu wolnego dla dzieci i młodzieży-kolonie	01.07.2010-31-07.2010	18 209,55 zł	PPWOW 2006-2011	13 221,55 zł
32.	Wyjazd z zakresu integracji społecznej powiązany z wizytą studyjną dla seniorów z Gminy Iłowo-Osada	16.08.2010-15-09.2010	7 044,00 zł	PPWOW 2006-2011	7 044,00 zł
33.	Utworzenie i prowadzenie świetlicy socjoterapeutycznej w miejscowości Narzym	02.02.2009-31.12.2009	66 562,49 zł	PPWOW 2006-2011	59 489,64 zł
34.	Utworzenie i prowadzenie świetlicy socjoterapeutycznej w miejscowości Białuty	02.02.2009-31.12.2009	74 401,97 zł	PPWOW 2006-2011	61 639,75 zł
35.	Usługi opiekuńcze świadczone w miejscu zamieszkania indywidualnie również dla osób niepełnosprawnych	01.04.2009-30.11.2009	25 539,44 zł	PPWOW 2006-2011	25 539,44 zł
36.	Utworzenie i prowadzenie świetlicy wiejskiej w miejscowości Iłowo-Wieś	01.05.2009-30.11.2009	22 846,36 zł	PPWOW 2006-2011	22 846,36 zł
37.	Utworzenie i prowadzenie świetlicy wiejskiej w miejscowości Brodowo	01.05.2009-30.11.2009	23 272,18 zł	PPWOW 2006-2011	23 272,18 zł
38.	Gminne rozgrywki w kategoriach sportowych, kulinarnych, artystycznych, regionalnych, kulturalnych	10.04.2009-30.06.2009	76 493,01 zł	PPWOW 2006-2011	76 493,01 zł
39.	Uwierz w siebie – aktywizacja społeczno-zawodowa podopiecznych jednostek pomocy społecznej – projekt systemowy	01.07.2008 - 31.12.2008	712 561,28 zł	EFS, budżet państwa	692 345,66 zł
40.	Uwierz w siebie – aktywizacja społeczno-zawodowa podopiecznych jednostek pomocy społecznej – projekt systemowy	01.01.2009 - 31.12.2009	877 429,38 zł	EFS, budżet państwa	856 548,18 zł

41.	Uwierz w siebie – aktywizacja społeczno-zawodowa podopiecznych jednostek pomocy społecznej – projekt systemowy	01.01.2010 - 31.12.2010	796 091,18 zł	EFS, budżet państwa	768 091,18 zł
42.	Edukacja szansą na rozwój - pilotaż	01.05.2008 – 31.10.2008	47 236,36 zł	EFS, budżet państwa	47 236,36 zł
43.	Świetlica Socjoterapeutyczna w Iłowie-Osadzie	01.01.2008 – 31.12.2008	70 742,16 zł	Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego	24 999,42 zł
44.	Remont świetlicy wiejskiej w miejscowości Pruski	2010	20 618,00 zł	EFRR - PROW 2007-2013	11 830,00 zł
45.	Remont świetlicy wiejskiej w miejscowości Dźwierznia	2011	16 113,00 zł	EFRR - PROW 2007-2013	9 170,00 zł
46.	Jak dobrze być mieszkańcem naszej wsi	2011	7 920,00 zł	Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego	13 723,14 zł
47.	XVII Ogólnopolski Festiwal Twórczości Religijnej FERA 2013	2013	21 946,93 zł	EFRR-PROW 2007-2013	14 985,04 zł
48.	Rejonowe Święto Plonów	2013	21 896,19 zł	EFRR-PROW 2007-2013	14 960,00 zł
49.	Remont instalacji C. O. i WOD – KAN świetlicy wiejskiej w Białutach	2013	76 708,42 zł	EFRR - PROW 2007-2013	49 891,65 zł
50.	Świetlica Socjoterapeutyczna w Iłowie-Osadzie Oddział Zamiejscowy we wsi Pruski	01.01.2008 – 31.12.2008	47 177,05 zł	Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego	20 000,00 zł
Szkolenia					
1.	Szkolenie wyjazdowe z zakresu inżynierii finansowej, rozliczenie i sprawozdawczość projektów miękkich w programie integracji społecznej	30.07.2010-31.07.2010	6 500,00 zł	PPWOW 2006-2011	6 500,00 zł
2.	Szkolenie z zakresu umiejętności niezbędnych przy projektowaniu i samodzielnym przygotowaniu wniosków w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL) i innych programów grantowych dla potencjalnych wnioskodawców	16.05.2009-17.05.2009	6 950,00 zł	PPWOW 2006-2011	6 950,00 zł
3.	Szkolenie dwudniowe z zakresu projektowania działań społecznych przez instytucje dla potencjalnych wnioskodawców	20.03.2009-21.03.2009	3 150,00 zł	PPWOW 2006-2011	3 150,00 zł

4.	Szkolenie wyjazdowe z zakresu negocjacje i mediacje jako sposoby rozwiązywania lokalnych problemów społecznych	25.04.2009-26.04.2009	6 500,00 zł	PPWOW 2006-2011	6 500,00 zł
5.	Szkolenie wyjazdowe (przy współpracy z wykwalifikowanymi trenerami) z zakresu umiejętności interpersonalnych, prawidłowej komunikacji, zarządzania projektami i poszukiwania środków na ich realizację (szkolenie skierowane do liderów wiejskich oraz innych osób zainteresowanych	14.11.2008-15.11.2008	6 800,00 zł	PPWOW 2006-2011	6 800,00 zł
6.	Szkolenie z zakresu zasad tworzenia i funkcjonowania organizacji pozarządowych i przedsiębiorstw ekonomii społecznej (szkolenia skierowane do rad sołeckich i liderów w poszczególnych sołectwach)	26.11.2008-28.01.2009	6 890,00 zł	PPWOW 2006-2011	6 890,00 zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Urzędu Gminy Iłowo-Osada.

3.6.2 Planowanie strategiczne (opracowane programy średniookresowe) i promocja gminy

W nawiązaniu do zasady programowania działań podmiotów administracji publicznej, należy stwierdzić, że Gmina Iłowo- Osada, powierzone jej w drodze Ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1990 r. Nr 16, poz. 95 ze zm.) realizuje prawidłowo, opierając swoje działania na szeregu aktualnych oraz ewaluowanych dokumentów planistycznych. Wśród najważniejszych należy niniejszym wymienić:

1. Strategię Rozwoju Gminy Iłowo- Osada z dnia 31 sierpnia 2000r., ewaluowaną in progres w dniu 21 kwietnia 2008r.;
2. Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
3. Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii na terenie Gminy Iłowo- Osada na lata 2014-2016;
4. Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2015- 2018;
5. Gminny Program Usuwania Azbestu;
6. Plan Gospodarki Odpadami dla Gmin Członków Ekologicznego Związku Gmin „Działdowszczyzna”;

7. Program Opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie Gminy Łowo- Osada;
8. Program Współpracy Gminy Łowo- Osada z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego;
9. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych

Powyższe dokumenty planistyczne w programują zaspakajają potrzeby Gminy Łowo- Osada w zakresie programowania strategicznego w perspektywie średnioterminowej, przy czym w ramach dalszych aktualizacji/ewaluacji oraz ew. uchwalania nowych planów, niezbędne jest zachowanie ich przyszłej spójności wewnętrznej, zewnętrznej oraz w miarę posiadanych możliwości technicznych i organizacyjnych, zasady konsultacji społecznych.

3.6.3 Kapitał społeczny (liczba organizacji pozarządowych, aktywność mieszkańców, aktywność wyborcza)

Społeczeństwo obywatelskie wiąże się zazwyczaj z demokracją jako formą sprawowania władzy. Jego członkowie, przejawiając wysoki stopień samoorganizacji, zrzeszają się w niezależnych od instytucji państwowych organizacjach i stowarzyszeniach dla realizacji rozmaitych celów społecznych, dla artkulacji najróżniejszych interesów grupowych, komunikacji między poszczególnymi grupami oraz między tymi grupami a instytucjami państwa. Istotą społeczeństwa obywatelskiego jest więc aktywny udział obywateli w życiu publicznym²⁴. Aktywność obywatelska rozumiana jest jako nieprzymuszona działalność społeczeństwa na arenie społeczno-politycznej. W przypadku analizowania aktywności mieszkańców gminy Łowo-Osada mowa tu o udziale w życiu społeczności lokalnej.

Aktywność obywatelska objawia się między innymi poprzez czynny udział w wyborach, korzystanie z biernego prawa wyborczego, działalność w fundacjach, działalność w stowarzyszeniach, zainteresowanie sprawami lokalnymi.

Najważniejszym wskaźnikiem aktywności społeczeństwa jest frekwencja wyborcza. Na poziomie całego kraju jest ona wciąż zbyt niska. Udział w wyborach jest w Polsce nieprzymuszony i stanowi indywidualną sprawą każdego obywatela.

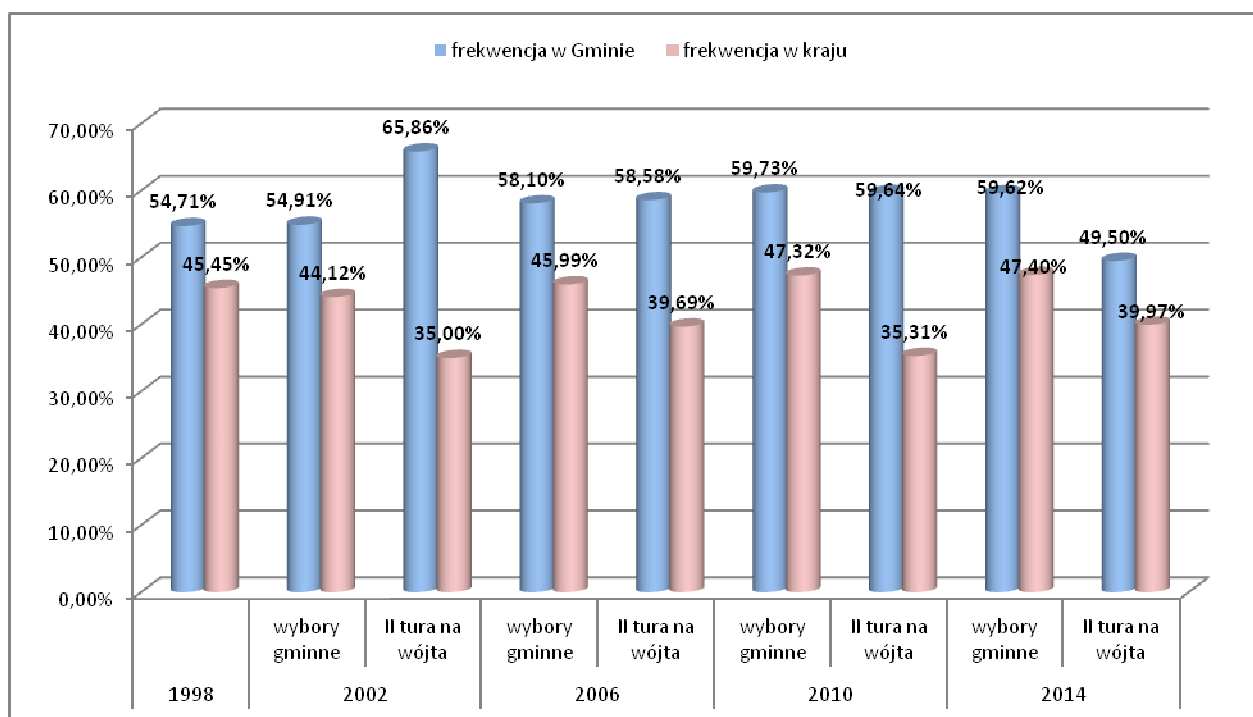
²⁴ Kancelaria Senatu, Biuro Analiz i Dokumentacji, Społeczeństwo obywatelskie i jego instytucje, OT-627, styczeń 2014

Wyniki frekwencji wyborów samorządowych pozwalają twierdzić, że w ciągu 17 lat w gminie Iłowo-Osada występuje niemal stała obecność społeczeństwa lokalnego w wyborach samorządowych na poziomie ok. 55-59% uprawnionych do głosowania. Od 1998 roku frekwencja raz przekroczyła poziom 60%: w trakcie II tury wyborów wójta Gminy w 2002 r. i wyniosła 65,86%. Na tle całego kraju, gdzie aktywność wyborcza w wyborach samorządowych kształtowała się w latach 1998-2014 na poziomie ok. 35%-47%, mieszkańcy Gminy wypadają bardzo korzystnie. Z czynnego prawa wyborczego w wyborach samorządowych w Gminie korzystało średnio ok. 16% obywateli więcej niż w całym kraju.

Wykres 20. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w gminie Iłowo-Osada i w Polsce w latach 1998-2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Kolejną strefą aktywności obywatelskiej jest ich działalność w różnego rodzaju organizacjach pozarządowych, np. stowarzyszeniach i fundacjach czy też organizacjach pożytku publicznego.

Organizacje pozarządowe to wszystkie podmioty, które nie są organami lub jednostkami podległymi administracji publicznej (rządowej i samorządowej) oraz których działalność nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku. Czasami o organizacjach pozarządowych mówi się jako o „trzecim sektorze”, w odróżnieniu od sektora publicznego oraz sektora przedsiębiorstw.

W Polsce funkcjonowanie organizacji pozarządowych definiuje ustawa o działalności

pożytku publicznego i o wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 r. (Dz.U.2014.1118 j.t.). Zgodnie z art. 3 ust. 2 wyżej wspomnianej ustawy organizacjami pozarządowymi są, nie będące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu przepisów o finansach publicznych, i niedziałające w celu osiągnięcia zysku, osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia.

Sektor pozarządowy województwa warmińsko-mazurskiego tworzą podmioty o różnym statusie prawnym, głównie zaś stowarzyszenia i fundacje. Liczba organizacji pozarządowych w województwie warmińsko-mazurskim co roku wzrasta. Wg danych Urzędu Statystycznego w Olsztynie, na dzień 31 grudnia 2012 r. w regionie zarejestrowanych było 4 556 podmiotów, w tym: 4238 stowarzyszeń i 318 fundacji, dla porównania w 2011 r. w regionie łącznie działało 4 229 podmiotów: 3 969 stowarzyszeń i 260 fundacji. 263 organizacji w roku 2012 posiadało status pożytku publicznego.

Na terenie Gminy Iłowo-Osada obecnie funkcjonuje 12 organizacji pozarządowych zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze Sądowym w rejestrze stowarzyszeń, przy czym żadna z nich nie jest organizacją pożytku publicznego:

- 1) Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Iłowa-Wsi,
- 2) Stowarzyszenie „Nasze Dzieło” w Brodowie,
- 3) Stowarzyszenie „Zielona Droga” w Białutach,
- 4) Stowarzyszenie „Wspólnota Narzym”,
- 5) Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Gminy Iłowo-Osada,
- 6) Ochotnicza Straż Pożarna w Narzymiu
- 7) Ochotnicza Straż Pożarna w Iłowie,
- 8) Ochotnicza Straż Pożarna w Białutach,
- 9) Ochotnicza Straż Pożarna w Brodowie,
- 10) Ochotnicza Straż Pożarna w Wierzbowie,
- 11) Klub Sportowy „Iskra” (stowarzyszenie),
- 12) Gminny Klub Sportowy „Polonia” Iłowo.

Wszystkie wymienione wyżej stowarzyszenia powstały w latach 2001-2009. Od 2010 r. na terenie Gminy nie powstała żadna organizacja pozarządowa i pomimo ogólnokrajowej, jak i wojewódzkiej tendencji wzrostowej do tworzenia tego rodzaju podmiotów mieszkańcy Gminy

Iłowo-Osada nie wykazują zainteresowania do tworzenia takich dobrowolnych zrzeszeń w formie organizacji dla osiągnięcia wspólnymi siłami i środkami określonego celu lub też w celu działania dla określonego wspólnego dobra.

3.7 Zgodność ze strategicznymi dokumentami

Opracowana Strategia Rozwoju Gminy Iłowo- Osada na lata 2016-2025 wraz z misją i wizją rozwoju Gminy oraz planem ich realizacji wyrażonym w sformułowanych na podstawie diagnozy celach strategicznych i operacyjnych powinna być zgodna z dokumentami programowymi wyższego szczebla o charakterze strategicznym dla całego województwa warmińsko-mazurskiego, kraju i Europy, w szczególności zaś plan rozwoju Gminy powinien uwzględniać i wpisywać się w koncepcję rozwoju zawartą w tych dokumentach nadrzędnych. We wskazanym zakresie Strategia Rozwoju Gminy Iłowo- Osada na lata 2016-2025 realizuje plan zrównoważonego, wieloaspektowego i spójnego rozwoju zawarty w dokumentach strategicznych szczebla krajowego i europejskiego.

Tabela 9. Powiązania Strategii Rozwoju Gminy Iłowo- Osada na lata 2016-2025 z dokumentami strategicznymi wyższego szczebla

Dokument nadrzędny	Priorytety/ Cele dokumentu nadrzędnego uwzględnione w Strategii	Zakres zgodności
Europa 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu	<p>Priorytety:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji; – rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej; – rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.	<p><u>Rozwój inteligentny</u> Gminy Iłowo-Osada to przede wszystkim przyjęcie celów strategicznych:</p> <p>Cel strategiczny 1. Zintegrowana i nowoczesna infrastruktura techniczna (w szczególności cel szczegółowy: 1.4.: Rozwój infrastruktury i technologii informacyjno – komunikacyjnych);</p> <p>Cel strategiczny 3. Zrównoważona, efektywna i innowacyjna gospodarka (w szczególności cele szczegółowe: 3.1. Wzrost konkurencyjności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, 3.4.: Implementacja technologii opartych na innowacyjności oraz kapitale intelektualnym, Cel operacyjny 3.5.: Nowoczesna oferta agro- i ekoturystyczna, w oparciu o lokalne zasoby);</p> <p>Cel Strategiczny 2. Otwarty i innowacyjny kapitał ludzki (w szczególności cele operacyjne: Cel operacyjny 2.2.: Podniesienie poziomu wykształcenia i potencjału kwalifikacji zawodowych mieszkańców, Cel operacyjny 2.6.: Społeczeństwo informacyjne).</p> <p><u>Rozwój zrównoważony</u> Gminy Iłowo-Osada to założone cele strategiczne:</p> <p>Cel strategiczny 1. Zintegrowana i nowoczesna</p>

Dokument nadrzędny	Priorytety/ Cele dokumentu nadrzędnego uwzględnione w Strategii	Zakres zgodności
		<p>infrastruktura techniczna (w szczególności cele operacyjne: 1.2.: Uzupelnienie systemów wodno-kanalizacyjnych i 1.3.: Rozwój gospodarki przestrzennej);</p> <p>Cel strategiczny 3. Zrównoważona, efektywna i innowacyjna gospodarka (wszystkie cele operacyjne);</p> <p>Cel strategiczny 4. Środowisko naturalne wysokiej jakości, o wysokich walorach przyrodniczych i historycznych (wszystkie cele operacyjne).</p> <p><u>Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu</u> Gminy Iłowo-Osada realizowany będzie za pomocą przyjętych celów strategicznych:</p> <p>Cel strategiczny 1. Zintegrowana i nowoczesna infrastruktura techniczna (w szczególności cele operacyjne: 1.1.: Rozwój infrastruktury drogowej, 1.4.: Rozwój infrastruktury i technologii informacyjno – komunikacyjnych);</p> <p>Cel Strategiczny 2. Otwarty i innowacyjny kapitał ludzki (w szczególności cele operacyjne: Cel operacyjny 2.1.: Rozwiązywanie problemów społecznych, zapobieganie wykluczeniu społecznemu oraz dziedziczeniu biedy i marginalizacji społecznej, Cel operacyjny 2.2.: Podniesienie poziomu wykształcenia i potencjału kwalifikacji zawodowych mieszkańców, Cel operacyjny 2.6.: Społeczeństwo informacyjne)</p>

Dokument nadrzędny	Priorytety/ Cele dokumentu nadrzędnego uwzględnione w Strategii	Zakres zgodności
		<p>Cel strategiczny 3. Zrównoważona, efektywna i innowacyjna gospodarka (w szczególności cele operacyjne: Cel operacyjny 3.4.: Implementacja technologii opartych na innowacyjności oraz kapitale intelektualnym, Cel operacyjny 3.5.: Nowoczesna oferta agro- i ekoturystyczna, w oparciu o lokalne zasoby).</p> <p>Powyżej wymienione cele są ze sobą wzajemnie powiązane i dopiero ich spójna realizacja przyczyni się do osiągnięcia założeń Strategii.</p>
<p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju do 2030 r.</p>	<p>CEL GŁÓWNY: poprawa jakości życia Polaków (wzrost PKB na mieszkańca w relacji do najbogatszego państwa UE i zwiększenie spójności społecznej) dzięki stabilnemu, wysokiemu wzrostowi gospodarczemu, co pozwala na modernizację kraju</p> <p>OBSZARY STRATEGICZNE:</p> <p>1. obszar konkurencyjności i innowacyjności gospodarki(modernizacji):</p> <p>KIERUNKI INTERWENCJI:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna - Polska Cyfrowa - Kapitał Ludzki - Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko <p>2. obszar równoważenia potencjału rozwojowego regionów</p>	<p><u>Konkurencyjność i innowacyjność gospodarki Gminy Iłowo-Osada, realizowana poprzez cele strategiczne:</u></p> <p>Cel strategiczny 1. Zintegrowana i nowoczesna infrastruktura techniczna</p> <p>Cel strategiczny 3. Zrównoważona, efektywna i innowacyjna gospodarka</p> <p><u>Równoważenie potencjału rozwojowego regionów (spójność społeczna i terytorialna)</u> realizowane będzie w Gminie Iłowo-Osada poprzez realizację celów strategicznych:</p> <p>Cel strategiczny 1. Zintegrowana i nowoczesna infrastruktura techniczna</p> <p>Cel Strategiczny 2. Otwarty i innowacyjny kapitał ludzki</p>

Dokument nadrzędny	Priorytety/ Cele dokumentu nadrzędnego uwzględnione w Strategii	Zakres zgodności
	<p>(dyfuzji):</p> <p>KIERUNKI INTERWENCJI:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozwój regionalny - Transport <p>3. obszar efektywności i sprawności państwa (efektywności):</p> <p>KIERUNKI INTERWENCJI:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kapitał Społeczny - Sprawne Państwo	<p>Cel strategiczny 4. Środowisko naturalne wysokiej jakości, o wysokich walorach przyrodniczych i historycznych.</p> <p><u>Efektywność i sprawność państwa</u> realizowana będzie w Gminie Iłowo-Osada poprzez założone cele strategiczne:</p> <p>Cel strategiczny 1. Zintegrowana i nowoczesna infrastruktura techniczna</p> <p>Cel Strategiczny 2. Otwarty i innowacyjny kapitał ludzki</p>
Średniokresowa Strategia Rozwoju Kraju do 2020 r.	<p>Obszar strategiczny I. Sprawne i efektywne państwo</p> <p>Obszar strategiczny II. Konkurencyjna gospodarka</p> <p>Obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna</p>	
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (KSRR)	<p>Wymiar Strategii: Obszary Wiejskie</p> <p>Cel 1 KONKURENCYJNOŚĆ</p> <p>Tworzenie warunków dla integracji funkcjonalnej z miastami – włączenie obszarów wiejskich otaczających miasta w procesy rozwojowe</p> <p>Rozwijanie potencjału rozwojowego i absorpcyjnego obszarów wiejskich</p> <p>Zwiększanie wykorzystania zasobów ludzkich – zwiększenie mobilności zawodowej i przestrzennej (w tym wahadłowej)</p> <p>Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego i</p>	<p>Realizacja Celu 1, 2 i 3 KSRR w ramach Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Iłowo-Osada na lata 2016-2025 odbywać się będzie w takich samych obszarach, jak wymieniona wcześniej realizacja Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030 r. i Średniokresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2020 r.</p>

Dokument nadrzędny	Priorytety/ Cele dokumentu nadrzędnego uwzględnione w Strategii	Zakres zgodności
	<p>dziedzictwa kulturowego</p> <p>Tworzenie warunków do zwiększania inwestycji pozarolniczych</p> <p>Rozwój lokalny dla poprawy jakości życia, atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej</p> <p>Cel 2 SPÓJNOŚĆ:</p> <p>Zapóznione obszary wiejskie – restrukturyzacja społeczna i gospodarcza i przestrzenna</p> <p>Poprawianie dostępu do usług publicznych i ich jakości</p> <p>Zwiększanie dostępu do szerokopasmowego Internetu i e-usługi</p> <p>Przeciwdziałanie wykluczeniu z procesów rozwojowych obszarów skrajnie peryferyjnych</p> <p>Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego, integracja społeczna</p> <p>Cel 3 SPRAWNOŚĆ:</p> <p>Wzmacnianie strategicznego podejścia na wszystkich szczeblach</p> <p>Budowanie kapitału społecznego przez sieci współpracy między aktorami polityki regionalnej</p>	
Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-	Cele strategiczne: wzrost konkurencyjności gospodarki, który zawiera najważniejsze zagadnienia na styku gospodarka –	<u>Wzrost konkurencyjności gospodarki</u> Gminy Iłowo-Osada realizowany będzie przez następujące założone cele strategiczne:

Dokument nadrzędny	Priorytety/ Cele dokumentu nadrzędnego uwzględnione w Strategii	Zakres zgodności
mazurskiego do roku 2025	społeczeństwo (cel strategiczny 1); wzrost aktywności społecznej – zawiera cele operacyjne ze sfery społeczeństwo – sieci (cel strategiczny 2); nowoczesna infrastruktura rozwoju – (cel strategiczny 4).	Cel strategiczny 1. Zintegrowana i nowoczesna infrastruktura techniczna Cel strategiczny 3. Zrównoważona, efektywna i innowacyjna gospodarka <u>Wzrost aktywności społecznej</u> w Gminie Łowo-Osada realizowany będzie przez następujące założone cele strategiczne: Cel Strategiczny 2. Otwarty i innowacyjny kapitał ludzki <u>Nowoczesna infrastruktura rozwoju</u> w Gminie Łowo-Osada realizowana będzie przez następujące założone cele strategiczne: Cel strategiczny 1. Zintegrowana i nowoczesna infrastruktura techniczna Cel strategiczny 4. Środowisko naturalne wysokiej jakości, o wysokich walorach przyrodniczych i historycznych

Nie bez znaczenia pozostaje tu również kwestia zgodności z innymi strategiami sektorowymi szczebla krajowego i niższego, których założenia w ten czy inny sposób wynikają lub pokrywają się z ogólnymi dokumentami programowymi. W tym zakresie Strategia Rozwoju Gminy Iłowo- Osada na lata 2016-2025 jest w pełni zgodna z Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 oraz ośmioma sektorowymi strategiami:

Strategia innowacyjności i efektywności gospodarki;

Strategia rozwoju kapitału ludzkiego;

Strategia rozwoju transportu;

Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko;

Sprawne państwo;

Strategia rozwoju kapitału społecznego;

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej;

Strategia zrównoważonego rozwoju wsi i rolnictwa.

Działania planowane na szczeblu samorządu Gminy Iłowo-Osada określone w celach strategicznych w pełni zatem korespondują z przyjętymi trendami na szczeblu europejskim, krajowym i regionalnym.

4 ZAŁOŻENIA DO STRATEGII ROZWOJU GMINY IŁOWO- OSADA NA LATA 2016-2025

4.1 Analiza SWOT

4.1.1 Zagospodarowanie przestrzenne

Mocne Strony	Słabe Strony	Szanse	Zagrożenia
<p>Miejskowy Plan Zagospodarowania przestrzennego obejmuje obszary niezbędne do prawidłowego rozwoju i funkcjonowania Gminy.</p> <p>Efektywne i elastyczne zarządzanie przestrzenne realizowane na poziomie JST.</p>		<p>Prowadzenie planowej, uporządkowanej i konsekwentnej polityki przestrzennej, adekwatnej do potrzeb i oczekiwań inwestorów (lokalnych i zewnętrznych) oraz mieszkańców</p>	<p>Brak inwestorów zainteresowanych proponowanymi lokalizacjami, pomimo braku barier związanych z zagospodarowaniem przestrzennym.</p>
<p>Duże i zwarte obszary inwestycyjne, w większości uzbrojone, położone korzystnie w stosunku do przebiegu krajowych szlaków komunikacyjnych (drogowe, kolejowe).</p> <p>Obszary sprzyjające lokalizacji inwestycji związanych z energetyką odnawialną.</p>	<p>Infrastruktura drogowa na terenie Gminy wymaga inwestycji zarówno o charakterze ilościowym (poprawa dostępności), jak i jakościowym (poprawa jakości nawierzchni, przepustowości oraz bezpieczeństwa)</p>	<p>Inwestycje lokalizowane na terenach Gminy, w szczególności typu „greenfield” oraz związane z wykorzystaniem OZE</p>	<p>Dekoniunktura mająca wpływ na tempo rozwoju gospodarczego kraju, w szczególności zaś na atrakcyjność inwestycyjną Gminy i jej okolic.</p>
	<p>Istnienie budynków niespójnych architektonicznie z pozostałą zabudową, które znajdują się często w złym stanie technicznym.</p> <p>Zły stan elewacji części zabudowań (dotyczy w szczególności budynków nie znajdujących się w zasobie publicznym)</p>	<p>Stopniowa eliminacja/modernizacja oraz adaptacja szpecących budynków.</p> <p>Poprawa wizerunku miejscowości będąca efektem wzrostu gospodarczego i zamożności mieszkańców.</p>	<p>Dekoniunktura gospodarcza.</p> <p>Niechęć mieszkańców do rozwijania działalności gospodarczej na własny rachunek i ryzyko.</p> <p>Zmniejszenie potencjału gospodarczego Gminy związane z niekorzystnymi trendami demograficznymi.</p>
<p>Dobrze rozwinięta sieć drogowa (gminne, 544) na terenie Gminy.</p> <p>Sąsiedztwo modernizowanej drogi krajowej E7.</p> <p>Linia kolejowa wraz z</p>	<p>Infrastruktura drogowa na terenie Gminy wymaga inwestycji zarówno o charakterze ilościowym (poprawa dostępności), jak i jakościowym (poprawa</p>	<p>Poprawa przepustowości i bezpieczeństwa na drodze 544 oraz remonty dróg gminnych związanych z dostępem do</p>	<p>Opóźnienia w realizacji inwestycji drogowych i kolejowych prowadzonych na poziomie ponadlokalnym oraz utrudnienia w dostępie do środków</p>

węzłem przeładunkowym	<p>jakości nawierzchni, przepustowości oraz bezpieczeństwa).</p> <p>Niedostateczna ilość wydzielonych miejsc parkingowych</p>	<p>szeroko rozumianych terenów inwestycyjnych. Zakończenie modernizacji drogi krajowej E7.</p> <p>Zwiększenie przewozów na trasie kolejowej Warszawa-Gdańsk, połączone z powstaniem warunków sprzyjających rozwojowi gałęzi gospodarki ściśle związanych z transportem i logistyką (w tym kolejową).</p>	<p>inwestycyjnych niezbędnych do działań realizowanych na poziomie Gminy.</p> <p>Możliwość utrudnień w komunikacji, negatywny wpływ na zewnętrzny wizerunek Gminy.</p>
Znajdujące się na terenie Gminy, pomniki historyczne, obiekty zabytkowe, miejsca pamięci.	<p>Niezadawalający lub zły stan większości obiektów, brak/zły stan dróg dojazdowych do obiektów.</p> <p>Brak infrastruktury informacyjnej i tzw. małej turystyki.</p> <p>Słaba promocja obiektów.</p>	<p>Rozwój ekoturystyki stacjonarnej i przejazdowej w oparciu o zasoby lokalne.</p> <p>Wsparcie promocji lokalnych zasobów o potencjale turystycznym</p>	
Miejsca potencjalnie sprzyjające aktywności i rekreacji lokalnej społeczności: place zabaw, boiska.	<p>Stan istniejących obiektów tzw. małej architektury wymaga poprawy oraz modernizacji.</p> <p>Niezaspokojone potrzeby mieszkańców w zakresie lokalizacji obiektów j.w.</p>	<p>Remont, modernizacja i ew. budowa nowych obiektów, m.in. dzięki wsparciu Funduszy Strukturalnych Unii Europejskiej (w tym Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020) przy aktywnym zaangażowaniu lokalnych społeczności.</p>	<p>Dewastacja już istniejących obiektów i utrata przez nie funkcji użytkowych, niedostosowanie do oczekiwań mieszkańców.</p> <p>Budowa nowych obiektów nie poprzedzona pogłębioną analizą ich zasadności (m.in. w związku z zaobserwowanymi trendami demograficznymi).</p>

4.1.2 Środowisko naturalne

Mocne Strony	Słabe Strony	Szanse	Zagrożenia
Położenie na obszarze tzw. Zielonych Płuc Polski.		Atrakcyjność dla branż: turystycznej i powiązanych z nią usług.	
Atrakcje przyrodnicze: Rezerwat „Świńskie Bagno”, obiekty	Niezadawalający stan infrastruktury informacyjnej i tzw.	Rozwój turystyki , agroturystyki stacjonarnej i	Warunki środowiskowe ulegną pogorszeniu np. w wyniku

naturalne klasyfikowane jako pomniki przyrody, dorzecze rzeki Mławki, torfowiska, wody powierzchniowe możliwe do wykorzystania w celach rekreacyjnych, ścieżki dydaktyczne.	małej turystyki. Niedostateczna ilość miejsc parkingowych na terenie miejscowości i w pobliżu atrakcji przyrodniczych.	przejazdowej w oparciu o zasoby lokalne. Promocja lokalnych zasobów środowiskowych.	nieprzemysłanej lokalizacji nowych obiektów przemysłowych o znacznej uciążliwości, zanieczyszczenia wód ściekami bytowo-gospodarczymi oraz w wyniku zbyt intensywnej/ nieprawidłowej gospodarki rolnej. Nieprzemysłane lokalizacje inwestycji OZE i związane z nimi pogorszenie walorów krajobrazu oraz środowiska akustycznego.
Bogate zasoby wód podziemnych wysokiej jakości (GZPW 214)	Niskie, dokuczliwe emisje z lokalnych pieców CO, o dużej uciążliwości (szczególnie w okresie jesienno-zimowym).	Modernizacja systemów grzewczych, z jednoczesną zamianą pieców na bardziej wydajne i przystosowane do zasilania paliwami o produktach spalania mniej uciążliwych dla otoczenia. Termomodernizacja budynków, połączona z uzasadnionym ekonomicznie wykorzystaniem OZE.	Brak funduszy niezbędnych do sfinansowania modernizacji, m.in. infrastruktury gazowej. Wysokie ceny paliw i technologii alternatywnych do węgla kamiennego.
Kompleksowe uporządkowanie gospodarki wodnościekowej na terenie Gminy	Niedostateczna ilość zieleni miejskiej: placów, skwerów, trawników oraz konieczność poprawy stanu już istniejących.	Lokowanie nowych oraz poprawa stanu już istniejących placów, skwerów i trawników połączona z racjonalnie uzasadnioną budową obiektów tzw. małej infrastruktury.	Pogarszanie się zewnętrznego wizerunku Gminy, jako miejsca nieprzyjaznego dla przybyszów i mieszkańców.

4.1.3 Sfera gospodarcza

Mocne Strony	Słabe Strony	Szanse	Zagrożenia
Strefy ekonomiczne (w tym sąsiedztwo z Mławską Strefą Ekonomiczną z zakładami LG)	Spadająca efektywność lokalizacji nowych inwestycji w przypadku stref ekonomicznych	Pozyskanie inwestorów zarówno na terenie strefy jak i w sąsiedztwie dróg i linii kolejowej.	Brak inwestorów zainteresowanych lokalizacją nowych inwestycji. Dekoniunktura gospodarcza.

			Niekorzystne trendy demograficzne.
<p>Średnia dostępność oraz dobry stan infrastruktury technicznej (sieci: wodnokanalizacyjna, gazowa, energetyczna, drogi wewnętrzne). Sprawny system oczyszczania ścieków oraz zbiórki i segregacji odpadów.</p> <p>Istnienie obiektów przyrodniczych i historycznych o dobrym potencjale komercyjnym.</p>	<p>Dostęp do infrastruktury na terenie Gminy nie jest jednolity, przy czym zachodzą istotne różnice pomiędzy poszczególnymi miejscowościami.</p>	<p>Rozwój działalności gospodarczej opartej o usługi turystyczne, agroturystyczne, dla rolnictwa, obsługę przedsiębiorstw zlokalizowanych w strefie ekonomicznej oraz przetwórstwo lokalnych zasobów.</p> <p>Wykorzystanie atutów Gminy, w do pozyskiwania dalszych inwestorów, zarówno w strefie ekonomicznej, jak na pozostałych obszarach.</p>	<p>Niechęć mieszkańców do podejmowania działalności gospodarczej na własny rachunek, bierność pracobiorców, utrwalanie zjawiska wykluczenia społecznego oraz tzw. „dziedziczenia biedy”.</p> <p>Opóźnienia w realizacji inwestycji remontowo-modernizacyjnych na drodze wojewódzkiej oraz trasy E7.</p> <p>Dekoniunktura gospodarcza.</p>
<p>Stosunkowo dobrze rozwinięty rynek usług dla ludności, w tym także publicznych.</p>	<p>Słaba dostępność do infrastruktury IT, w szczególności szerokopasmowego Internetu i sieci światłowodowych i dużej przepustowości.</p>	<p>Rozwój e-usług komercyjnych, o dużym potencjale innowacyjności oraz wartości dodanej.</p> <p>Możliwość rozwoju lokalnych e-usług publicznych (e-Administracja, e-Zdrowie) współpracujących z platformą ePUAP, w tym również ze wsparciem środkami finansowymi Funduszy Strukturalnych oraz innych celowych instrumentów finansowych.</p> <p>Poprawa jakości zarządzania mieniem oraz bezpieczeństwem, związana z uruchomieniem narzędzi elektronicznego monitoringu oraz usprawniających proces zarządczy.</p>	<p>Powolna utrata bonitetu „Gminy otwartej na szeroko rozumiany rozwój”, jst przyjaznej mieszkańcom oraz przedsiębiorcom.</p> <p>Nieatrakcyjność dla inwestorów związanych z branżami wykorzystującymi zaawansowane rozwiązania z zakresu IT oraz o dużym potencjale innowacyjności.</p>
	<p>Brak zindywidualizowanego systemu pomocy i zachęt dla nowo powstających, lokalnych podmiotów gospodarczych.</p>	<p>Organizacja systemu zachęt oraz pomocy dla nowopowstałych podmiotów gospodarczych.</p>	<p>Dekoniunktura gospodarcza.</p> <p>Rozwój gospodarczy ukierunkowany na niski poziom oferowanych produktów i usług, w skali jednej miejscowości, lub co</p>

			najwyżej Gminy. Brak wykwalifikowanych pracobiorców chcących podjąć pracę w nowopowstałych przedsiębiorstwach, ze szczególnym uwzględnieniem wiedzy zakresu IT. Niekorzystne trendy demograficzne.
	Przewaga małych firm o niewielkim potencjale rozwojowym. Zasadnicza niedostępność infrastruktury IT umożliwiającej realizację przedsięwzięć z zakresu e-usług oraz o dużym potencjale innowacyjności.	Rozwój gospodarczy wynikający z dynamicznego wzrostu gospodarki (w tym e-gospodarki) w skali kraju. Wspomaganie inwestycji środkami finansowymi Funduszy Strukturalnych oraz innych celowych instrumentów finansowych. Powszechna dostępność niezbędnej infrastruktury towarzyszącej (w tym IT)	
Korzystne warunki lokalizacyjne oraz przyzwolenie lokalnych społeczności na lokalizację profesjonalnych inwestycji związanych z OZE	Nieadekwatny do potencjału wzrostu stan infrastruktury towarzyszącej (komunikacyjna i teleinformatyczna).	Poprawa stanu niezbędnej infrastruktury, realizowana ze wspomaganiami środkami finansowymi Funduszy Strukturalnych oraz innych celowych instrumentów finansowych.	

4.1.4 Sfera społeczna

Mocne Strony	Słabe Strony	Szanse	Zagrożenia
	Niekorzystne trendy demograficzne, spowodowane przede wszystkim ujemnym saldem migracyjnym i (wyjazdy ludzi młodych, m.in z powodów zarobkowych wyjazdów zagranicznych oraz niewracania po zakończeniu nauki)	Dobra dostępność komunikacyjna Gminy, jako zachęta do migracji części mieszkańców sąsiednich jst, zainteresowanych zamieszkaniem na terenach o mniejszej urbanizacji, tzw. <i>citaslow</i> .	Poprawiająca się koniunktura wynikająca ze wzrostu gospodarczego może zostać niewykorzystana, z powodu braku odpowiednio wykwalifikowanych kadr oraz bierności na rynku pracy ze strony pracobiorców.

	Niski przyrost naturalny		
Istnienie aktywnych organizacji pozarządowych (NGO's)	Poza nielicznymi wyjątkami organizacje pozarządowe nie posiadają statusu OPP (Organizacji Pożytku Publicznego), co zawęża ich możliwości realizacyjne w stosunku do podjętych inicjatyw.	Ułatwienia w rozwiązywaniu problemów społecznych z udziałem lokalnych partnerów. Możliwość realizacji inicjatyw w sposób oddolny, uwzględniający lokalne potrzeby oraz ich specyfikę.	Spadające zainteresowanie aktywnością społeczną. Niedostateczna ilość lokalnych liderów w grupie młodzieży (do 35 lat).
	Wysoka stopa bezrobocia o charakterze strukturalnym		Utrzymywanie się i progresja zjawiska nazwanego jako tzw. "dziedziczenie biedy".
	Wysoki odsetek rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym		Możliwość powstania obszarów upośledzonych społecznie, wzrost przestępczości, a co za tym idzie spadek bezpieczeństwa i utrata bonitetu Gminy.
Kreatywność i sprawność organizatorska organów samorządu lokalnego		Sprawne rozwiązywanie problemów, w tym również przy współdziałaniu ewentualnych partnerów społecznych	

5 STRATYFIKACJA CELÓW ROZWOJU GMINY ŁOWO- OSADA NA LATA 2016-2025

5.1 Wizja i misja strategii (cel generalny)

Wizja rozwoju Gminy Łowo- Osada jest wyznacznikiem, punktem docelowym, jaki osiągnięty zostanie z wykorzystaniem istniejących możliwości i posiadanych zasobów w perspektywie do roku 2025.

Zdefiniowana wizja stawia do realizacji cele i wyznacza kierunki działania, obszary interwencji, które przyczynią się do wzrostu poziomu jakości życia mieszkańców, a także zachęci do osiedlania się nowych. Spowoduje tym samym wzrost atrakcyjności turystycznej, inwestycyjnej, a także bonitetu Władz Gminy jako promotora i mecenasa działalności społeczno- gospodarczej oraz przedsiębiorczości.

Wizja Łowa-Osady do roku 2025, to:

Innowacyjna Gmina, istotny w regionie ośrodek gospodarczy, turystyczny i rolniczy, tworzący wysokiej jakości przestrzeń życiową, wychodzący naprzeciw dążeniom i ambicjom lokalnej społeczności.

Do 2025r., Gmina Łowo- Osada będzie przyjaznym miejscem dla szeroko rozumianej aktywności gospodarczej, która uwzględniac będzie zasadę zrównoważonego rozwoju, udostępniając przestrzeń wysokiej jakości do życia dla obecnych i przyszłych mieszkańców.

Zrównoważony i sprawny rozwój będzie możliwy dzięki otwartej, konkurencyjnej społeczności, włączonej w życie społeczno –gospodarcze, wzajemnie zintegrowanej w ramach demokratycznych struktur lokalnych oraz pielęgnującej lokalną tożsamość

Misja:

Zrównoważony i spójny rozwój Gminy, realizowany poprzez racjonalne i efektywne wykorzystanie istniejących i dających się pozyskać w przyszłości zasobów, dzięki nowoczesnej infrastrukturze technicznej oraz z zaangażowaniem przedsiębiorczych i wykształconych mieszkańców.

Misja strategii warunkuje sformułowanie kierunków bezpośrednich i pośrednich działań – celów strategicznych i operacyjnych.

Gmina Iłowo- Osada za pomocą wyznaczonych celów będzie dążyć do podwyższenia jakości życia mieszkańców w taki sposób, aby poszczególne dziedziny życia i gospodarki wzajemnie się uzupełniały, w celu kompleksowej poprawy warunków. Położenie geograficzne (przy głównych szlakach komunikacyjnych kraju), zlokalizowane na terenie Gminy zasoby oraz walory przyrodniczo – kulturowe, korzystnie wpływają na status Gminy, jako miejsca przyjaznego rozwojowi społeczno-gospodarczemu (w tym również poprzez lokalizację nowych inwestycji, poszerzenie wolumenu ofertowego istniejących przedsiębiorstw oraz rozwój usług z zakresu szeroko rozumianej ekoturystyki).

5.2 Cele strategiczne i operacyjne

Na bazie przeprowadzonej diagnozy oraz pogłębionej analizy SWOT sformułowano następujące cele strategiczne i operacyjne:

Cel strategiczny 1. Zintegrowana i nowoczesna infrastruktura techniczna, w ramach którego wyodrębniono następujące cele operacyjne:

Cel operacyjny 1.1.: Rozwój infrastruktury drogowej.

Cel operacyjny 1.2.: Uzupelnienie systemów wodno-kanalizacyjnych.

Cel operacyjny 1.3.: Rozwój gospodarki przestrzennej.

Cel operacyjny 1.4.: Rozwój infrastruktury i technologii informacyjno – komunikacyjnych.

Cel Strategiczny 2. Otwarty i innowacyjny kapitał ludzki, w ramach którego wyodrębniono następujące cele operacyjne:

Cel operacyjny 2.1.: Rozwiązywanie problemów społecznych, zapobieganie wykluczeniu społecznemu oraz dziedziczeniu biedy i marginalizacji społecznej.

Cel operacyjny 2.2.: Podniesienie poziomu wykształcenia i potencjału kwalifikacji zawodowych mieszkańców.

Cel operacyjny 2.3.: Udostępnienie usług medycznych wysokiej jakości.

Cel operacyjny 2.4.: Poprawa dostępności do usług z zakresu opieki żłobkowej i edukacji przedszkolnej.

Cel operacyjny 2.5.: Rozbudowa funkcji obiektów dydaktycznych, kulturalnych, oraz sportowo-rekreacyjnych.

Cel operacyjny 2.6.: Społeczeństwo informacyjne.

Cel operacyjny 2.7.: Rozwijanie lokalnej świadomości.

Cel strategiczny 3. Zrównoważona, efektywna i innowacyjna gospodarka, w ramach którego wyodrębniono następujące cele operacyjne:

Cel operacyjny 3.1. Wzrost konkurencyjności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.

Cel operacyjny 3.2.: Wsparcie rozwoju szeroko rozumianego sektora usług.

Cel operacyjny 3.3.: Uruchomienie systemu promocji gospodarczej i inwestycyjnej.

Cel operacyjny 3.4.: Implementacja technologii opartych na innowacyjności oraz kapitale intelektualnym.

Cel operacyjny 3.5.: Nowoczesna oferta agro- i ekoturystyczna, w oparciu o lokalne zasoby.

Cel strategiczny 4. Środowisko naturalne wysokiej jakości, o wysokich walorach

przyrodniczych i historycznych, w ramach którego wyodrębniono następujące cele operacyjne:

Cel operacyjny 4.1. Zrównoważony rozwój i ochrona środowiska.

Cel operacyjny 4.2. Ochrona dziedzictwa historycznego i obiektów zabytkowych.

Cel operacyjny 4.3. Odnawialne Źródła Energii (OZE).

Cel operacyjny 4.4. Promocja działań sozologicznych.

6 PROGRAMOWANIE DZIAŁAŃ W OKRESIE 2016- 2025

6.1 Cel strategiczny 1. Zintegrowana i nowoczesna infrastruktura techniczna:

Mocną stroną Gminy Iłowo- Osada jest jej bardzo dobra dostępność komunikacyjna w związku z lokalizacją na przebiegu drogi wojewódzkiej 544 (Działdowo- Mława), linii kolejowej Warszawa-Gdańsk oraz w pobliżu modernizowanej obecnie drogi krajowej E7. Powyższe fakty oraz stosunkowo dobra dostępność terenów inwestycyjnych, zlokalizowane na jej terenie Podstref: Iłowo- Osada i Iłowo- Wieś oraz bezpośrednio sąsiedztwo Podstrefy Mława wchodzących w skład Warmińsko- Mazurskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, predestynują obszar Gminy jako doskonałe miejsce do lokalizacji nowych inwestycji komercyjnych oraz rozbudowy istniejących przedsiębiorstw, zarówno o charakterze produkcyjnym jak i z dziedziny logistyki oraz usług zintegrowanych. Mocną stroną jednostki jest stan i stosunkowo dobre pokrycie sieciami infrastruktury podstawowej (wodna i kanalizacyjna). Należy w tym miejscu wskazać jednak, że ok. 25% mieszkańców Gminy nie jest objętych siecią kanalizacji sanitarnej, ścieki zaś bytowo gospodarcze przechowywane są w niekontrolowanych w osadnikach gnilnych, często skrajnie zdekapitalizowanych, a przez to nieszczelnych.

W przypadku sieci gazowej, jakkolwiek tylko 26.6% mieszkańców korzysta z sieci gazowej, to fakt przebiegu przez teren Gminy rurociągów przesyłowych nie nastęrcza większych trudności jej rozbudowy w razie ekonomicznie uzasadnionej potrzeby. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku konieczności rozbudowy sieci wodnokanalizacyjnej.

Mniej korzystnie przedstawia się natomiast dostęp do sygnału szerokopasmowego sieci Internet (pow. 100Mbit/sec), która obecnie na terenie Gminy nie jest osiągalny, tym bardziej zaś w technologii światłowodowej, co umożliwiłoby stosunkowo łatwe skalowanie przepustowości wzwyż. Fakt ten może mieć w perspektywie średnioterminowej negatywny wpływ na lokalizację nowych przedsięwzięć gospodarczych wykorzystujących innowacje z zakresu IT, często charakteryzujące się uzyskiwaniem dużej wartości dodanej oraz szeroko rozumianej e-administracji realizowanej nie tylko w zakresie A2A, ale i B2B oraz A2C.

Rozbudowy oraz modernizacji nawierzchni wymagają również znajdujące się na terenie Gminy drogi gminne. Jakkolwiek bowiem i jak to nadmieniono powyżej, Iłowo- Osada dysponuje

dobrymi warunkami lokalizacyjnymi, to prowadzące do obszarów mogących znajdować się w zainteresowaniu drogi, często posiadają nawierzchnię nieutwardzoną, lub wymagają niezwłocznych remontów. Tożsamo dotyczy mniejszych miejscowości zlokalizowanych na obrzeżach Gminy, w oddaleniu od głównych/przelotowych szlaków komunikacyjnych.

6.1.1 Cel operacyjny 1.1.: Rozwój infrastruktury drogowej.

W ramach celu operacyjnego 1.1. przyjęto następujące kierunki działań:

- a) uczestnictwo w przebudowie dróg powiatowych i wojewódzkich przy współpracy z zarządcami tych dróg,
- b) modernizacja i poprawa stanu technicznego istniejącej gminnej infrastruktury drogowej,
- c) budowa nowej infrastruktury drogowej wraz z infrastrukturą towarzyszącą na obszarach inwestycyjnych,
- d) budowa i modernizacja infrastruktury towarzyszącej: chodników, oświetlenia ulicznego,
- e) modernizacja i poprawa oznakowania istniejących i budowa nowych ścieżek rowerowych.

6.1.2 Cel operacyjny 1.2.: Uzupelnienie systemów wodno-kanalizacyjnych.

W ramach celu operacyjnego 1.2. przyjęto następujące kierunki działań:

- a) wsparcie mieszkańców w budowie przydomowych oczyszczalni ścieków, a także uzupełniających sieci wodociągowych i sanitarnych,
- b) rozbudowa oraz modernizacja istniejącej oczyszczalni ścieków, sieci kanalizacji sanitarnej i deszczowej, w związku zaistnieniem nowym potrzeb oraz zaostrzeniem powszechnie obowiązujących przepisów z zakresu ochroną środowiska.

6.1.3 Cel operacyjny 1.3.: Rozwój gospodarki przestrzennej.

W ramach celu operacyjnego 1.3. przyjęto następujące kierunki działań:

- a) tworzenie i aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w zakresie nowych terenów pod działalność gospodarczą,

- b) uzbrajanie terenów stref potencjalnej aktywności gospodarczej,
- c) systematyczne wyznaczanie terenów pod budownictwo jednorodzinne,
- d) rozwój terenów pod budownictwo mieszkaniowe lub/i poprawa standardu istniejących zasobów mieszkaniowych,
- e) rozwój infrastruktury mieszkalnictwa socjalnego,
- f) zabezpieczenie ładu przestrzennego,
- g) tworzenie planów zagospodarowania przestrzennego pod kątem infrastruktury turystycznej, wskazujących funkcje kluczowe dla gminy obszarów, o wysokich walorach przyrodniczych w celu odpowiedniego zorganizowania ruchu turystycznego i okołoturystycznego,
- h) tworzenie planów zagospodarowania przestrzennego pod kątem infrastruktury OZE,
- i) tworzenie zintegrowanych programów terytorialnych w ramach Ekologicznego Związku Gmin „Działdowszczyzna”, a także w porozumieniu z władzami samorządowymi Mławy.

6.1.4 Cel operacyjny 1.4.: Rozwój infrastruktury i technologii informacyjno – komunikacyjnych.

W ramach celu operacyjnego 1.4. przyjęto następujące kierunki działań:

- a) wykorzystanie infrastruktury światłowodowej przebiegającej przez teren Gminy,
- b) wdrożenie działań mających na celu zapewnienie dostępu do szerokopasmowego Internetu w niektórych miejscowościach gminy,
- c) zapewnienie powszechnego dostępu do e –usług i e-administracji,
- d) uruchomienie Platformy e-Uслуг Gminnych (z wykorzystaniem platform regionalnych i krajowych, np. e-PUAP),
- e) nawiązanie współpracy z parterami świadczącymi nowoczesne usługi telekomunikacyjne.

6.2 Cel Strategiczny 2. Otwarty i innowacyjny kapitał ludzki

Gmina Łowo- Osada, podobnie jak większość jednostek samorządowych na terenie kraju boryka się z niekorzystnymi tendencjami demograficznymi związanymi ze spadkiem rozrodczości

oraz ujemną migracją młodzieży. Nieuchronnie wzrasta również wskaźnik obciążenia demograficznego, a co za tym idzie starzenie się zamieszkującej Gminę populacji. Na powyższe zjawisko nakłada się ponadto wysoka stopa bezrobocia wynosząca 14,3%. Dominującymi podmiotami na rynku są zaś przedsiębiorstwa z sektora MŚP (sekcje F i G i L zatrudniają ok. 30% wszystkich pracowników w Gminie). Zarejestrowane tendencje wskazują na wysoki odsetek osób nie posiadających wystarczających/poszukiwanych kwalifikacji, aby skutecznie konkurować na rynku pracy, często wykluczonych (w tym cyfrowo), przynależnych do grup wiekowych powyżej 35 roku życia.

Obecna sytuacja demograficzna i rynku pracy w Gminie, może stanowić ważną barierę w zakresie rozwoju funkcjonujących obecnie przedsiębiorstw oraz lokalizacji nowych inwestycji, jaką jest niewielka dostępność (pomimo znacznego bezrobocia) miejscowych i odpowiednio wykwalifikowanych kadr i która to sytuacja przyczynia się dodatkowo do powstania ujemnego sprzężenia zwrotnego, tj. ujemnej migracji młodzieży w związku z zasadniczą nieatrakcyjnością ofert pracy w pobliżu miejsca zamieszkania.

Cel operacyjny 2.1.: Rozwiązywanie problemów społecznych, zapobieganie wykluczeniu społecznemu oraz dziedziczeniu biedy i marginalizacji społecznej.

W ramach celu operacyjnego 2.1. przyjęto następujące kierunki działań:

a) tworzenie, udoskonalanie i realizacja programów pomocy rodzinie i pomocy społecznej przeciwdziałających wyłączeniu społecznemu,

b) współpraca z lokalnymi przedsiębiorcami i inwestorami w zakresie wdrażaniu programów przeciwdziałania bezrobociu,

c) realizacja działań ograniczających patologie społeczne, m.in. w wyniku: profilaktyki, np. grupy wsparcia, profesjonalnego doradztwa prawnego, zawodowego, pomocy psychologicznej, poradnictwa, mediacji i inne wyżej nie wymienionych,

d) wsparcie opieki nad dziećmi (poprawa dostępu do usług przedszkolnych i opieki nad małym dzieckiem) oraz nad osobami starszymi (formy instytucjonalne, rodzinne, pomoc sąsiedzka i inne),

e) wspieranie działań związanych z aktywizacją zawodową osób bezrobotnych (bez

ograniczeń wiekowych) oraz działań mających na celu zwiększenie adaptacji do poszukiwanych na rynku zawodów, z jednoczesnym uaktywnieniem potencjału mobilności mieszkańców,

f) podnoszenie kwalifikacji mieszkańców w szczególności w zakresie obsługi małej turystyki i gospodarstw ekoturystycznych, kształtowanie postaw rynkowych i innowacyjnych, zwiększenie stopnia oraz poprawa umiejętności korzystania z Internetu, w tym z e-usług publicznych,

g) budowanie przyjaznej polityki dla przedsiębiorców inwestujących w zawodowy rozwój zasobów ludzkich i system szkoleń,

h) zwiększenie absorpcji środków z Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych (EFSI) na programy służące podnoszeniu kwalifikacji osób bezrobotnych.

6.2.1 Cel operacyjny 2.2.: Podniesienie poziomu wykształcenia i potencjału kwalifikacji zawodowych mieszkańców.

W ramach celu operacyjnego 2.2. przyjęto następujące kierunki działań:

a) bliższa współpraca placówek oświatowych oraz wymiana doświadczeń w zakresie przygotowania młodzieży do wejścia na rynek pracy,

b) opracowanie/współpraca z podmiotami zewnętrznymi w zakresie wdrażania systemów doradztwa zawodowego,

c) nawiązanie współpracy z lokalnymi i ponadlokalnymi przedsiębiorcami w celu aktualizacji oferty szkolnictwa zawodowego do istniejącego zapotrzebowania na rynku pracy,

d) organizacja zajęć pozalekcyjnych, szkoleniowych w obiektach placówek oświatowych i kulturalnych (w tym również w świetlicach wiejskich),

e) wspieranie i promocja innowacyjnych form kształcenia (np. e-edukacja, e-learning), w tym również poprzez współpracę z ogólnopolskimi ośrodkami kształcenia zawodowego oraz uczelniami wyższymi (do poziomu licencjata),

f) współpraca z lokalnymi i ponadlokalnymi przedsiębiorcami w zakresie utworzenia gminnego systemu stypendiów refundowanych i dotacji celowych,

g) współpraca z wojewódzkimi ośrodkami innowacji, ze szczególnym uwzględnieniem inkubatorów przedsiębiorczości.

6.2.2 Cel operacyjny 2.3.: Udostępnienie usług medycznych wysokiej jakości.

W ramach celu operacyjnego 2.3. przyjęto następujące kierunki działań:

- a) poszerzenie oferty usług zdrowotnych oferowanych na terenie Gminy (w tym w ramach e-zdrowia),
- b) poprawa dostępu do poradni specjalistycznych, w tym dysponujących nowoczesnymi narzędziami diagnostyczno- terapeutycznymi,
- c) poprawa jakości i dostępu do usług pielęgniarских w szkołach,
- d) wspieranie podnoszenia standardu technicznego i wyposażania placówek medycznych w nowoczesny sprzęt.

6.2.3 Cel operacyjny 2.4.: Poprawa dostępności do usług z zakresu opieki żłobkowej i edukacji przedszkolnej.

W ramach celu operacyjnego 2.4. przyjęto następujące kierunki działań:

- a) wspieranie inicjatyw z zakresu organizacji opieki nad małym dzieckiem (żłobków, punktów żłobkowych),
- b) optymalizacja jakościowo- ilościowa w odniesieniu do placówek oświatowych w nawiązaniu do zarejestrowanych trendów w zmian struktury demograficznej obecnych mieszkańców i ludności napływowej,
- c) podniesienie jakości oferty edukacji przedszkolnej oraz dostosowanie jej do zmieniających się potrzeb lokalnej społeczności (uzupełnienie o zajęcia korekcyjne, językowe, prozdrowotne, proekologiczne, sportowe i inne),
- d) wsparcie aktywności organizacji pozarządowych w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na projekty skierowane do dzieci w wieku przedszkolnym.

6.2.4 Cel operacyjny 2.5.: Rozbudowa funkcji obiektów dydaktycznych, kulturalnych, oraz sportowo-rekreacyjnych.

W ramach celu operacyjnego 2.5. przyjęto następujące kierunki działań:

a) modernizacja infrastruktury bazy oświatowej, w szczególności zaś sprzętu komputerowego i audiowizualnego,

b) utrzymanie wysokiego poziomu usług edukacyjnych oraz stworzenie oferty edukacji pozaszkolnej (zajęcia pozalekcyjne, sportowe, kursy specjalistyczne, zajęcia taneczne, aktorskie itp..) na bazie gminnych placówek oświatowych i kulturalnych (w tym również świetlic wiejskich) skierowanej do dzieci, dorosłych, osób starszych, niepełnosprawnych,

c) wspieranie młodzieży wybitnie uzdolnionej (system nagród i stypendiów),

d) utrzymanie dobrostanu oraz ew. modernizacja istniejącej infrastruktury sportowo – rekreacyjnej (sal sportowych, boisk szkolnych, placów zabaw, zagospodarowanie terenu wokół wymagających tego szkół). Budowa nowej infrastruktury jw., w odniesieniu do racjonalnie uzasadnionych potrzeb mieszkańców,

e) utrzymanie dobrostanu oraz ew. modernizacja i doposażenie istniejących świetlic wiejskich,

f) wsparcie innych form aktywności sportowej (takich jak np. ułatwienia w zakresie lokalizacji i adaptacji pomieszczeń na potrzeby lokalnych minisiłowni),

g) aktywizacja i wsparcie współpracy w zakresie przedsięwzięć społecznych realizowanych przez lokalnie działające podmioty sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego,

h) poszukiwanie nowych, atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego dla dzieci, młodzieży i dorosłych, osób starszych i niepełnosprawnych,

i) likwidacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych oraz mających problemy z poruszaniem, w szczególności w odniesieniu do lokalizacji użyteczności publicznej,

j) poszerzanie istniejącej oferty kulturalnej dla mieszkańców Gminy (organizacja wystaw, koncertów, promocja czytelnictwa i uzupełnienie zasobów bibliotecznych),

k) promocja sportu i aktywnego wypoczynku, wspieranie działalności klubów sportowych, wsparcie dla animatorów sportowych, trenerów, lokalnych leaderów,

l) aktywizacja i wsparcie merytoryczne NGO's (Non Governmental Organisations) w zakresie pozyskiwania i rozliczenia zewnętrznych źródeł finansowania, przeznaczonych na wsparcie przedsięwzięć edukacyjnych, kulturalnych i sportowych.

6.2.5 Cel operacyjny 2.6.: Społeczeństwo informacyjne.

W ramach celu operacyjnego 2.6. przyjęto następujące kierunki działań:

a) zapewnienie dostępu do szerokopasmowego Internetu w lokalizacja gdzie jest to uzasadnione ekonomicznie. Wspieranie projektów mających na celu zniesienie bariery tzw. ostatniej mili,

b) budowa i tzw. hot-spot's, miejsc publicznego dostępu do sieci Internet realizowanego z wykorzystaniem technologii WiFi,

c) Wdrożenie w jednostkach gminnych systemów: zarządzania/obiegu dokumentów (ESOD/EZD) oraz ujednocionej informacji finansowej,

d) poprawa ilości i jakości świadczonych e-usług publicznych poprzez podniesienie ich do wysokich, atrakcyjnych poziomów dojrzałości (trzeci, czwarty i piąty) w zakresie A2B i A2C oraz udostępnianie informacji publicznej poprzez realizację e-usług publicznych A2A, w tym również realizowanych w oparciu narzędzia weryfikacyjne udostępnione przez Elektroniczną Platformę Usług Administracji Publicznej (ePUAP),

e) integracja oferty lokalnych e-usług publicznych w ramach Platformy e-Usług Gminnych (PEUG) lub eBOK- elektronicznego Biura Obsługi Klienta oraz ponadlokalnych publicznych serwisów informatycznych (np. e-zdrowie),

f) cyfryzacja i publikacja elektroniczna lokalnych zasobów informacyjnych,

g) rozbudowa infrastruktury typu *back-office* w jednostkach Gminnych oraz z nią współpracujących.

6.2.6 Cel operacyjny 2.7.: Rozwijanie lokalnej świadomości.

W ramach celu operacyjnego 2.7. przyjęto następujące kierunki działań:

- a) współpraca w zakresie ochrony zabytków oraz miejsc pamięci,
- b) integracja mieszkańców wokół działalności NGO's oraz wsparcie realizacji szeroko rozumianych inicjatyw oddolnych,
- d) promocja postaw prospołecznych i obywatelskich,
- e) wspieranie/samodzielna realizacja działań przeciwko dyskryminacji społecznej i szeroko rozumianemu wykluczeniu (społeczne, cyfrowe, itp..),
- f) szeroko rozumiana poprawa estetyki przestrzeni publicznej.

6.3 Cel strategiczny 3. Zrównoważona, efektywna i innowacyjna gospodarka

Znacząca większość aktywności gospodarczej realizowanej na terenie Gminy wiąże się z sektorami o małej innowacyjności i wartości dodanej, lub usługami publicznymi. Wśród głównych sektorów w których realizowane jest zatrudnienie wymienić należy:

- edukacja: 6,9%
- pozostała działalność usługowa i gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników: 7,18%
- rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo: 6,9%
- przetwórstwo przemysłowe: 12,07%
- budownictwo: 12,64%
- handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych: 20,69%
- działalność związana z obsługą rynku nieruchomości: 7,18%
- transport i gospodarka magazynowa: 6,32%

Razem: 79,88%

Z powyższych wynika konieczność wsparcia sektora komercyjnego, zarówno w zakresie dostępu do środków finansowych wspomagających rozwój, jak i poszerzenia wolumenu oferty o produkty/usługi o większym niż obecnie nasileniu innowacyjności oraz związanych z transferem wiedzy (z placówek naukowobadawczych). W związku z ogólnymi tendencjami wynikającymi z

wzrastających oczekiwań odnośnie minimalizacji oddziaływania działalności komercyjnej na środowisko warty rozważenia jest wspieranie lokalnych inicjatyw w zakresie rozwoju produkcji/ usług związanych z ekoturystyką oraz wykorzystaniem OZE i logistyką.

6.3.1 Cel operacyjny 3.1. Wzrost konkurencyjności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.

W ramach celu operacyjnego 3.1. przyjęto następujące kierunki działań:

- a) wsparcie wykorzystania potencjału obszaru terytorialnego Gminy,
- b) wsparcie zróżnicowania działalności gospodarczej w kierunku działalności nierolniczej lub/i związanej z wysoką wartością dodaną oraz innowacyjnością produktowo- usługową,
- c) zapewnienie mikro, małym i średnim przedsiębiorcom wsparcia instytucjonalnego, pomoc i ułatwienie dostępu do informacji o możliwościach pozyskania środków na utworzenie lub rozwój działalności (w ramach krajowych i ponadnarodowych programów funduszy celowych, programów operacyjnych oraz mechanizmów finansowych),
- d) wsparcie przepływu informacji dot. innowacji na rynku i najnowszych badań naukowych, ułatwienie transferu wiedzy, w tym również we współpracy z lokalnymi ośrodkami badawczo-naukowymi,
- f) promocja postaw przedsiębiorczości i wsparcie w zakresie rozpoczynania działalności gospodarczej w odniesieniu do osób chcących być aktywnymi na rynku pracy,
- f) współpraca z instytucjami prowadzącymi fundusze pożyczkowe i poręczeniowe dla przedsiębiorstw z sektora MŚP.

6.3.2 Cel operacyjny 3.2.: Wsparcie rozwoju szeroko rozumianego sektora usług.

W ramach celu operacyjnego 3.2. przyjęto następujące kierunki działań:

- a) stymulowanie działań mających na celu poszerzenia wolumenu usług dostępnego na terenie gminy dla ludności i przedsiębiorców,
- b) rezerwacja terenów pod działalność usługową lub/i handlową,
- c) pomoc w zakresie pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania dla przedsiębiorców.

6.3.3 Cel operacyjny 3.3.: Uruchomienie systemu promocji gospodarczej i inwestycyjnej.

W ramach celu operacyjnego 3.3. przyjęto następujące kierunki działań:

- a) przyjazne dla inwestorów planowanie przestrzenne,
- b) analiza systemu zachęt inwestycyjnych dla przedsiębiorców i inwestorów,
- c) przygotowanie przyjaznej polityki podatkowej dla inwestorów ze szczególnym uwzględnieniem OZE,
- d) przygotowanie profesjonalnej oferty inwestycyjnej Gminy (strona internetowa gminy, broszury informacyjne, aktywne uczestnictwo w wydarzeniach gospodarczych, targach itp.),
- e)) organizacja konkursu na przedsiębiorcę roku,
- f) nawiązanie współpracy z ościennymi i zagranicznymi samorządami, partnerami sektora gospodarczego i pozarządowego.

6.3.4 Cel operacyjny 3.4.: Implementacja technologii opartych na innowacyjności oraz kapitale intelektualnym.

W ramach celu operacyjnego 3.4. przyjęto następujące kierunki działań:

- a) wspieranie edukacji przedsiębiorców (w tym rolnych),
- b) stymulowanie rozwoju powiązań kooperacyjnych,
- c) promocja produkcji/usług o małym potencjale oddziaływania na środowisko naturalne,
- d) promocja produkcji lokalnej (w tym rolnej).

6.3.5 Cel operacyjny 3.5.: Nowoczesna oferta agro- i ekoturystyczna, w oparciu o lokalne zasoby;

W ramach celu operacyjnego 3.5. przyjęto następujące kierunki działań:

- a) wspieranie rozwoju infrastruktury turystyczno - rekreacyjnej, bazy noclegowej oraz gastronomicznej,

- b) budowa ścieżek rowerowych w powiązaniu z już istniejącymi, rozbudowa istniejących szlaków turystycznych,
- c) wspieranie rozwoju oferty usługowej z zakresu szeroko rozumianej turystyki,
- d) budowa punktów widokowych, parkingów w miejscach atrakcyjnych turystycznie, lub posiadających potencjał turystyczny,
- e) współpraca z partnerami w zakresie zagospodarowania terenu wokół zbiorników wodnych pod kątem turystyki i rekreacji (przystań, wiaty, miejsca integracji i rekreacji, miejsca na ogniska i inne),
- f) wspieranie utworzenia zintegrowanej informacji turystycznej i promocji gminy,
- g) poprawa oznakowania atrakcji turystycznych gminy oraz dróg dojazdowych,
- h) budowa markowych imprez cyklicznych jako lokalnej atrakcji turystycznej,
- i) uczestnictwo w krajowych i regionalnych targach turystycznych, konkursach, przeglądach,
- j) rozwój produktów turystycznych,
- k) organizacja rajdów pieszych, konnych, rowerowych i ich promocja,
- l) nawiązanie współpracy z podmiotami branży turystycznej, sąsiednimi, wojewódzkimi i centralnymi punktami informacji turystycznej w celu efektywnej dystrybucji oferty.

6.4 Cel strategiczny 4. Środowisko naturalne wysokiej jakości, o wysokich walorach przyrodniczych i historycznych

Mocnym atutem Gminy Łowo- Osada jest stan środowiska przyrodniczego. Realizowana od dłuższego czasu polityka uporządkowania gospodarki wodnościekowej oraz odpadowej przyczyniła się zachowania walorów lokalnego środowiska naturalnego oraz zabezpieczenia przed presją antropogeniczną zasobów mogących stanowić w niedalekiej przyszłości poważny atut stymulujący rozwój gospodarczy oraz decydujący o dobrostanie mieszkańców (np. GZWP 214). Powyższe fakty stanowią przyczynek do podjęcia dalszych, choć mniej kapitałochłonnych działań ochronno-konserwacyjnych, ukierunkowanych na mniej wyeksponowane zasoby, w tym obiekty dziedzictwa historycznego i kulturowego.

6.4.1 Cel operacyjny 4.1. Zrównoważony rozwój i ochrona środowiska.

W ramach celu operacyjnego 4.1. przyjęto następujące kierunki działań:

a) zachowanie ciągłości terenów otwartych, ciągów ekologicznych, istniejących na terenie Gminy cieków wodnych oraz użytków zielonych i ekologicznych,

c) programowanie działań mających na celu usuwanie azbestu,

d) wspieranie działań o charakterze sozologicznym,

e) prowadzenie i wspieranie racjonalnej gospodarki zasobami wodnymi powierzchniowymi i głębinowymi ze szczególnym uwzględnieniem GZWP 214;

f) promocja i wspieranie przyjaznych środowisku przedsięwzięć inwestycyjnych,

g) rekultywacja terenów zdegradowanych antropogenicznie,

h) wsparcie w budowie przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach, gdzie rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej jest ekonomicznie nieuzasadniona,

i) prowadzenie i monitorowanie racjonalnej gospodarki odpadami, w ramach Ekologicznego Związku Gmin „Działdowszczyzna”,

j) wsparcie rolnictwa ekologicznego,

k) termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej,

l) wykrywanie i likwidacja dzikich wysypisk odpadów komunalnych i przemysłowych,

m) wsparcie podmiotów wyspecjalizowanych w zapobieganiu i usuwaniu katastrof naturalnych oraz stanów nadzwyczajnego zagrożenia środowiska, ludzi oraz mienia.

6.4.2 Cel operacyjny 4.2. Ochrona dziedzictwa historycznego i obiektów zabytkowych.

W ramach celu operacyjnego 4.2. przyjęto następujące kierunki działań:

a) wspieranie inicjatyw ukierunkowanych na odnowę lub i zachowanie obiektów historycznych, w tym również realizowanych przez podmioty trzecie,

b) ochrona dziedzictwa kulturowego Gminy.

6.4.3 Cel operacyjny 4.3. Odnawialne Źródła Energii (OZE)

W ramach celu operacyjnego 4.3. przyjęto następujące kierunki działań:

- a) promocja oraz udział w realizacji inicjatyw inwestycyjnych wykorzystujących alternatywne źródła energii,
- b) wspieranie przedsięwzięć budowy odnawialnych źródeł energii na terenie Gminy, z zachowaniem zasady zrównoważonego rozwoju,
- c) modernizacja infrastruktury publicznej mająca na celu zmniejszenie jej energochłonności.

6.4.4 Cel operacyjny 4.4. Promocja działań sozologicznych

W ramach celu operacyjnego 4.4. przyjęto następujące kierunki działań:

- a) zwiększanie świadomości ekologicznej dzieci i młodzieży,
- b) monitorowanie gospodarki rolnej pod kątem jej negatywnego oddziaływania na środowisko,
- c) promocja postaw prozdrowotnych i prośrodowiskowych,
- d) organizacja targów kulinarnych z wykorzystaniem lokalnych produktów typu *slow food*.

6.5 Finansowanie

Mimo, że niewielka obszarowo, Gmina Łowo-Osada dotychczas prowadziła i nadal prowadzi, w miarę posiadanych możliwości, aktywną politykę inwestycyjną. W latach 2004-2014 zrealizowano 50 projektów inwestycyjnych na łączną kwotę 19 820 694,17 zł (dofinansowanych środkami zewnętrznymi w ok. 70%) oraz 6 projektów szkoleniowych na łączną kwotę 36 790,00 zł (dofinansowanych w 100%). Jak zatem widać z powyższego, Gmina ma doświadczenie nie tylko w realizacji zadań inwestycyjnych, ale przede wszystkim w pozyskiwaniu różnorodnych zewnętrznych źródeł dofinansowania tych zadań i, co ważniejsze, w prawidłowym wdrażaniu projektów i ich rozliczaniu.

Mimo dużej samodzielności gminy i zrównoważonej gospodarki finansowej niezbędne jest jednak wsparcie planowanych procesów rozwojowych środkami zewnętrznymi, np.:

- a) z programów pomocowych UE,
- b) z programów rządowych,
- c) budżetu państwa,
- d) budżetu Gminy Łowo-Osada,
- e) innych środków.

W nowej perspektywie finansowej UE (2014 – 2020) do finansowania działań przewidzianych w strategiach i programach rozwojowych jednostek samorządu terytorialnego dostępnych jest kilka źródeł finansowania z programów pomocowych UE.

Tabela 8. Możliwości finansowania Strategii z programów pomocowych UE.

Cele operacyjne Strategii	Nazwa programu pomocowego	Oś priorytetowa/Działanie	Potencjalni beneficjenci Programu/Osi priorytetowej/Działania
Cel operacyjny 1.1.: Rozwój infrastruktury drogowej	PROW 2014-2020	M07 - Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich	gmina, powiat lub ich związki
	RPO WiM 2014-2020	OP Infrastruktura transportowa	jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego
Cel operacyjny 1.2.: Uzupełnienie systemów wodno-kanalizacyjnych.	PROW 2014-2020	M07 - Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich	gmina, spółka, w której udziały mają wyłącznie JST, związek międzygminny
	RPO WiM 2014-2020	OP Środowisko przyrodnicze i racjonalne wykorzystanie zasobów	jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego; przedsiębiorstwa
Cel operacyjny 1.3.: Rozwój gospodarki przestrzennej.	RPO WiM 2014-2020	OP Inteligentna gospodarka Warmii i Mazur	uczelnie; jednostki naukowe; przedsiębiorstwa; grupy przedsiębiorstw (w tym m.in. porozumienia, sieci, konsorcja,); konsorcja: przedsiębiorstw, instytucji otoczenia biznesu, podmiotów sektora naukowo-badawczego, uczelni przy czym liderem

			konsorcjum musi być przedsiębiorstwo; ośrodki innowacji; instytucje otoczenia biznesu; jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; podmioty wdrażające instrumenty finansowe; Lokalne organizacje turystyczne
Cel operacyjny 1.4.: Rozwój infrastruktury i technologii informacyjno – komunikacyjnych.	RPO WiM 2014-2020	OP Cyfrowy region	jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego; organizacje pozarządowe; instytucje kultury, rynku pracy; instytucje ochrony zdrowia (działające w publicznym systemie ochrony zdrowia); jednostki naukowe, uczelnie
	PO PC 2014-2020	OP I Powszechny dostęp do szybkiego internetu	przedsiębiorcy telekomunikacyjni, jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia (w uzasadnionych przypadkach, tj. w sytuacji, gdy przedsiębiorcy telekomunikacyjni nie będą zainteresowani realizacją inwestycji na danym obszarze)
	PO PC 2014-2020	OP II E-administracja i otwarty rząd Działanie 2.4 Tworzenie usług i aplikacji wykorzystujących e-	jednostki naukowe, organizacje pozarządowe, małe i średnie przedsiębiorstwa,

		usługi publiczne i informacje sektora publicznego	
Cel operacyjny 2.1.: Rozwiązywanie problemów społecznych, zapobieganie wykluczeniu społecznemu oraz dziedziczeniu biedy i marginalizacji społecznej.	RPO WiM 2014-2020	OP Obszary wymagające rewitalizacji	jednostki samorządu terytorialnego, ich związki lub stowarzyszenia; jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego; organizacje pozarządowe; kościół i związki wyznaniowe; wspólnoty mieszkaniowe i spółdzielnie mieszkaniowe
	RPO WiM	OP Dostęp do wysokiej jakości usług publicznych	jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego; instytucje pomocy i integracji społecznej (w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej); jednostki zatrudnienia socjalnego (realizujące zadania wynikające z przepisów o zatrudnieniu socjalnym); organizacje pozarządowe działające na podstawie zapisów statutowych w sferze pomocy i integracji społecznej oraz inne podmioty prowadzące na podstawie zapisów statutowych działalność w sferze pomocy i integracji społecznej; organy prowadzące szkoły i placówki oświatowe; uczelnie; organy prowadzące placówki szkoleniowe; organy prowadzące przedszkola i inne formy edukacji przedszkolnej
	RPO WiM	OP Regionalny rynek	wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy

	pracy	osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych); podmioty, które uzyskały akredytację Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w zakresie działań EURES.
RPO WiM 2014-2020	OP Włączenie społeczne	wszystkie podmioty działające na podstawie zapisów statutowych lub innych dokumentów; jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego; jednostki organizacyjne pomocy społecznej (w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej), jednostki zatrudnienia socjalnego realizujące zadania wynikające z przepisów o zatrudnieniu socjalnym; jednostki wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (w rozumieniu przepisów o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej); organizacje pozarządowe działające na podstawie zapisów statutowych w sferze pomocy i integracji społecznej oraz inne podmioty prowadzące na podstawie zapisów statutowych działalność w sferze pomocy i integracji społecznej; podmioty ekonomii społecznej
PO PC 2014-2020	OP III Cyfrowe kompetencje społeczeństwa	organizacje pozarządowe, JST oraz ich związki i stowarzyszenia, instytucje prowadzące działalność w zakresie uniwersytetów trzeciego wieku, partnerstwa organizacji pozarządowych z JST,

			instytucje publiczne z obszaru nauki, edukacji i kultury, szkoły wyższe
Cel operacyjny 2.2.: Podniesienie poziomu wykształcenia i potencjału kwalifikacji zawodowych mieszkańców.	RPO WiM 2014-2020	OP Kadry dla gospodarki	wszystkie podmioty - z wyłączeniem osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej
	RPO WiM	OP Regionalny rynek pracy	wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych); podmioty, które uzyskały akredytację Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w zakresie działań EURES.
	RPO WiM 2014-2020	OP Włączenie społeczne	wszystkie podmioty działające na podstawie zapisów statutowych lub innych dokumentów
	RPO WiM	OP Dostęp do wysokiej jakości usług publicznych	jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego; instytucje pomocy i integracji społecznej (w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej); jednostki zatrudnienia socjalnego (realizujące zadania wynikające z przepisów o zatrudnieniu socjalnym); organizacje pozarządowe działające na podstawie zapisów statutowych w sferze pomocy i integracji społecznej oraz inne podmioty prowadzące na podstawie zapisów statutowych działalność w sferze pomocy i integracji społecznej; organy prowadzące szkoły i placówki oświatowe; uczelnie; organy prowadzące placówki szkoleniowe;

	PROW 2014-2020	M01 - Transfer wiedzy i działalność informacyjna	jednostki naukowe i uczelnie; publiczne podmioty doradcze, tj. wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego, Centrum Doradztwa Rolniczego, izby rolnicze; JST lub organy administracji rządowej prowadzące szkoły rolnicze lub szkoły leśne, lub centra kształcenia ustawicznego, lub centra kształcenia praktycznego; inne podmioty prowadzące działalność szkoleniową; konsorcja tworzone przez wyżej wymienione podmioty
	PROW 2014-2020	M02 - Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem i usługi z zakresu zastępstw	Centrum Doradztwa Rolniczego; instytuty badawcze; uczelnie; konsorcja tworzone przez wyżej wymienione podmioty; publiczne podmioty doradcze, tj. wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego i izby rolnicze; prywatne podmioty doradcze; konsorcja tworzone przez wyżej wymienione podmioty
Cel operacyjny 2.3.: Udostępnienie usług medycznych wysokiej jakości.	RPO WiM 2014-2020	OP Dostęp do wysokiej jakości usług publicznych	podmioty lecznicze udzielające świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych
	RPO WiM 2014-2020	OP Cyfrowy region	jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego; organizacje pozarządowe; instytucje kultury, rynku pracy; instytucje ochrony zdrowia (działające w publicznym systemie

			ochrony zdrowia); jednostki naukowe, uczelnie
	RPO WiM 2014-2020	OP Włączenie społeczne	podmioty lecznicze; jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego; organizacje pozarządowe lub organizacje non-profit posiadające doświadczenie w realizacji programów zdrowotnych, podmioty ekonomii społecznej posiadające doświadczenie w realizacji programów zdrowotnych
Cel operacyjny 2.4.: Poprawa dostępności do usług z zakresu opieki żłobkowej i edukacji przedszkolnej.	RPO WiM	OP Dostęp do wysokiej jakości usług publicznych	organy prowadzące przedszkola i inne formy edukacji przedszkolnej
Cel operacyjny 2.5.: Rozbudowa funkcji obiektów dydaktycznych, kulturalnych, oraz sportowo-rekreacyjnych.	RPO WiM 2014-2020	OP Kultura i dziedzictwo	jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego; instytucje kultury; jednostki administracji rządowej; państwowe jednostki budżetowe; organizacje pozarządowe; kościóły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
	RPO WiM	OP Dostęp do wysokiej jakości usług	jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;

		publicznych	<p>jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego;</p> <p>instytucje pomocy i integracji społecznej (w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej);</p> <p>jednostki zatrudnienia socjalnego (realizujące zadania wynikające z przepisów o zatrudnieniu socjalnym);</p> <p>organizacje pozarządowe działające na podstawie zapisów statutowych w sferze pomocy i integracji społecznej oraz inne podmioty prowadzące na podstawie zapisów statutowych działalność w sferze pomocy i integracji społecznej;</p> <p>organy prowadzące szkoły i placówki oświatowe;</p> <p>uczelnie;</p> <p>organy prowadzące placówki szkoleniowe;</p>
	PROW 2014-2020	M07 - Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich	Gmina, powiat lub ich związki, instytucja kultury, dla której organizatorem jest JST
Cel operacyjny 2.6.: Społeczeństwo informacyjne.	RPO WiM 2014-2020	OP Cyfrowy region	<p>jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;</p> <p>jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego;</p> <p>organizacje pozarządowe;</p> <p>instytucje kultury, rynku pracy;</p> <p>instytucje ochrony zdrowia (działające w publicznym systemie ochrony zdrowia);</p> <p>jednostki naukowe, uczelnie</p>
	PO PC 2014-2020	OP I Powszechny	przedsiębiorcy telekomunikacyjni,

		dostęp do szybkiego internetu	jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia (w uzasadnionych przypadkach, tj. w sytuacji, gdy przedsiębiorcy telekomunikacyjni nie będą zainteresowani realizacją inwestycji na danym obszarze)
	PO PC 2014-2020	OP II E-administracja i otwarty rząd Działanie 2.4 Tworzenie usług i aplikacji wykorzystujących e-usługi publiczne i informacje sektora publicznego	jednostki naukowe, organizacje pozarządowe, małe i średnie przedsiębiorstwa,
Cel operacyjny 2.7.: Rozwijanie lokalnej świadomości.	PROW 2014-2020	M07 - Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich	Gmina, powiat lub ich związki, instytucja kultury, dla której organizatorem jest JST
Cel operacyjny 3.1. Wzrost konkurencyjności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.	RPO WiM 2014-2020	OP Inteligentna gospodarka Warmii i Mazur	uczelnie; jednostki naukowe; przedsiębiorstwa; grupy przedsiębiorstw (w tym m.in. porozumienia, sieci, konsorcja,); konsorcja: przedsiębiorstw, instytucji otoczenia biznesu, podmiotów sektora naukowo-badawczego, uczelni przy czym liderem konsorcjum musi być przedsiębiorstwo; ośrodki innowacji; instytucje otoczenia biznesu; jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;

			<p>podmioty wdrażające instrumenty finansowe;</p> <p>Lokalne organizacje turystyczne</p>
	RPO WiM	OP Regionalny rynek pracy	<p>wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych);</p> <p>podmioty, które uzyskały akredytację Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w zakresie działań EURES.</p>
	PROW 2014-2020	M09 - Tworzenie grup i organizacji producentów	<p>Nowe grupy producentów rolnych;</p> <p>Nowe organizacje producentów</p>
Cel operacyjny 3.2.: Wsparcie rozwoju szeroko rozumianego sektora usług.	RPO WiM 2014-2020	OP Inteligentna gospodarka Warmii i Mazur	<p>uczelnie;</p> <p>jednostki naukowe;</p> <p>przedsiębiorstwa; grupy przedsiębiorstw (w tym m.in. porozumienia, sieci, konsorcja,);</p> <p>konsorcja: przedsiębiorstw, instytucji otoczenia biznesu, podmiotów sektora naukowo-badawczego, uczelni przy czym liderem konsorcjum musi być przedsiębiorstwo;</p> <p>ośrodki innowacji;</p> <p>instytucje otoczenia biznesu;</p> <p>jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;</p> <p>podmioty wdrażające instrumenty finansowe;</p> <p>Lokalne organizacje turystyczne</p>
	RPO WiM 2014-2020	OP Włączenie	wszystkie podmioty działające na podstawie zapisów statutowych

		społeczne	w sferze pomocy i integracji społecznej oraz rynku pracy, z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych), Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej (w przypadku koordynacji ekonomii społecznej w regionie)
Cel operacyjny 3.3.: Uruchomienie systemu promocji gospodarczej i inwestycyjnej.	RPO WiM 2014-2020	OP Inteligentna gospodarka Warmii i Mazur	uczelnie; jednostki naukowe; przedsiębiorstwa; grupy przedsiębiorstw (w tym m.in. porozumienia, sieci, konsorcja,); konsorcja: przedsiębiorstw, instytucji otoczenia biznesu, podmiotów sektora naukowo-badawczego, uczelni przy czym liderem konsorcjum musi być przedsiębiorstwo; ośrodki innowacji; instytucje otoczenia biznesu; jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; podmioty wdrażające instrumenty finansowe; Lokalne organizacje turystyczne
Cel operacyjny 3.4.: Implementacja technologii opartych na innowacyjności oraz kapitale intelektualnym.	RPO WiM 2014-2020	OP Inteligentna gospodarka Warmii i Mazur	uczelnie; jednostki naukowe; przedsiębiorstwa; grupy przedsiębiorstw (w tym m.in. porozumienia, sieci, konsorcja,); konsorcja: przedsiębiorstw, instytucji otoczenia biznesu, podmiotów sektora naukowo-badawczego, uczelni przy czym liderem

		<p>konsorcjum musi być przedsiębiorstwo; ośrodki innowacji; instytucje otoczenia biznesu; jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; podmioty wdrażające instrumenty finansowe; Lokalne organizacje turystyczne</p>
PROW 2014-2020	M01 - Transfer wiedzy i działalność informacyjna	<p>jednostki naukowe i uczelnie; publiczne podmioty doradcze, tj. wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego, Centrum Doradztwa Rolniczego, izby rolnicze; JST lub organy administracji rządowej prowadzące szkoły rolnicze lub szkoły leśne, lub centra kształcenia ustawicznego, lub centra kształcenia praktycznego; inne podmioty prowadzące działalność szkoleniową; konsorcja tworzone przez wyżej wymienione podmioty</p>
PROW 2014-2020	M02 - Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem i usługi z zakresu zastępstw	<p>Centrum Doradztwa Rolniczego; instytuty badawcze; uczelnie; konsorcja tworzone przez wyżej wymienione podmioty; publiczne podmioty doradcze, tj. wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego i izby rolnicze; prywatne podmioty doradcze; konsorcja tworzone przez wyżej wymienione podmioty</p>
PROW 2014-2020	M04 - Inwestycje w środki trwałe	Rolnicy

	PROW 2018-2020	M06 - Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej	Młodzi rolnicy; Osoby fizyczne; Rolnicy; Osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, prowadząca działalność gospodarczą w zakresie usług rolniczych jako mikro- lub małe przedsiębiorstwo przez co najmniej dwa lata przed złożeniem wniosku o przyznanie pomocy
Cel operacyjny 3.5.: Nowoczesna oferta agro- i ekoturystyczna, w oparciu o lokalne zasoby	RPO WiM 2014-2020	OP Włączenie społeczne	wszystkie podmioty działające na podstawie zapisów statutowych w sferze pomocy i integracji społecznej oraz rynku pracy, z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych), Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej (w przypadku koordynacji ekonomii społecznej w regionie)
	PROW 2014-2020	M03 - Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych	Rolnik aktywny zawodowo, Podmiot utworzony przez co najmniej dwóch producentów, wytwarzających produkty rolne lub środki spożywcze w ramach systemów jakości
	PROW 2018-2020	M06 - Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej	Młodzi rolnicy; Osoby fizyczne; Rolnicy; Osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, prowadząca działalność

			gospodarczą w zakresie usług rolniczych jako mikro- lub małe przedsiębiorstwo przez co najmniej dwa lata przed złożeniem wniosku o przyznanie pomocy
	PROW 2014-2020	M11 - Rolnictwo ekologiczne	Rolnicy oraz grupy rolników
Cel operacyjny 4.1. Zrównoważony rozwój i ochrona środowiska.	RPO WiM 2014-2020	OP Środowisko przyrodnicze i racjonalne wykorzystanie zasobów	jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego; przedsiębiorstwa
	PROW 2014-2020	M03 - Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych	Rolnik aktywny zawodowo, Podmiot utworzony przez co najmniej dwóch producentów, wytwarzających produkty rolne lub środki spożywcze w ramach systemów jakości
Cel operacyjny 4.2. Ochrona dziedzictwa historycznego i obiektów zabytkowych.	RPO WiM 2014-2020	OP Kultura i dziedzictwo	jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego; jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną; instytucje kultury; jednostki administracji rządowej; państwowe jednostki budżetowe; organizacje pozarządowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
	PROW 2014-2020	M07 - Podstawowe usługi i odnowa wsi na	Gmina, powiat lub ich związki, instytucja kultury, dla której organizatorem jest JST

		obszarach wiejskich	
Cel operacyjny 4.3. Odnawialne Źródła Energii (OZE)	RPO WiM 2014-2020	OP Efektywność energetyczna	Przedsiębiorstwa (w tym MŚP); jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego; spółdzielnie mieszkaniowe/wspólnoty mieszkaniowe; inne podmioty posiadające osobowość prawną; jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną; samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej (tj. działające w publicznym systemie ochrony zdrowia), dla których podmiotem założycielskim jest/są jst
Cel operacyjny 4.4. Promocja działań sozologicznych	PROW 2014-2020	M03 - Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych	Rolnik aktywny zawodowo, Podmiot utworzony przez co najmniej dwóch producentów, wytwarzających produkty rolne lub środki spożywcze w ramach systemów jakości

W przypadku niektórych typów projektów i/lub beneficjentów finansowanie działań może się odbywać również ze środków programów operacyjnych POWER 2014-2020 i PO IS 2014-2020.

7 INSTRUMENTY WDRAŻANIA, KOMUNIKACJI I EWALUACJA STRATEGII ROZWOJU GMINY IŁOWO- OSADA NA LATA 2016-2020

7.1 Zarządzanie procesem wdrożenia i kontrola merytoryczna

Pomimo faktu, że Strategia Rozwoju Gminy Iłowo- Osada na lata 2016-2025, zawiera zadania leżące w kompetencji wielu podmiotów, pochodzących zarówno z sektora publicznego, pozarządowego jak i komercyjnego, właściwa efektywność jej wdrażania zależy w przeważającej części od inicjatywy Wójta, działającego wspólnie z Radą Gminy Iłowo- Osada i wspieranych przez powołany Zarządzeniem Zespół Zadaniowy ds. Realizacji Strategii .

Zespół Zadaniowy ds. Realizacji Strategii oprócz pracowników merytorycznych Urzędu Gminy Iłowo- Osada, powinien składać się z przedstawicieli: środowisk opiniotwórczych oraz lokalnych liderów. Co do zasady powinien on mieć również zgodny z poręczonymi zadaniami dostęp do wszelkich danych i analiz znajdujących się w gestii jednostki samorządu terytorialnego.

Zadaniem Zespołu Zadaniowego ds. Realizacji Strategii jest realizacja planowych działań z zakresu monitoringu i ewaluacji opisanych w Rozdziale 7.3 oraz inicjatywa w zakresie proponowania/ uszczegóławiania inicjatyw służących do realizacji celów strategicznych i operacyjnych oraz służących uzyskania efektu synergii.

7.2 Konsultacje społeczne

Jedną z najistotniejszych części procesu strategicznego planowania rozwoju różnego rodzaju obszarów jest szerokie konsultowanie wszelkich działań podejmowanych w tym zakresie przez lokalne władze. Partnerstwo i współdziałanie samorządu terytorialnego oraz innych partnerów – aktorów lokalnej społeczności (m.in. organizacji społecznych, gospodarczych i pozarządowych) zaangażowanych w podejmowane działania na danym obszarze to podstawowa zasada dobrego opracowania planu odnowy, który nie może powstać bez takiej współpracy.

Zyskujący coraz bardziej na znaczeniu proces konsultacji z partnerami społecznymi jest realizacją zasady partnerstwa, wyrażonej w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności,

Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006²⁵, w którym czytamy:

„Artykuł 5

1. W odniesieniu do umowy partnerstwa i każdego programu państwo członkowskie organizuje, zgodnie z jego ramami instytucjonalnymi i prawnymi, partnerstwo z właściwymi instytucjami regionalnymi i lokalnymi. Partnerstwo obejmuje także następujących partnerów:

a) właściwe władze miejskie i inne instytucje publiczne;

b) partnerów gospodarczych i społecznych; oraz

c) właściwe podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, w tym partnerów działających na rzecz ochrony środowiska, organizacje pozarządowe oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, równouprawnienia płci i niedyskryminacji.

2. Zgodnie z podejściem opartym na wielopoziomym zarządzaniu partnerzy, o których mowa w ust. 1, są zaangażowani przez państwa członkowskie w przygotowywanie umów partnerstwa i sprawozdań z postępów oraz w trakcie przygotowywania i wdrażania programów, w tym poprzez udział w komitetach monitorujących programy zgodnie z art. 48.”

Sprzyja to zwiększaniu zaangażowania uczestników oraz zwiększa szanse pomyślnej realizacji Strategii, szczególnie na szczeblu lokalnym.

Zapisy rozporządzenia nr 1303/2013 w całości implementowano do krajowego porządku prawnego, w tym m.in. do Wytycznych Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie realizacji zasady partnerstwa na lata 2014-2020, w których zdefiniowano partnerstwo jako „*celowy proces, w którym biorą udział instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020 na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym oraz partnerzy, na wszystkich etapach realizacji polityki spójności UE, tj. programowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji.*”

---

²⁵ Dz. Urz. UE z 20.12.2013, str. 320 L 347, z późn. zm.

***

Gmina Łowo-Osada rozpoczęła prace nad Strategią Rozwoju Gminy Łowo-Osada na lata 2016-2025 już w połowie 2014r. Zwrócono się z prośbą do partnerów społecznych i innych liderów lokalnej społeczności o analizę potrzeb Gminy jako całości i ich wsi w zakresie rozwoju i o przedstawienie listy i hierarchii działań, których wdrażanie jest uzasadnione z punktu widzenia wsparcia rozwoju obszarów wiejskich oraz umożliwi prawidłowe zdefiniowanie potrzeb w tym zakresie.

Opracowanie Strategii zostało poprzedzone konsultacjami społecznymi, dlatego też sądzić można, iż wybrane rozwiązania są optymalne i przysłużą się do szybszego rozwoju obszarów wiejskich. Celem konsultacji było umożliwienie zainteresowanym mieszkańcom wypowiedzenia się na temat samej gminy i tego, które z jej obszarów uznają za szczególnie społecznie, kulturowo, ekonomicznie i przestrzennie uciążliwe lub zaniedbane oraz na czym owe zaniedbania polegają. Dodatkowo konsultacje miały pokazać opinie mieszkańców o konieczności podejmowania działań zmierzających do likwidacji zaniedbań oraz propozycji ogólnych kierunków działań mających na celu poprawę sytuacji.

Konsultacje społeczne przeprowadzono również metodą indywidualnych anonimowych ankiet, kolportowanych wśród mieszkańców gminy oraz udostępnianych w budynku Urzędu Gminy w Łowie-Osadle, a także udostępnianych w wersji elektronicznej na stronach internetowych Urzędu.

Ankieta składała się z pytań zamkniętych i półotwartych, jedno i wielokrotnego wyboru, zagregowanych w 5 obszarach:

Zagospodarowanie i ład przestrzenny,

Zasoby ludzkie i problemy społeczne,

Kultura,

Środowisko naturalne,

Gospodarka i usługi publiczne.

Niezbędnym elementem każdej ankiety jest również tzw. metryczka, czyli dane charakteryzujące profil osób ankietowanych. Ponadto ankieta zawierała pytanie o określenie

miejsca zamieszkiwania (wsi), po to, by w dalszej kolejności móc precyzyjnie określić problemy i potrzeby miejsca zamieszkania ankietowanych oraz ich najbliższej okolicy. Wyniki ankiet dały podstawę do wskazania obszarów problemowych w Gminie Iłowo-Osada oraz potrzeb jej mieszkańców.

Opracowanie zbiorcze, uwzględniające analizę przeprowadzonych konsultacji społecznych zamieszczono w dokumencie dodatkowym, stanowiącym załącznik do niniejszej Strategii.

Dodatkowo opracowano i udostępniono mieszkańcom ujednoliconą Kartę zgłoszenia projektu, dzięki której można było zgłaszać własne propozycje działań/projekty do opracowywanej Strategii.

W ramach procesu konsultacji wszystkie projekty dokumentów zostały udostępnione na stronie internetowej Gminy Iłowo-Osada, co pozwoliło zainteresowanym osobom i organizacjom zapoznać się z podejmowanymi działaniami i przekazać własne uwagi do Strategii. Wszystkie uwagi do projektu były przedmiotem analiz zespołu roboczego powołanego do opracowania Strategii i w miarę możliwości uwzględniane.

W ramach monitorowania procesu implementacji Strategii, w połowie procesu wdrażania, tj. w pierwszej połowie 2018r., przeprowadzona zostanie kolejna akcja ankietyzacyjna mieszkańców Gminy. Ze względów na ekonomikę procedowania oraz fakt, że działanie to będzie miało charakter weryfikujący, przewiduje się kolportaż ankiet wyłącznie w formie elektronicznej, po uprzednim poinformowaniu mieszkańców w sposób zwyczajowo przyjęty. Realizacja procedury w pozostałym zakresie przebiegać będzie analogicznie do konsultacji społecznych będących przyczynkiem do bieżącego planistycznego.

Zebrane w ten sposób dane wykorzystane zostaną do procesu ewaluacji dokumentu.

7.3 Ewaluacja mid- term i ex- post

W ujęciu *acquis communautaire* Unii Europejskiej ewaluacja określana jest, jako: ocena interwencji (projektu, programu, strategii, polityki), według jej rezultatu, oddziaływania oraz potrzeb, które ma (miała) spełnić. Z tak ogólnie sformułowanej definicji wynika, że podstawową rolą procesu ewaluacji jest podnoszenie jakości działań sektora publicznego poprzez:

- poprawienie planowania, w wyniku weryfikacji planów działań publicznych mających rozwiązać dane problemy społeczno- ekonomiczne;

- poprawienie implementacji, w wyniku krytycznej analizy i rekomendacji pozwalających poprawić zarządzanie strategią;
- wzmacnianie odpowiedzialności, w wyniku oceny zasadności i sensu podjętych działań publicznych;
- tworzenie wiedzy, w wyniku weryfikacji założeń i teorii leżących u podstaw strategii;
- wzmacnianie instytucji, w wyniku poprawy i rozwijania umiejętności adresatów strategii;
- wzmacnianie demokracji, w wyniku zwiększenia przejrzystości działania organów administracji publicznej.

Od strony technicznej ewaluacja jest badaniem społeczno- ekonomicznym, które obejmuje zarówno planowanie badań, zbiorów danych oraz ich analizę w odniesieniu do rozpatrywanej interwencji, a także jej ocenę poszerzoną o prezentację wyników i wniosków.

Immamentnym i niezbędnym oraz mającym zasadniczo charakter techniczny elementem procesu ewaluacji jest monitoring realizacji. O ile bowiem celem ostatecznym badania ewaluacyjnego, następującym po zakończeniu wnioskowania, jest dostosowanie zapisów dokumentu do dynamicznie zmieniającej się sytuacji społeczno- gospodarczej analizowanej zarówno w skali poddanej procesowi planowania strategicznego jednostki samorządowej jak i w odniesieniu do całokształtu tożsamyh procesów odbywających się na poziomie krajowym i ponadnarodowym. W przypadku monitoringu mamy do czynienia z weryfikacją realizacji celów częściowych wchodzących w skład wolumenu przyjętych celów strategicznych, realizowaną na poziomie *stricte* techniczno-ekonomicznym oraz w założonej, co do zasady krótszej niż ewaluacyjna perspektywie czasowej.

Po przyjęciu powyższych założeń metodologicznych, przyjęto, że proces ewaluacji i monitoringu Strategii Rozwoju Gminy Iłowo-Osada na lata 2016-2025, przebiegać w następujący sposób:

Monitoring:

Co najmniej raz w roku, w oparciu o powszechnie dostępne dane i wskaźniki (dane GUS oraz znajdujące się w bezpośredniej gestii Gminy). Efektem procesu monitoringu będzie coroczne sprawozdanie z postępów realizacji Strategii, przedkładane Wójtowi i Radzie przez Zespół Zadaniowy ds. Realizacji Strategii.

Ewaluacja:

W połowie oraz w miarę możliwości pod koniec okresu programowania. W odróżnieniu od działań monitoringowych, ewaluacja poszerzona powinna być o pogłębione analizy poziomu i jakości osiągniętych (w stosunku do zakładanych):

- Rezultatów
- Oddziaływania, zarówno w obszarze bezpośrednim poddającym się kwantyfikacji (mieralne wskaźniki), jak i w zakresie oddziaływań rozsianych (poziom odczuwalnego komfortu);
- Realizacji potrzeb społecznych- analogicznie, do przyjętej strategii komunikacji społecznej z jednoczesnym ujęciem poziomu zadowolenia mieszkańców z wprowadzonych zmian.

Wyniki powyższych analiz powinny zostać każdorazowo przedłożone przez Zespół Zadaniowy ds. Realizacji Strategii Wójtowi i Radzie Gminy, następnie zaś uwzględnione w procesie ewaluacji Strategii, co skutkować będzie dostosowaniem jej zapisów do nowych uwarunkowań społeczno- gospodarczych.

W przypadku zaobserwowania/ujawnienia się czynników, mogących ponadnormatywnie wpływać na poziom realizacji celów Strategii, analogicznie do zasady *rebus sic stantibus*, zalecane jest przeprowadzenie ewaluacji w okresach częstszych niż obecnie przyjęte.

Poniżej przedstawiono rekomendowane wskaźniki realizacji Strategii Rozwoju Gminy Iłowo-Osada na lata 2016-2025. Z oczywistych względów, szczególnie w odniesieniu do procesu ewaluacji, lista ta ma charakter przykładowy oraz może podlegać następczym modyfikacjom, w ramach zarządzania procesem wdrażania i kontroli merytorycznej.

Cel strategiczny I. Zintegrowana i nowoczesna infrastruktura techniczna

1. liczba km wyremontowanych dróg gminnych, powiatowych i wojewódzkich,
2. liczba km nowo wybudowanych dróg gminnych,
3. liczba km nowo wybudowanych chodników,
4. liczba km nowo wybudowanych ścieżek rowerowych,

5. ludność korzystająca z sieci komunalnych,
6. ludność korzystająca z sieci gazowych,
7. ludność korzystająca z przydomowych oczyszczalni ścieków, lub tych którzy skorzystali ze wsparcia Gminy w budowie tych urządzeń
8. całkowita powierzchnia terenów inwestycyjnych,
9. powierzchnia uzbrojonych terenów inwestycyjnych,
10. powierzchnia terenów pod budownictwo mieszkaniowe,
11. powierzchnia terenów przeznaczonych na rozwój funkcji turystycznej i związanych z nią usług,
12. liczba zmodernizowanych budynków komunalnych.

Cel Strategiczny 2. Otwarty i innowacyjny kapitał ludzki

1. liczba zarejestrowanych w PUP osób bezrobotnych,
2. liczba osób (rodzin) korzystających z pomocy społecznej,
3. średnia punktacja z testów szóstoklasistów,
4. średnia punktacja z testów gimnazjalnych,
5. liczba dzieci w przedszkolach,
6. liczba dzieci w nowoutworzonych punktach żłobkowych/ żłobkach,
7. liczba członków klubów/sekcji sportowych,
8. liczba udzielonych porad medycznych,
9. wartość inwestycji w zakresie wyposażenia placówek edukacyjnych (w tym sprzęt audiowizualny i komputerowy),
10. ilość NGO's zarejestrowanych w rejestrze REGON,

11. Ilość NGO's posiadających status Organizacji Pożytku Publicznego (OPP),

11. ilość usług publicznych realizowanych przez NGO's w ramach kontraktowania (jednoroczne/wieloletnie).

Cel strategiczny 3. Zrównoważona, efektywna i innowacyjna gospodarka

1. liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON,

2. liczba utworzonych miejsc pracy,

4. liczba przedsiębiorstw z sektora MŚP,

5. powierzchnia terenów zarezerwowana pod działalność usługowo- handlową,

6. liczba wydanych publikacji informacyjnych związanych bezpośrednio z zasobami i ofertą inwestycyjną Gminy,

7. uczestnictwo w wydarzeniach o tematyce gospodarczej (o charakterze lokalnym i ponadlokalnym),

8. ilość obiektów prowadzących działalność turystyczną, w tym gospodarstw agroturystycznych,

9. liczba instytucji i podmiotów zaangażowanych w funkcjonowanie systemu promocji inwestycyjnej i gospodarczej Gminy,

10. liczba nowo lokalizowanych inwestycji,

11. liczba funkcjonujących w sektorze OZE,

Cel strategiczny 4. Środowisko naturalne wysokiej jakości, o wysokich walorach przyrodniczych i historycznych:

1. liczba nowo wybudowanych przydomowych oczyszczalni ścieków,

2. liczba obiektów użyteczności publicznej, w których przeprowadzono termomodernizację,

3. liczba odnowionych obiektów zabytkowych i historycznych,
4. liczba gospodarstw domowych wykorzystujących energię odnawialną,
5. liczba powstałych na terenie gminy źródeł energii odnawialnych,
6. powierzchnia zrehabilitowanych terenów zdegradowanych antropogenicznie.

8 WYKAZ WYKRESÓW

Wykres 1. Struktura użytkowania gruntów w Gminie Łowo-Osada.	23
Wykres 2. Struktura demograficzna gminy Łowo-Osada w 2014 r.	31
Wykres 3. Liczba ludności w gminie Łowo-Osada w latach 2004-2014.	33
Wykres 4. Przyrost naturalny w gminie Łowo-Osada w latach 1995-2014.	34
Wykres 5. Wskaźnik obciążenia demograficznego (liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) w latach 2004-2014 dla Polski, województwa warmińsko-mazurskiego, powiatu działdowskiego i gminy Łowo-Osada.	35
Wykres 6. Wskaźniki obciążenia demograficznego w gminie Łowo-Osada w latach 2004-2014.	36
Wykres 7. Saldo migracji na pobyt stały w gminie Łowo-Osada w latach 2004-2014.	36
Wykres 8. Bezrobotni zarejestrowani wg płci w gminie Łowo-Osada na przestrzeni lat 2004-2014. ...	37
Wykres 9. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Polsce, województwie warmińsko-mazurskim, powiecie działdowskim i gminie Łowo-Osada w latach 2004-2014 (w %). ...	38
Wykres 10. Sektor prywatny podmiotów gospodarki narodowej na terenie gminy Łowo-Osada w 2014 r. ...	42
Wykres 11. Podmioty sektora gospodarki narodowej wg wielkości zatrudnienia na terenie gminy Łowo-Osada w 2014 r.	43
Wykres 12. Podmioty gospodarki narodowej wg sekcji i działów PKD 2007 na terenie gminy Łowo-Osada w 2014 r.	44
Wykres 13. Korzystający z instalacji wodnej, kanalizacyjnej i gazowej w gminie Łowo-Osada na przestrzeni lat 2004-2014 (w %).	50
Wykres 14. Struktura dochodów gminy Łowo-Osada w latach 2004-2014.	57
Wykres 15. Struktura dochodów wg działów, rozdziałów i paragrafów gminy Łowo-Osada w latach 2004-2014.	60
Wykres 16. Struktura wydatków gminy Łowo-Osada w latach 2004-2014.	62
Wykres 17. Struktura wydatków wg działów, rozdziałów i paragrafów gminy Łowo-Osada w latach 2004-2014.	63
Wykres 18. Struktura dochodów i wydatków gminy Łowo-Osada w latach 2004-2014.	64
Wykres 19. Deficyt budżetowy gminy Łowo-Osada w latach 2004-2014.	65
Wykres 20. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w gminie Łowo-Osada i w Polsce w latach 1998-2014.	72

9 WYKAZ TABEL

Tabela 1. Powierzchnia gminy Iłowo-Osada na tle kraju, województwa i powiatu w 2014 r. (w ha)...	21
Tabela 2. Szczegółowa charakterystyka gruntów w gminie Iłowo-Osada (w ha).	24
Tabela 3. Prognozowane trendy demograficzne dla województwa warmińsko-mazurskiego i powiatu działdowskiego na lata 2020, 2025, 2030, 2035, 2040, 2045,2050.	34
Tabela 4. Główni pracodawcy w gminie Iłowo-Osada.	40
Tabela 5. Ogólne dane dotyczące sieci wodociągowej w gminie Iłowo-Osada w latach 2004- 2014...	52
Tabela 6. Ogólne dane dotyczące gospodarki ściekowej w gminie Iłowo-Osada w latach 2004-2014.	52
Tabela 7. Ogólne dane dotyczące sieci gazowej w gminie Iłowo-Osada w latach 2004-2013.....	53
Tabela 8. Przedsięwzięcia finansowane lub współfinansowane środkami zewnętrznymi w gminie Iłowo-Osada w latach 2004-2013.	66
Tabela 9. Powiązania Strategii Rozwoju Gminy Iłowo- Osada na lata 2016-2025 z dokumentami strategicznymi wyższego szczebla.....	75